

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων

Διπλωματική Εργασία

Η επικοινωνιακή στρατηγική των πολιτιστικών οργανισμών ως εργαλείο αντιμετώπισης της οικολογικής αποξένωσης και ως μέσο επανασύνδεσης του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο. Μελέτη περίπτωσης του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, της Εθνικής Πινακοθήκης και του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Νάνου Αγγελική

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Παπαδάκη Ειρήνη

Πάτρα, Ιούνιος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα Ειρήνη Παπαδάκη, για την έμπνευση, καθοδήγηση και υποστήριξή της κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας.

Ευχαριστώ, επίσης, την Ηλέκτρα, τη Βασιλική, τον Ευάγγελο και τη Ζέτα για τη σταθερή παρουσία, την ενθάρρυνση και την πολύτιμη συμβολή τους, με διαφορετικούς αλλά ουσιαστικούς τρόπους, σε όλη αυτή τη διαδικασία.

Αφιερωμένο στην οικογένεια και στους φίλους μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τον ρόλο των πολιτιστικών οργανισμών στην ανάδειξη του φυτικού κόσμου μέσα στο αστικό περιβάλλον. Αφετηρία της έρευνας αποτελεί η διαπίστωση ότι τα φυτά, αν και είναι παρόντα στην καθημερινή εμπειρία της πόλης, συχνά παραμένουν στο περιθώριο της προσοχής και αντιμετωπίζονται ως μέρος του περιβάλλοντος χώρου ή ως γενική ένδειξη «πρασίνου». Η εργασία συνδέει το φαινόμενο αυτό με τις έννοιες της οικολογικής αποξένωσης, της φυτικής τύφλωσης, της φυτικής επίγνωσης και της πολιτιστικής επικοινωνίας.

Στόχος της έρευνας είναι να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν, μέσω της φυσικής και ψηφιακής επικοινωνίας, να συμβάλουν στην καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης στο αστικό κοινό. Η εργασία δεν εξετάζει τα φυτά αποκλειστικά ως βιολογικά ή περιβαλλοντικά στοιχεία αλλά ως φορείς νοήματος που εν δυνάμει συνδέονται με τον τόπο, τη μνήμη, την εμπειρία του επισκέπτη και την ταυτότητα ενός οργανισμού.

Η μεθοδολογία βασίζεται σε ποιοτική προσέγγιση και συγκεκριμένα σε τρεις μελέτες περίπτωσης: του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, της Εθνικής Πινακοθήκης - Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου και του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Η έρευνα περιλαμβάνει ανάλυση της ψηφιακής παρουσίας και του επικοινωνιακού υλικού των οργανισμών, επιτόπια παρατήρηση και χρήση οδηγών συνέντευξης. Μέσα από τη συγκριτική εξέταση των περιπτώσεων, διερευνάται αν ο φυτικός κόσμος παρουσιάζεται ως αυτοτελές αντικείμενο ενδιαφέροντος ή αν παραμένει δευτερεύον στοιχείο της χωρικής εμπειρίας.

Εξάγοντας συμπεράσματα από τα συγκριτικά αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας, εργασία αναδεικνύει ότι η παρουσία φυτών σε έναν πολιτιστικό χώρο δεν συνεπάγεται από μόνη της την ανάπτυξη φυτικής επίγνωσης. Καθοριστική σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο τα φυτά ονοματίζονται, ερμηνεύονται και εντάσσονται στο πολιτιστικό αφήγημα του οργανισμού. Συνεπώς, η πολιτιστική επικοινωνία που ενισχύει τη φυτική επίγνωση μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο πλαίσιο για την επανασύνδεση του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο.

Λέξεις-κλειδιά:

Φυτική τύφλωση, φυτική επίγνωση, οικολογική αποξένωση, πολιτιστική επικοινωνία, πολιτιστικοί οργανισμοί, αστικό πράσινο, πολιτισμική βοτανική, βιοφιλία

Communication Strategies of Cultural Organisations as a Tool for Addressing Ecological Alienation and as a Means of Reconnecting Urban Audiences with the Plant World: Case Studies of the Athens Concert Hall, the National Gallery and the Stavros Niarchos Foundation Cultural Center

Nanou Angeliki

Abstract

This thesis examines the role of cultural organisations in highlighting the plant world within the urban environment. The research starts from the observation that plants, although present in the everyday experience of the city, often remain at the margins of attention and are treated either as part of the surrounding environment or as a general indication of “greenery”. The thesis connects this phenomenon with the concepts of ecological alienation, plant blindness, plant awareness and plant-aware cultural communication.

The aim of the research is to investigate how cultural organisations can contribute to the cultivation of plant awareness among urban audiences through their physical and digital communication. The thesis does not examine plants exclusively as biological or environmental elements, but as carriers of meaning that may be connected with place, memory, visitor experience and the identity of an organisation.

The methodology is based on a qualitative approach and focuses on three case studies: the Athens Concert Hall, the National Gallery – Alexandros Soutsos Museum, and the Stavros Niarchos Foundation Cultural Center. The research includes analysis of the organisations’ digital presence and communication material, on-site observation and the use of interview guides. Through the comparative examination of the case studies, the thesis explores whether the plant world is presented as an independent object of interest or whether it remains a secondary element of the spatial experience.

The thesis demonstrates that the presence of plants in a cultural space does not, in itself, lead to the development of plant awareness. What is of decisive importance is the way in which plants are named, interpreted and integrated into the cultural narrative of the

organisation. Therefore, plant-aware cultural communication can provide a useful framework for reconnecting urban audiences with the plant world.

Keywords:

Plant blindness, plant awareness, ecological alienation, cultural communication, cultural organisations, urban green space, cultural botany, biophilia

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	5
Περιεχόμενα	7
1. Εισαγωγή.....	9
1.1 Αντικείμενο της εργασίας.....	9
1.2 Σκοπός και σημασία της έρευνας	9
1.3 Ερευνητικό ερώτημα	10
1.4 Πεδίο και μελέτες περίπτωσης	10
1.5 Μεθοδολογική προσέγγιση	11
1.6 Δομή της εργασίας.....	12
2. Θεωρητικό υπόβαθρο.....	13
2.1 Οικολογική αποξένωση και αστικό περιβάλλον	13
2.2 Plant blindness / Φυτική τύφλωση	16
2.3 Η Πολιτισμική Βοτανική: Φυτά, Μνήμη και Συμβολισμοί	19
2.4 Biophilia hypothesis και ανάγκη επανασύνδεσης	22
2.5 Οικονομία της προσοχής και αορατότητα των φυτών	25
2.6 Sensory studies και βιωματική σχέση με τον φυτικό κόσμο.....	27
2.7 Πολιτιστική επικοινωνία, εμπειρία κοινού και πολιτιστικό αφήγημα	30
3. Βιβλιογραφική και Συγκριτική Έρευνα	33
3.1 Από τον βοτανικό κήπο στον πολιτιστικό οργανισμό.....	34
3.2 Kew Gardens: Φυτική Γνώση, Εκπαίδευση και Δημόσια Επικοινωνία.....	35
3.3 Serralves: Μουσείο και Πάρκο ως Ενιαία Εμπειρία	37
3.4 High Line: Επανάχρηση και Αστική Φύση	39
3.5 Περισσότερα σύγχρονα παραδείγματα Πολιτιστικών Οργανισμών	41
3.6 Floral art και σύγχρονες φυτικές αφηγήσεις	46
3.7 Σύντομη ανακεφαλαίωση διεθνών παραδειγμάτων	48
4. Μεθοδολογία της έρευνας.....	48
4.1 Ερευνητικός σχεδιασμός	48
4.2 Ερευνητικά ερωτήματα	50
4.3 Επιλογή μελετών περίπτωσης	52
4.4 Μέθοδοι συλλογής δεδομένων	55

4.4.1 Ψηφιακή παρουσία και επικοινωνιακό υλικό	55
4.4.2 Επιτόπια παρατήρηση	56
4.4.3 Οδηγοί συνέντευξης προς τους οργανισμούς.....	58
4.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων	59
4.6 Περιορισμοί της έρευνας.....	60
5. Μελέτες περίπτωσης	61
5.1 Μέγαρο Μουσικής Αθηνών	61
5.2 Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου.....	64
5.3 Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.....	70
5.4 Συγκριτική αποτίμηση των τριών περιπτώσεων	75
6. Συμπεράσματα και προτάσεις	78
6.1 Κύρια ευρήματα της έρευνας	78
6.2 Προτάσεις για πολιτιστική επικοινωνία που ενισχύει τη φυτική επίγνωση	81
6.3 Τελικό Συμπέρασμα	84
Παράρτημα Α: Οδηγός ερωτήσεων προς τους οργανισμούς.....	84
Βιβλιογραφία.....	86

1. Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο της εργασίας

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στους πολιτιστικούς οργανισμούς, τους αστικούς πράσινους χώρους και την επικοινωνία του φυτικού κόσμου. Αφετηρία της αποτελεί η παρατήρηση ότι, παρότι τα φυτά βρίσκονται διαρκώς γύρω μας, συχνά παραμένουν στο περιθώριο της ανθρώπινης προσοχής. Στο αστικό περιβάλλον ειδικότερα, ο φυτικός κόσμος συχνά γίνεται αντιληπτός ως γενικό «πράσινο», ως διακοσμητικό φόντο, ως στοιχείο ευεξίας ή ως ένδειξη περιβαλλοντικής ποιότητας, χωρίς απαραίτητα να αναγνωρίζεται ως ζωντανή, αισθητηριακή και πολιτισμικά φορτισμένη παρουσία.

Το φαινόμενο αυτό συνδέεται με τη συζήτηση γύρω από τη φυτική τύφλωση ή πιο συγκεκριμένα στη διαφορά της με τη φυτική επίγνωση. Η δυσκολία παρατήρησης, ονομασίας και νοηματοδότησης των φυτών δεν αποτελεί μόνο ζήτημα βιολογικής εκπαίδευσης αλλά και ζήτημα πολιτιστικής επικοινωνίας. Τα φυτά δεν γίνονται ορατά μόνο επειδή υπάρχουν στον χώρο αλλά όταν κατονομάζονται, αφηγούνται και συνδέονται με μνήμες, εποχές, αισθήσεις, τόπους, συμβολισμούς και κοινωνικές πρακτικές.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η εργασία διερευνά τον πιθανό ρόλο των πολιτιστικών οργανισμών ως ενδιάμεσων χώρων ανάμεσα στο αστικό κοινό και τον φυτικό κόσμο, λειτουργώντας όχι μόνο ως χώροι τέχνης, εκπαίδευσης ή ψυχαγωγίας αλλά και ως χώροι παραγωγής νοήματος. Όταν αυτοί διαθέτουν κήπους, πάρκα ή υπαίθριους χώρους, έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν εμπειρίες όπου η φύση δεν εμφανίζεται απλώς ως περιβάλλον αλλά ως μέρος του πολιτιστικού αφηγήματος. Το ζητούμενο, επομένως, δεν περιορίζεται στην ύπαρξη ενός φυσικού χώρου αλλά στον τρόπο με τον οποίο αυτός παρουσιάζεται και στη σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα στο κοινό και τον φυτικό κόσμο.

1.2 Σκοπός και σημασία της έρευνας

Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει αν και με ποιους τρόπους οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν να συμβάλουν στην επανασύνδεση του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο, μέσα από την πολιτιστική επικοινωνία, την εμπειρία του χώρου και τις αφηγήσεις που αναπτύσσουν γύρω από τη φύση. Στην παρούσα εργασία δεν αξιολογούμε βοτανικά ή τεχνικά κριτήρια, ούτε μετράμε ποσοτικά την επίδραση των δράσεων στο κοινό. Αντίθετα, εστιάζουμε στον τρόπο με τον οποίο οι οργανισμοί παρουσιάζουν, πλαισιώνουν και

επικοινωνούν τα φυτά, εξετάζοντας αν αυτά αποκτούν διακριτή θέση στην εμπειρία και στο αφήγημα του χώρου.

1.3 Ερευνητικό ερώτημα

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα της εργασίας είναι το εξής:

Με ποιους τρόπους οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν, μέσω της φυσικής και ψηφιακής τους επικοινωνίας, να συμβάλουν στην καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης στο αστικό κοινό; Το ερώτημα αυτό αναλύεται σε επιμέρους άξονες. Καταρχήν, εξετάζεται αν ο φυτικός κόσμος εμφανίζεται στην επικοινωνία των οργανισμών ως αυτοτελές αντικείμενο ενδιαφέροντος ή αν παραμένει δευτερεύον στοιχείο του χώρου. Δεύτερον, διερευνάται αν η παρουσία των φυτών συνδέεται με συγκεκριμένα νοήματα, όπως η μνήμη, η ταυτότητα του τόπου, η εμπειρία του επισκέπτη ή η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Στη συνέχεια, εξετάζεται αν η επικοινωνία περιορίζεται σε γενικές αναφορές στο περιβάλλον και τη βιωσιμότητα ή αν αναπτύσσει πιο συγκεκριμένες μορφές φυτικής αφήγησης.

Η εργασία προσεγγίζει το ζήτημα από την πλευρά της πολιτιστικής επικοινωνίας και της εμπειρίας του χώρου, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο οι οργανισμοί παρουσιάζουν, πλαισιώνουν και επικοινωνούν την παρουσία φυτών.

1.4 Πεδίο και μελέτες περίπτωσης

Βασικό διεπιστημονικό και θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας αποτελούν οι έννοιες της φυτικής τύφλωσης και πολιτισμικής βοτανικής, η βιοφιλία, η οικολογική αποξένωση, οι αισθητηριακές σπουδές, η οικονομία της προσοχής και η πολιτιστική επικοινωνία. Οι έννοιες αυτές χρησιμοποιούνται για να αναδειχθεί ότι η σχέση του ανθρώπου με τα φυτά δεν είναι μόνο φυσική ή βιολογική αλλά συγχρόνως πολιτισμική, επικοινωνιακή και αισθητηριακή.

Κεντρική θέση της εργασίας αποτελεί το γεγονός ότι η εφαρμογή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τη φυτική επίγνωση. Η επικοινωνία της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι μεν σημαντική, καθώς αναδεικνύει ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης, διαχείρισης πόρων, ενεργειακών πρακτικών και οικολογικού σχεδιασμού, ωστόσο, συχνά καθιστά ορατές κυρίως τις τεχνικές ορολογίες και δείκτες, εξαιρώντας/παραμελώντας άλλοτε τα ίδια τα φυτά. Η φυτική επίγνωση απαιτεί μια διαφορετική επικοινωνιακή μετατόπιση από το «πράσινο» ως γενική περιβαλλοντική

ποιότητα, στο φυτό ως συγκεκριμένη παρουσία με όνομα, ρυθμό, μνήμη και πολιτισμική σημασία.

Η έρευνα επικεντρώνεται σε τρεις πολιτιστικούς οργανισμούς της Αθήνας: το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου και το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Η επιλογή τους επιτρέπει τη συγκριτική εξέταση διαφορετικών τύπων πολιτιστικών οργανισμών, με διαφορετική σχέση προς τον δημόσιο χώρο, την αρχιτεκτονική, την πρόσβαση, την επίσκεψη και την επικοινωνία.

Το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών αποτελεί έναν οργανισμό που συνδέεται κυρίως με τη μουσική και τις παραστατικές τέχνες αλλά συγχρόνως διαθέτει εξωτερικούς χώρους που συμβάλουν στη συνολική εμπειρία του επισκέπτη. Η Εθνική Πινακοθήκη αποτελεί θεσμό εικαστικού πολιτισμού όπου η σχέση με τον χώρο και την εικόνα έχει διαφορετική λειτουργία. Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος αποτελεί σύνθετο πολιτιστικό και δημόσιο χώρο στον οποίο ο φυτικός κόσμος έχει πιο εμφανή παρουσία λόγω του υπάρχοντος Μεσογειακού Πάρκου και της συνολικής χωρικής οργάνωσης.

Η σύγκριση των επιλεγμένων περιπτώσεων εξυπηρετεί στο να εξεταστεί αν η παρουσία των φυτών εξαρτάται μόνο από τη φυσική τους έκταση ή και από τον τρόπο με τον οποίο ο οργανισμός τα εντάσσει στο επικοινωνιακό του πλαίσιο. Βασική οπτική της παρούσας εργασίας και του τρόπου με τον οποίο διεξήχθη η ποιοτική έρευνα αποτελεί το γεγονός ότι δεν θεωρείται δεδομένο ότι ένας χώρος με περισσότερη φύτευση αναπτύσσει αναγκαστικά και ισχυρότερη φυτική αφήγηση. Η σχέση ανάμεσα στον χώρο, την εμπειρία και την επικοινωνία αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης.

1.5 Μεθοδολογική προσέγγιση

Βασική μεθοδολογική προσέγγισης της εργασίας αποτελεί η ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, βασισμένη σε μελέτες περίπτωσης. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει την εξέταση της ψηφιακής παρουσίας των οργανισμών, την ανάλυση επικοινωνιακού υλικού, την επιτόπια παρατήρηση και τη διαμόρφωση οδηγού ερωτήσεων προς τους οργανισμούς.

Η ανάλυση της ψηφιακής παρουσίας εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο τα φυτά εμφανίζονται και παρουσιάζονται στις ιστοσελίδες, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλο διαθέσιμο υλικό επικοινωνίας. Επιπροσθέτως, η επιτόπια παρατήρηση εξετάζει τη σχέση του επισκέπτη με τον χώρο, δίνοντας έμφαση στη σήμανση, στις διαδρομές, στα σημεία στάσης, στη δυνατότητα αναγνώρισης των φυτών και στον βαθμό στον οποίο ο

φυτικός κόσμος γίνεται αντιληπτός ως μέρος της πολιτιστικής εμπειρίας. Τέλος, ο οδηγός ερωτήσεων αποσκοπεί στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι ίδιοι οι οργανισμοί αντιλαμβάνονται την παρουσία και την επικοινωνιακή αξιοποίηση των φυτών στους χώρους τους.

Η επιλογή της συγκεκριμένης ποιοτικής μεθοδολογίας συνδέεται με τη φύση του ερευνητικού ερωτήματος καθώς η εργασία δεν αποσκοπεί στη μέτρηση στάσεων ή στην ποσοτική αξιολόγηση της ανταπόκρισης του κοινού. Αντίθετα, επιδιώκει να κατανοήσει τις μορφές μέσω των οποίων ο φυτικός κόσμος παρουσιάζεται, πλαισιώνεται και εντάσσεται στη διαμόρφωση της πολιτιστικής εμπειρίας.

1.6 Δομή της εργασίας

Η εργασία αναπτύσσεται σε έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το αντικείμενο, ο σκοπός, το ερευνητικό ερώτημα, το πεδίο και η μεθοδολογική λογική της έρευνας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο όπου εξετάζεται η οικολογική αποξένωση, η φυτική τύφλωση, η επιστήμη της Πολιτισμικής Βοτανικής, η έννοια της βιοφιλίας, η οικονομία της προσοχής καθώς και οι αισθητηριακές προσεγγίσεις και η σχέση τους με την πολιτιστική επικοινωνία.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται βιβλιογραφική και συγκριτική έρευνα μέσα από διεθνή παραδείγματα οργανισμών και πρακτικών που συνδέουν τον πολιτισμό με τον φυτικό κόσμο. Τα παραδείγματα αυτά λειτουργούν ως πλαίσιο αναφοράς για την κατανόηση των επιλεγμένων ελληνικών περιπτώσεων που θα εξετάσουμε.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας που έλαβε χώρα. Παρουσιάζεται ο ερευνητικός σχεδιασμός, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα κριτήρια επιλογής των μελετών περίπτωσης, οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων καθώς και οι περιορισμοί της έρευνας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εξεταζόμενες μελέτες περίπτωσης. Παρουσιάζονται αυτόνομα το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, η Εθνική Πινακοθήκη και το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος ενώ στη συνέχεια προχωράμε σε συγκριτική αποτίμηση των τριών περιπτώσεων.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας όπου και διατυπώνονται προτάσεις για την ανάπτυξη πολιτιστικής επικοινωνίας με φυτική επίγνωση. Στο κεφάλαιο

αυτό συνοψίζονται τα βασικά ευρήματα της έρευνας, όπου και συνδέονται με το αρχικό ερευνητικό ερώτημα και τους βασικούς στόχους της εργασίας.

2. Θεωρητικό υπόβαθρο

2.1 Οικολογική αποξένωση και αστικό περιβάλλον

Η οικολογική αποξένωση αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά φαινόμενα της σύγχρονης αστικής πραγματικότητας, καθώς η καθημερινή εμπειρία του ανθρώπου διαμορφώνεται όλο και περισσότερο μέσα σε περιβάλλοντα όπου κυριαρχεί η τεχνολογία, η κατανάλωση, η ταχύτητα και η πυκνή δόμηση. Η φύση, και ειδικότερα ο φυτικός κόσμος, συχνά υποβαθμίζεται, αποτελώντας διακοσμητικό στοιχείο ή αισθητική προσθήκη, χωρίς να αναγνωρίζεται πάντα ως ενεργό μέρος της ζωής της πόλης. Στο πλαίσιο αυτό, η απομάκρυνση από τα φυτά δεν είναι μόνο ζήτημα έλλειψης γνώσης αλλά και ζήτημα αντίληψης και εμπειρίας.

Η έννοια της αποσύνδεσης από τη φύση δεν πρέπει να περιορίζεται στο επίπεδο της ατομικής εμπειρίας. Οι Beery et al. (2023) υποστηρίζουν ότι η αποσύνδεση από τη φύση παραμένει λιγότερο θεωρητικοποιημένη συγκριτικά με τη σύνδεση με τη φύση και χρειάζεται να εξετάζεται σε συνάρτηση με κοινωνικούς, θεσμικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Με αυτή την έννοια, η οικολογική αποξένωση δεν είναι απλώς αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι άνθρωποι περνούν λιγότερο χρόνο στη φύση. Αντίθετα, παράγεται και αναπαράγεται μέσα από την οργάνωση της πόλης, της εκπαίδευσης και του δημόσιου χώρου αλλά και μέσα από τις κυρίαρχες αντιλήψεις για το τι θεωρείται φύση.

Η πόλη οργανώνεται συχνά γύρω από την παραγωγικότητα, την κυκλοφορία, την κατανάλωση και την τεχνολογική υπεροχή, αφήνοντας περιορισμένο χώρο για μη χρηστικές, αργές ή αισθητηριακές μορφές σχέσης με το φυσικό περιβάλλον. Ο άνθρωπος έρχεται καθημερινά σε επαφή με φυτά σε πολλούς χώρους της αστικής καθημερινότητας, χωρίς απαραίτητα να τα παρατηρεί, να τα αναγνωρίζει ή να τα εντάσσει ενεργά στην εμπειρία του. Η παρουσία τους θεωρείται δεδομένη, ενώ η απουσία τους γίνεται αντιληπτή συχνά μόνο όταν συνδέεται με ζητήματα άνεσης, σκιάς, αισθητικής ή περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Η αποξένωση, ως εκ τούτου, δεν προκύπτει μόνο από την απουσία της φύσης αλλά και από την αδυναμία νοηματικής και αισθητηριακής σχέσης με αυτήν.

Η αποξένωση αυτή δεν σημαίνει απαραίτητα ότι υπάρχει έλλειψη παρουσίας της φύσης στην πόλη. Το φυσικό στοιχείο εξακολουθεί να υπάρχει, συχνά όμως με τρόπο αποσπασματικό, ελεγχόμενο ή υποβαθμισμένο. Ο Ben Wilson (2025) επισημαίνει ότι η φύση υπήρξε πάντα παρούσα στην ιστορία των πόλεων, άλλοτε ως κήπος, άλλοτε ως πάρκο, άλλοτε ως αυθόρμητη βλάστηση και άλλοτε ως ανεπιθύμητη «ακαταστασία» στις άκρες του αστικού ιστού. Κατά συνέπεια, η πόλη, δεν είναι απλώς το αντίθετο της φύσης αλλά αποτελεί έναν χώρο όπου η φύση ελέγχεται, ταξινομείται, αποκλείεται, επανεισάγεται ή αφήνεται να επιστρέψει μέσα από ρωγμές, εγκαταλελειμμένους χώρους και νέες μορφές αστικής οικολογίας.

Η διάκριση αυτή είναι κρίσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς το ζητούμενο δεν είναι μόνο η ύπαρξη πράσινων χώρων αλλά ο τρόπος με τον οποίο αυτοί νοηματοδοτούνται, επικοινωνούνται και βιώνονται. Η φύτευση σε έναν δημόσιο χώρο μπορεί συγχρόνως να λειτουργεί ως αρχιτεκτονικό συμπλήρωμα, ως στοιχείο καλλωπισμού ή ως ένδειξη περιβαλλοντικής ευαισθησίας, χωρίς απαραίτητα να συνοδεύεται από ένα ισχυρότερο αφήγημα το οποίο ενεργοποιεί τη σχέση του κοινού με τα φυτά. Έτσι, ο φυτικός κόσμος παραμένει παρών αλλά όχι απαραίτητα ορατός. Αυτό συνδέεται με τη διάκριση που αναφέρουν οι Beery et al. (2023) ανάμεσα σε διαφορετικές διαστάσεις αποσύνδεσης από τη φύση (υλική, βιωματική, γνωστική, συναισθηματική και φιλοσοφική) οι οποίες δεν λειτουργούν απομονωμένα αλλά μέσα σε ευρύτερες κοινωνικές και θεσμικές συνθήκες.

Η συζήτηση για την οικολογική αποξένωση αποκτά βαρύνουσα σημασία όταν εξετάζεται μέσα από το πρίσμα των κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων που χαρακτηρίζουν το αστικό περιβάλλον. Η πρόσβαση στο αστικό πράσινο δεν κατανέμεται ισότιμα αλλά συνδέεται με το εισόδημα, την περιοχή, την κοινωνική θέση και γενικότερα με τις κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες ζουν οι κάτοικοι της πόλης. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (European Environment Agency, 2022) επισημαίνει ότι οι χώροι αστικού πρασίνου και οι υδάτινοι αστικοί χώροι προσφέρουν σημαντικά οφέλη για την υγεία, την κοινωνική επαφή, τη σωματική δραστηριότητα και τη θερμική ανακούφιση, ωστόσο, η πρόσβαση σε αυτούς διαφέρει σημαντικά μεταξύ και εντός των ευρωπαϊκών πόλεων. Ειδικότερα, οι γειτονίες χαμηλότερου εισοδήματος συχνά διαθέτουν λιγότερους ή χαμηλότερης ποιότητας χώρους πρασίνου.

Η διάσταση αυτή μετατοπίζει το ερώτημα από το γενικό «οι άνθρωποι έχουν αποξενωθεί από τη φύση;» στο πιο συγκεκριμένο «ποιοι άνθρωποι έχουν πρόσβαση στη φύση, υπό ποιες συνθήκες και με ποιους περιορισμούς;». Με αυτή την έννοια, η οικολογική αποξένωση δεν

γίνεται αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο από έναν κάτοικο περιοχής με άμεση πρόσβαση σε πάρκα και από έναν κάτοικο πυκνοδομημένης περιοχής με ελάχιστο πράσινο, κακή ποιότητα δημόσιου χώρου ή περιορισμένες δυνατότητες μετακίνησης. Στην περίπτωση της Αθήνας, οι Sotiriou και Petropoulou (2022) δείχνουν ότι τέτοιου είδους ανισότητες επηρεάζουν ουσιαστικά τη σχέση των κατοίκων με τα δημόσια πάρκα και τους χώρους πρασίνου, συνδέοντας την πρόσβαση στη φύση με ζητήματα δικαιώματος στην πόλη και την φύση καθώς και με ζητήματα περιβαλλοντικής δικαιοσύνης.

Η δημιουργία ή αναβάθμιση χώρων πρασίνου δεν έχει πάντα κοινωνικά ουδέτερα αποτελέσματα. Αν και οι πράσινες παρεμβάσεις μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής, να προσφέρουν θερμική ανακούφιση και να ενισχύσουν τη δημόσια υγεία, μπορούν παράλληλα να οδηγήσουν σε αύξηση της αξίας γης, αλλαγές χρήσεων, εμπορευματοποίηση και εκτόπιση χαμηλότερων εισοδηματικών ομάδων. Οι Sotiriou και Petropoulou (2022) συνδέουν αυτή τη διαδικασία με την έννοια του *green gentrification*, επισημαίνοντας ότι νέοι ή αναβαθμισμένοι πράσινοι χώροι μπορεί τελικά να ωφελούν περισσότερο οικονομικά προνομιούχους κατοίκους ή επενδυτικά συμφέροντα, παρά εκείνους που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για πρόσβαση σε πράσινο.

Η διάσταση αυτή επιβεβαιώνει ότι το αστικό πράσινο δεν μπορεί να εξετάζεται μόνο ως περιβαλλοντικό αγαθό αλλά πρέπει να τοποθετείται και σε ένα πλαίσιο κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας. Το ερώτημα, επομένως, δεν είναι μόνο αν ένας πολιτιστικός οργανισμός διαθέτει ή δημιουργεί πράσινο χώρο αλλά και ποιοι έχουν πρόσβαση σε αυτόν, πώς τον χρησιμοποιούν, αν τον αισθάνονται οικείο και αν η παρουσία του μεταβάλλει τις κοινωνικές και οικονομικές ισορροπίες της γύρω περιοχής.

Κατά συνέπεια, η οικολογική αποξένωση, δεν αφορά μόνο την απουσία φύσης από την πόλη αλλά και τον τρόπο με τον οποίο ο φυσικός κόσμος γίνεται αντιληπτός, ερμηνεύεται και εντάσσεται στην καθημερινή εμπειρία. Στην περίπτωση των φυτών, η αποξένωση αυτή συνδέεται άμεσα με την αδυναμία παρατήρησης και αναγνώρισής τους ως αυτόνομων και νοηματικά ενεργών παρουσιών. Η συνθήκη αυτή οδηγεί στην έννοια της φυτικής τύφλωσης, η οποία αναλύεται και εξετάζεται στη συνέχεια.

2.2 Plant blindness / Φυτική τύφλωση

Η έννοια της «φυτικής τύφλωσης» αποτελεί έναν από τους βασικούς θεωρητικούς άξονες για την κατανόηση της αποσύνδεσης του σύγχρονου ανθρώπου από τον φυτικό κόσμο. Ο όρος *plant blindness* εισήχθη από τους Wandersee και Schussler στα τέλη της δεκαετίας του 1990 προκειμένου να περιγράψει την αδυναμία πολλών ανθρώπων να αντιλαμβάνονται τα φυτά στο άμεσο περιβάλλον τους, να αναγνωρίζουν τη σημασία τους για τη ζωή και να εκτιμούν τα ιδιαίτερα αισθητικά, οικολογικά και βιολογικά χαρακτηριστικά τους (Wandersee and Schussler, 1999). Η φυτική τύφλωση συνεπώς δεν αφορά απλώς την έλλειψη εξειδικευμένης βοτανικής γνώσης, αλλά μια βαθύτερη αντιληπτική και πολιτισμική υποτίμηση των φυτών.

Σύμφωνα με την αρχική διατύπωση των Wandersee και Schussler, η φυτική τύφλωση περιλαμβάνει τέσσερις βασικές διαστάσεις: την αδυναμία παρατήρησης των φυτών στο περιβάλλον, την αδυναμία αναγνώρισης της σημασίας τους στη βιόσφαιρα και στις ανθρώπινες υποθέσεις, την αδυναμία εκτίμησης των μοναδικών βιολογικών και αισθητικών τους χαρακτηριστικών, καθώς και την ανθρωποκεντρική ή ζωοκεντρική ιεράρχηση των φυτών ως κατώτερων μορφών ζωής. Η διατύπωση αυτή συνοψίζεται και στο άρθρο των Daniel, Russo και Burford (2023), το οποίο εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους οι βοτανικοί κήποι και οι αστικοί φυτικοί χώροι μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση της φυτικής τύφλωσης.

Η έννοια της φυτικής τύφλωσης είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη για την παρούσα εργασία διότι μετατοπίζει την προσοχή από τη γενική σχέση του ανθρώπου με τη φύση, στη σχέση του με τα φυτά ειδικότερα. Τα φυτά βρίσκονται καθημερινά γύρω από τον άνθρωπο, ακόμα και μέσα στην πόλη, σε πολλούς χώρους της αστικής καθημερινότητας, παρ'όλα αυτά η συνεχής παρουσία τους δεν συνεπάγεται απαραίτητα την ενεργή αντίληψη. Αντιθέτως, τα φυτά συχνά αντιμετωπίζονται ως φόντο και στοιχείο καλλωπισμού ή ως ουδέτερο περιβάλλον, χωρίς να αναγνωρίζεται η πολυπλοκότητα, η οικολογική τους λειτουργία ή η πολιτισμική τους σημασία.

Η φυτική τύφλωση συνδέεται στενά με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν να κοιτάζουν και να παρατηρούν τον κόσμο. Στις περισσότερες καθημερινές και εκπαιδευτικές αφηγήσεις τα ζώα παρουσιάζονται ως πιο ενδιαφέροντα, πιο εκφραστικά και πιο εύκολα αναγνωρίσιμα σε σχέση με τα φυτά ενώ η κίνηση και συμπεριφορά τους δημιουργούν συχνά μια πιο άμεση συναισθηματική ανταπόκριση. Αντιθέτως, τα φυτά, λόγω της διαφορετικής

τους δομής και των πιο αργών μορφών ζωής τους, γίνονται δυσκολότερα αντιληπτά ως οργανισμοί που αξίζουν ισότιμη προσοχή. Αυτή η ζωοκεντρική προκατάληψη ενισχύει την αίσθηση ότι τα φυτά είναι παθητικά, στατικά ή λιγότερο σημαντικά, παρότι αποδεδειγμένα αποτελούν θεμέλιο της ζωής και της ανθρώπινης επιβίωσης.

Η σύγχρονη βιβλιογραφία έχει επιχειρήσει να επαναπροσδιορίσει τον όρο plant blindness, προτείνοντας εναλλακτικές έννοιες όπως plant awareness disparity ή plant imperception (Parsley, 2020). Οι προσεγγίσεις αυτές επισημαίνουν ότι ο όρος «τύφλωση» μπορεί να είναι προβληματικός, καθώς χρησιμοποιεί μια αναπηρία ως μεταφορά και ενδέχεται να μετατοπίζει το πρόβλημα στο επίπεδο του ατόμου. Αντιθέτως, η έννοια του plant awareness disparity δίνει έμφαση σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, την άνιση κατανομή της προσοχής, του ενδιαφέροντος και της απόδοσης αξίας ανάμεσα στα φυτά και σε άλλες μορφές ζωής. Για την παρούσα εργασία, ο όρος «φυτική τύφλωση» χρησιμοποιείται λόγω της καθιέρωσής του στη βιβλιογραφία αλλά νοείται με την ευρύτερη έννοια, ως πολιτισμική και επικοινωνιακή αδυναμία αναγνώρισης του φυτικού κόσμου.

Η φυτική τύφλωση δεν είναι μόνο αποτέλεσμα βιολογικών ή αντιληπτικών μηχανισμών αλλά και πολιτισμικό φαινόμενο. Οι Amprazis, Papadopoulou και Malandrakis (2021), σε έρευνα με 1.048 μαθητές/τριες Δημοτικού στη Βόρεια Ελλάδα, διαπίστωσαν ότι η πλειοψηφία τους προτιμά σαφώς τα ζώα έναντι των φυτών ενώ συγχρόνως τα φυτά δεν ανακαλούνται αυθόρμητα ως ζωντανοί οργανισμοί. Στην άσκηση όπου οι μαθητές καλέστηκαν να αναφέρουν πέντε έμβιους οργανισμούς, σχεδόν το ένα τρίτο δεν ανέφερε κανένα φυτό, ενώ μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό συμπεριέλαβε τέσσερα ή πέντε φυτά στη λίστα του (Amprazis, Papadopoulou και Malandrakis, 2021). Το εύρημα αυτό δείχνει ότι η αορατότητα των φυτών δεν αποτελεί αποκλειστικά ζήτημα αισθητικής ή προσωπικής προτίμησης αλλά και ζήτημα βασικής κατανόησης των φυτών ως ζωντανών οργανισμών.

Πρόσφατη βιβλιογραφία συνδέει επίσης τη φυτική τύφλωση με τη βιωσιμότητα, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνική υποτίμηση των φυτών αποδυναμώνει την οικολογική εγγραμματοσύνη και περιορίζει την αποτελεσματικότητα πολιτικών και εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα, την κλιματική δράση, την τροφή, το νερό και τα οικοσυστήματα (Mercan and Varol Selçuk, 2025).

Το εύρημα αυτό είναι σημαντικό για την παρούσα εργασία, καθώς επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η φυτική τύφλωση δεν αφορά μόνο τη γνώση γύρω από τα φυτά αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτά αποκτούν, ή δεν αποκτούν, θέση στην προσοχή του κοινού. Από αυτή την άποψη, η αντιμετώπισή της δεν μπορεί να περιοριστεί στην παροχή πληροφοριών αλλά

παράλληλα χρειάζονται μορφές παρουσίασης που να καθιστούν τα φυτά ορατά και νοηματικά ενεργά μέσα στη διαμόρφωση της εμπειρίας του κοινού.

Οι Silva et al. (2025) υποστηρίζουν ότι η χρήση της ποπ κουλτούρας στη διδασκαλία της βοτανικής είναι ενδεικτική αυτής της δυνατότητας. Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση οπτικοακουστικού και καλλιτεχνικού υλικού μπορεί να λειτουργήσει ως γνωστική γέφυρα ανάμεσα στην ήδη υπάρχουσα εμπειρία των μαθητών και στη νέα βοτανική γνώση, ενισχύοντας το ενδιαφέρον και τη συναισθηματική σύνδεση με τα φυτά που μας περιβάλλουν. Παρότι το συγκεκριμένο παράδειγμα προέρχεται από τον τομέα της εκπαίδευσης, έχει ιδιαίτερη σημασία και για την πολιτιστική επικοινωνία καθώς τεκμηριώνει ότι η σύνδεση με τα φυτά μπορεί να ενισχυθεί όταν η βοτανική γνώση δεν παρουσιάζεται αποσπασματικά αλλά αντιθέτως συνδέεται με εικόνες, συναισθήματα, πολιτισμικά σύμβολα και οικείες εμπειρίες.

Αντίστοιχα, οι βοτανικοί κήποι και οι αστικοί χώροι με χλωρίδα μπορούν να λειτουργήσουν ως χώροι ενεργοποίησης της φυτικής επίγνωσης. Ειδικότερα, οι Daniel, Russo και Burford (2023) επισημαίνουν ότι οι βοτανικοί κήποι δεν είναι μόνο χώροι συλλογής και διατήρησης φυτών αλλά και θεσμοί με εκπαιδευτικό, ερευνητικό και επικοινωνιακό ρόλο, ικανοί να φέρουν τη σημασία της φυτικής ζωής στο προσκήνιο της κοινωνικής συνείδησης. Το ενδιαφέρον για την παρούσα εργασία είναι ότι η λογική αυτή μπορεί να μεταφερθεί και πέρα από τους αμιγώς βοτανικούς θεσμούς. Για την ακρίβεια, πολιτιστικοί οργανισμοί που διαθέτουν κήπους, πάρκα και υπαίθριους χώρους κατέχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν με ανάλογο τρόπο, εφόσον συμπεριλάβουν τον φυτικό κόσμο στο επικοινωνιακό και πολιτιστικό τους αφήγημα.

Στο ελληνικό πλαίσιο, η έννοια της φυτικής τύφλωσης αποκτά επιπλέον ενδιαφέρον καθώς η χλωρίδα δεν αποτελεί μόνο οικολογικό δεδομένο αλλά και φορέα ιστορικών, μυθολογικών και συμβολικών νοημάτων. Ωστόσο, η ύπαρξη αυτού του πολιτισμικού αποθέματος δεν αρκεί από μόνη της. Αντιθέτως, είναι σημαντικό να μεταφραστεί σε σύγχρονες μορφές επικοινωνίας και εμπειρίας ώστε να μην παραμένει εγκλωβισμένο σε μια γενική ή νοσταλγική αναφορά στη «φύση» αλλά να συμβάλει στην ενεργοποίηση της επίγνωσης του φυτικού κόσμου.

Συνεπώς, η φυτική τύφλωση μπορεί να αποτελέσει ένα ιδιαίτερα γόνιμο θεωρητικό εργαλείο για τη μελέτη των πολιτιστικών οργανισμών καθώς επιτρέπει να τεθούν συγκεκριμένα ερωτήματα που ξεπερνούν την απλή καταγραφή πράσινων χώρων ή περιβαλλοντικών δράσεων, όπως: Πώς παρουσιάζονται τα φυτά στην επικοινωνία ενός

οργανισμού; Αντιμετωπίζονται ως διακοσμητικό φόντο ή ως ενεργό μέρος της ταυτότητάς του; Υπάρχουν δράσεις που ενισχύουν την παρατήρηση, τη γνώση και τη συναισθηματική σύνδεση του κοινού με τον φυτικό κόσμο; Πώς συνδέεται η βοτανική εμπειρία με την τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη μνήμη, την τοπικότητα και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση; Τα ερωτήματα αυτά είναι κεντρικά για την παρούσα διπλωματική εργασία καθώς συμβάλουν στην αναλυτικότερη επιτρέπουν τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι επιλεγμένοι πολιτιστικοί οργανισμοί επιλέγουν την ενσωμάτωση, ή μη, του φυτικού κόσμου στις επικοινωνιακές και πολιτιστικές τους πρακτικές. Τελικά, η φυτική τύφλωση δεν εξετάζεται εδώ αποκλειστικά ως πρόβλημα προς επίλυση αλλά ως «πρίσμα» μέσα από το οποίο μπορεί να αξιολογηθεί η ικανότητα των πολιτιστικών οργανισμών να ενεργοποιούν νέες μορφές οικολογικής προσοχής στο αστικό περιβάλλον.

2.3 Η Πολιτισμική Βοτανική: Φυτά, Μνήμη και Συμβολισμοί

Η Πολιτισμική Βοτανική προσφέρει ένα χρήσιμο υπόβαθρο για την παρούσα εργασία καθώς επιτρέπει την κατανόηση των φυτών, όχι μόνο ως βιολογικών οργανισμών αλλά και ως φορέων μνήμης, συμβολισμών, γνώσης και πολιτισμικής νοηματοδότησης. Ενώ η Βοτανική μελετά τη δομή, ταξινόμηση, φυσιολογία και οικολογία των φυτών, η Πολιτισμική Βοτανική διευρύνει την οπτική εξετάζοντας τους τρόπους με τους οποίους τα φυτά εμφανίζονται σε κείμενα, εικόνες, μύθους, θρησκευτικές πρακτικές, τοπία, μουσειακά αντικείμενα, προφορικές παραδόσεις και καθημερινές πρακτικές. Υπό αυτό το πρίσμα, τα φυτά δεν προσεγγίζονται απλώς ως στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος αλλά ως οργανισμοί που συμμετέχουν στην ιστορία του πολιτισμού και στην ανθρώπινη εμπειρία (Ριζοπούλου, 2024).

Η Σοφία Ριζοπούλου (2024) ορίζει την Πολιτισμική Βοτανική ως το πεδίο που ασχολείται με τον φυτικό κόσμο μέσα από γραπτές πηγές, αρχαιολογικούς τόπους, εκθέσεις μουσείων, άυλη πολιτιστική κληρονομιά και πρακτικές που συνδέονται με τη σύγχρονη ζωή των ανθρώπων. Τα φυτά δεν υπάρχουν απλώς στο περιβάλλον αλλά ονομάζονται, αναπαρίστανται, ερμηνεύονται, μνημονεύονται και φορτίζονται συμβολικά από τις ανθρώπινες κοινωνίες. Μέσα από αυτή τη διαδικασία συνδέονται με την κατανόηση του τόπου, του χρόνου, της ταυτότητας, της ομορφιάς, της τελετουργίας, της μνήμης και του ανήκειν.

Η προσέγγιση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο μεσογειακό και ελληνικό πλαίσιο, όπου πολλά φυτά φέρουν ισχυρό συμβολικό, θεραπευτικό, θρησκευτικό και αισθητικό φορτίο. Τα φυτά μετατρέπονται σε πολιτισμικά σημεία επικοινωνώντας αξίες, συναισθήματα και σχέσεις ανάμεσα στον άνθρωπο, τη φύση και τον τόπο.

Κεντρική θέση στην Πολιτισμική Βοτανική κατέχει η συμβολική διάσταση των φυτών όπου δίνεται η δυνατότητα σε ένα φυτό να παραπέμπει σε μια ιδέα, συναίσθημα ή κοινωνικό νόημα. Στη διάλεξη της Ριζοπούλου για τα συμβολικά φυτά, ο συμβολισμός παρουσιάζεται ως μια διαδικασία μέσα από την οποία ιδέες και συναισθήματα εκφράζονται με εικόνες, μεταφορές και συσχετισμούς, δημιουργώντας έναν σύνδεσμο ανάμεσα σε ένα φυτό και ένα νόημα (Ριζοπούλου, 2026). Το στοιχείο αυτό αποτελεί σημαντικό κομμάτι της παρούσας έρευνας καθώς δείχνει ότι η επικοινωνία γύρω από τα φυτά δεν χρειάζεται να περιορίζεται αποκλειστικά στην επιστημονική πληροφορία.

Η ιστορία της βοτανικής αναπαράστασης ενισχύει ακόμη περισσότερο αυτό το επιχείρημα. Πιο συγκεκριμένα, η γνώση γύρω από τα φυτά έχει μεταδοθεί για αιώνες μέσα από εικόνες, χειρόγραφα, βοτανολόγια και βιβλία. Για παράδειγμα, στο κείμενο *Plants, Pictures, and People*, η Ριζοπούλου εξετάζει τη βοτανική εικονογράφηση ως μορφή οπτικής γνώσης, δείχνοντας πώς τα ονόματα, οι περιγραφές και οι εικόνες των φυτών συνέβαλαν στη μετάδοση της φυτικής γνώσης ήδη από την ύστερη αρχαιότητα (Rhizopoulou, 2025). Αντίστοιχα, παραδείγματα όπως ο συμβολικός κήπος, η *Υπνερωτομαχία Πολύφилου* και η *Flora Graeca Sibthorpiana* φανερώνουν ότι τα φυτά έχουν αναπαρασταθεί διαχρονικά μέσα από λογοτεχνικές, επιστημονικές, θρησκευτικές και καλλιτεχνικές παραδόσεις. Η επικοινωνία της φυτικής γνώσης δεν βασίστηκε ποτέ αποκλειστικά στην ταξινόμηση αλλά επιπροσθέτως στην αφήγηση, την εικόνα και το πολιτισμικό πλαίσιο.

Η διάσταση της μνήμης είναι εξίσου σημαντική και ειδικότερα εξετάζοντας την έκθεση *In Memory of Plants* των McGinn, Donlon και Kacprzyk (2025), όπου παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του φεστιβάλ *Alternative Kilkenny Arts* το 2022, διαπιστώνουμε ότι οι καλλιτεχνικές και συμμετοχικές πρακτικές μπορούν να ενεργοποιήσουν προσωπικές αναμνήσεις που συνδέονται με φυτά. Στην έκθεση, οι επισκέπτες καλούνταν να καταθέσουν προσωπικές φυτικές αναμνήσεις, συνδιαμορφώνοντας έτσι το ίδιο το καλλιτεχνικό έργο. Η ανάλυση αυτών των αναμνήσεων έδειξε ότι τα φυτά λειτουργούν συχνά ως «άγκυρες μνήμης», συνδέοντας το άτομο με πρόσωπα, τόπους, οικογενειακές σχέσεις, παιδικές εμπειρίες και συναισθηματικές καταστάσεις (McGinn, Donlon and Kacprzyk, 2025).

Το εύρημα αυτό μετατοπίζει τη συζήτηση από την επιστημονική γνώση στην εμπειρία. Η σχέση με τον φυτικό κόσμο δεν συγκροτείται μόνο μέσα από την ονομασία ή την αναγνώριση ενός είδους αλλά και μέσα από την επανάληψη, τη φροντίδα, την οικειότητα και την ανάμνηση. Ένα φυτό μπορεί να θυμίζει έναν τόπο, έναν άνθρωπο ή μια χρονική στιγμή και υπό αυτή την έννοια, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η φυτική επίγνωση δεν είναι μόνο γνωστική αλλά και βιωματική.

Η ίδια έρευνα αναδεικνύει συγχρόνως και τη σημασία της πολυαισθητηριακής εμπειρίας. Ειδικότερα, οι φυτικές αναμνήσεις που συγκεντρώθηκαν στην έκθεση δεν βασίζονταν μόνο στην όραση αλλά και στη μυρωδιά, την αφή, τον ήχο και τη γεύση. Η όσφρηση εμφανίζεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς οι μυρωδιές των φυτών μπορούν να λειτουργήσουν ως έντονα βιωματικά ερεθίσματα (McGinn, Donlon and Kacprzyk, 2025).

Συνεπώς, η Πολιτισμική Βοτανική λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στην επιστημονική γνώση και την πολιτισμική εμπειρία αναδεικνύοντας ότι τα φυτά μπορούν να γίνουν κατανοητά μέσα από πολλαπλές μορφές γνώσης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους πολιτιστικούς οργανισμούς καθώς ο ρόλος τους δεν είναι να υποκαταστήσουν τους επιστημονικούς φορείς αλλά να μεταφράσουν και να πλαισιώσουν τη γνώση με τρόπους οι οποίοι είναι ουσιαστικοί και προσβάσιμοι στο κοινό. Ένα μουσείο, ένα πολιτιστικό κέντρο ή ένας οργανισμός με κήπο ή πάρκο μπορεί να επικοινωνήσει τα φυτά όχι μόνο κατονομάζοντας είδη ή εξηγώντας οικολογικές λειτουργίες αλλά συνδέοντάς τα με ιστορίες, έργα τέχνης, τοπικές μνήμες, εποχικές αλλαγές και αισθητηριακές εμπειρίες.

Η σημασία της τοπικής γνώσης είναι επίσης ουσιώδης, όπως για παράδειγμα σε πολλές κοινότητες, όπου η γνώση των φυτών δεν μεταδίδεται μέσα από επίσημους θεσμούς αλλά μέσα από την καθημερινή αλληλεπίδραση και πρακτικές των ατόμων. Η γνώση αυτή μπορεί να μην έχει τη μορφή επιστημονικής ταξινόμησης, όμως παράγει οικειότητα, αναγνώριση και σχέση. Η αποδυνάμωση τέτοιων μορφών τοπικής και βιωματικής γνώσης στο αστικό περιβάλλον μπορεί να συμβάλει στην οικολογική αποξένωση καθώς τα φυτά παύουν να είναι οικεία και κατανοητά και μετατρέπονται σε ανώνυμο πράσινο.

Μέσα από αυτή την οπτική, η Πολιτισμική Βοτανική μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της φυτικής τύφλωσης, επειδή δεν ζητά μόνο να «δούμε» τα φυτά αλλά να τα επανεντάξουμε σε δίκτυα νοήματος. Η αναγνώριση ενός φυτού δεν είναι μόνο ζήτημα οπτικής προσοχής αλλά και ζήτημα γλώσσας, μνήμης, αφήγησης και εμπειρίας. Για τους πολιτιστικούς οργανισμούς, αυτό σημαίνει ότι η επικοινωνία του φυτικού κόσμου μπορεί να αποκτήσει μεγαλύτερη δύναμη όταν δεν περιορίζεται σε γενικές περιβαλλοντικές

διατυπώσεις αλλά ενεργοποιεί τον πολιτισμικό, αισθητηριακό και βιωματικό πλούτο των φυτών.

Τέλος, η επανασύνδεση με τον φυτικό κόσμο προϋποθέτει επίσης μια διαδικασία απομάθησης ορισμένων ανθρωποκεντρικών και χρηστικών τρόπων σκέψης. Η γλώσσα μέσα από την οποία περιγράφεται η φύση δεν είναι ουδέτερη και όροι όπως «πράσινο», «φυσικοί πόροι», «αξιοποίηση», «περιβαλλοντική υποδομή» ή «οικοσυστημικές υπηρεσίες» μπορούν να καταστήσουν τα φυτά ορατά κυρίως μέσα από τη λειτουργική ή διαχειριστική τους αξία. Το ζήτημα δεν είναι να απορριφθούν αυτοί οι όροι αλλά να αναγνωριστεί ότι παράγουν έναν συγκεκριμένο τρόπο θέασης της φύσης. Αντιθέτως, η Πολιτισμική Βοτανική μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός πιο σύνθετου λεξιλογίου, όπου τα φυτά εμφανίζονται όχι μόνο ως πόροι ή υποδομές αλλά και ως ζωντανοί οργανισμοί με ονόματα, ιστορίες, συμβολισμούς και σχέσεις με τον τόπο.

2.4 Biophilia hypothesis και ανάγκη επανασύνδεσης

Η έννοια της βιοφιλίας (*biophilia hypothesis*) αποτελεί ένα ακόμη χρήσιμο θεωρητικό εργαλείο για την κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στον άνθρωπο και τον φυτικό κόσμο. Ο όρος συνδέεται κυρίως με τον Edward O. Wilson, ο οποίος υποστήριξε ότι οι άνθρωποι διαθέτουν την έμφυτη επιθυμία να συνδεθούν με τη φύση καθώς και μια εγγενή έλξη προς κάθε τι ζωντανό (Wilson, 1984). Η βιοφιλία δεν περιγράφει απλώς μια γενική «αγάπη για τη φύση» αλλά προτείνει ότι η ανθρώπινη σχέση με άλλες μορφές ζωής είναι βαθιά ριζωμένη στην εξελικτική, ψυχολογική, αισθητηριακή και πολιτισμική εμπειρία του ανθρώπου.

Η προσέγγιση αυτή αναπτύχθηκε περαιτέρω από τον Stephen Kellert, ο οποίος υποστήριξε ότι η βιοφιλία εκφράζεται μέσα από πολλαπλές ανθρώπινες σχέσεις με τη φύση: αισθητικές, γνωστικές, συμβολικές, ηθικές, συναισθηματικές και χρηστικές (Kellert and Wilson, 1993). Υπο αυτή την έννοια, η φύση δεν αποτελεί απλώς ένα εξωτερικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει ο άνθρωπος αλλά μέρος της ίδιας της ανθρώπινης εμπειρίας. Τα φυτά, τα ζώα, το νερό, το φως, οι εποχές και οι φυσικοί ρυθμοί συμμετέχουν στη διαμόρφωση της αντίληψης, της μνήμης, της ευεξίας και της αίσθησης του ανήκειν στον κόσμο.

Η έννοια της βιοφιλίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν εξετάζεται σε σχέση με την οικολογική αποξένωση και τη φυτική τύφλωση. Εάν ο άνθρωπος διαθέτει μια βαθύτερη ανάγκη σύνδεσης με τον ζωντανό κόσμο, τότε η σύγχρονη απομάκρυνση από τα φυτά δεν

είναι μόνο περιβαλλοντικό ή γνωστικό πρόβλημα αλλά και διαταραχή της σχέσης ανάμεσα στον άνθρωπο και στο ευρύτερο οικοσύστημα στο οποίο ανήκει. Έτσι, η φυτική τύφλωση μπορεί να ιδωθεί ως ένδειξη απώλειας προσοχής, οικειότητας και συναισθηματικής σχέσης με τις μορφές ζωής που στηρίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη.

Η συζήτηση αυτή συνδέεται επίσης με την έννοια του βιοφιλικού σχεδιασμού (*biophilic design*), δηλαδή του σχεδιασμού που επιχειρεί να επαναφέρει τη σχέση με τη φύση μέσα στο δομημένο περιβάλλον. Στον οδηγό του ντοκιμαντέρ *Biophilic Design: The Architecture of Life*, οι Kellert και Finnegan τονίζουν ότι ο βιώσιμος σχεδιασμός έχει συχνά επικεντρωθεί στη μείωση της περιβαλλοντικής βλάβης, ενώ λιγότερη έμφαση έχει δοθεί στην ανάγκη επανασύνδεσης των ανθρώπων με τη φύση μέσα στα σύγχρονα κτίρια και τις πόλεις (Kellert and Finnegan, 2011). Η διάκριση αυτή είναι σημαντική για την παρούσα εργασία καθώς τονίζει το γεγονός ότι η περιβαλλοντική απόδοση ενός χώρου δεν συνεπάγεται αυτόματα και βιωματική ή πολιτισμική σύνδεση με τον φυτικό κόσμο.

Με βάση τους Kellert και Calabrese (2015), ο βιοφιλικός σχεδιασμός συνδέεται με την εμπειρία της φύσης μέσα στο δομημένο περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, στοιχεία όπως το φυσικό φως, ο αέρας, το νερό, τα φυτά και τα φυσικά υλικά μπορούν να αξιοποιηθούν στην παρούσα εργασία ως σημεία παρατήρησης της εμπειρίας του επισκέπτη.

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να συνδεθεί και με τη σκέψη του Coccia, ο οποίος υποστηρίζει ότι τα φυτά δεν αποτελούν απλώς μέρος του περιβάλλοντος αλλά συγκροτούν τις ίδιες τις συνθήκες της ζωής καθώς μετασχηματίζουν το φως, το νερό και τον αέρα σε κατοικήσιμο κόσμο (Coccia, 2024). Η σκέψη αυτή μετατοπίζει τη συζήτηση από την υποβάθμιση των φυτών, προς την αναγνώρισή τους ως ενεργών παραγόντων της ζωής. Τα φυτά δεν είναι μόνο κάτι που περιβάλλει τον άνθρωπο αλλά ζωντανοί οργανισμοί που καθιστούν δυνατή την αναπνοή, τη διατροφή και τη συνέχεια της ζωής.

Ωστόσο, η αστική ζωή συχνά περιορίζει τη δυνατότητα άμεσης και ουσιαστικής σύνδεσης με τον φυτικό κόσμο καθώς η καθημερινότητα στις μεγάλες πόλεις οργανώνεται γύρω από την ταχύτητα, την παραγωγικότητα, τη μετακίνηση, την κατανάλωση και την ψηφιακή διαμεσολάβηση. Οι φυσικοί ρυθμοί, όπως η εποχικότητα, η άνθηση, η καρποφορία, η φθορά και η αναγέννηση, γίνονται λιγότερο αντιληπτοί. Τα φυτά εξακολουθούν να υπάρχουν στο αστικό περιβάλλον αλλά συχνά αποκόπτονται από τις ιστορίες, τις πρακτικές και τις αισθήσεις που θα μπορούσαν να τα καταστήσουν ουσιαστικά παρόντα στη ζωή των κατοίκων. Με αυτόν τον τρόπο, η πόλη δεν αφαιρεί απαραίτητα τη φύση αλλά αποδυναμώνει τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος μπορεί να τη βιώσει.

Ωστόσο, η βιοφιλία δεν πρέπει να εξεταστεί ρομαντικά ή απλουστευτικά, καθώς οι άνθρωποι δεν έχουν την ίδια εμπειρία της φύσης ή την ίδια δυνατότητα ουσιαστικής επαφής με αυτήν. Η ανάγκη σύνδεσης με τη φύση μπορεί να είναι ευρεία, όμως οι συνθήκες μέσα στις οποίες αυτή η ανάγκη εκφράζεται, διαμορφώνονται από κοινωνικούς, χωρικούς και θεσμικούς περιορισμούς. Για τον λόγο αυτό, η παρούσα εργασία εξετάζει τη βιοφιλία σε σύνδεση με την οικολογική αποξένωση που αναπτύχθηκε στην προηγούμενη ενότητα και όχι ως αφηρημένη ή ατομική αγάπη για τη φύση.

Η αποσύνδεση, επομένως, δεν είναι μόνο απόρροια του γεγονότος ότι κάποιος δεν πηγαίνει αρκετά συχνά στη φύση αλλά μπορεί να συσχετιστεί με την απώλεια τοπικής γνώσης, την έλλειψη οικείων φυτικών εμπειριών, την κυριαρχία συγκεκριμένων πολιτισμικών προτύπων ή την εργαλειοποίηση της φύσης ως υποδομής, πόρου ή αισθητικού πλεονεκτήματος.

Η περιβαλλοντική ψυχολογία προσφέρει ένα ακόμη επιχείρημα υπέρ της ανάγκης επαφής με φυσικά περιβάλλοντα. Συγκεκριμένα, οι Kaplan και Kaplan ανέδειξαν τη σημασία της φύσης για την αποκατάσταση της προσοχής και τη μείωση της νοητικής κόπωσης, υποστηρίζοντας ότι τα φυσικά περιβάλλοντα μπορούν να λειτουργήσουν αποκαταστατικά απέναντι στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής (Kaplan and Kaplan, 1989). Αντίστοιχα, η θεωρία της αποκατάστασης από το στρες συνδέει την επαφή με φυσικά στοιχεία με θετικές ψυχοφυσιολογικές αποκρίσεις και μείωση της έντασης (Ulrich et al., 1991). Αυτές οι προσεγγίσεις είναι χρήσιμες για την παρούσα εργασία καθώς δείχνουν ότι η επαφή με τη φύση δεν έχει μόνο αισθητική ή συμβολική αξία αλλά μπορεί να σχετίζεται και με την ανθρώπινη προσοχή, την ψυχική ανάκτηση και τη βιωματική ποιότητα της καθημερινότητας.

Η επανασύνδεση αυτή δεν προϋποθέτει απαραίτητα μια επιστροφή σε μια εξιδανικευμένη ή «αγνή» φύση. Αντίθετα, μπορεί να συμβεί μέσα στο ίδιο το αστικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Ένα πάρκο ενός πολιτιστικού οργανισμού, ένας κήπος συναυλιακού χώρου ή μια μουσειακή δράση γύρω από τα φυτά μπορούν να δημιουργήσουν νέους τρόπους συνάντησης με τον φυτικό κόσμο. Η φύση εδώ δεν εμφανίζεται ως κάτι έξω από τον πολιτισμό αλλά ως στοιχείο που συνδιαμορφώνει την πολιτιστική εμπειρία.

Η έννοια της βιοφιλίας βοηθά να κατανοηθεί γιατί οι φυτικοί χώροι των πολιτιστικών οργανισμών μπορούν να έχουν σημασία πέρα από την αισθητική ή περιβαλλοντική τους λειτουργία. Η ανάγκη σύνδεσης με τον ζωντανό κόσμο δεν αφορά μόνο την επίσκεψη σε φυσικά τοπία εκτός πόλης αλλά μπορεί να καλλιεργηθεί και μέσα από μορφές αστικού και

πολιτιστικού σχεδιασμού που ενσωματώνουν φυτά, νερό, φως, εποχικότητα και αισθητηριακή εμπειρία. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται και η σύγχρονη συζήτηση για την πόλη ως κήπο, όπου οι δρόμοι και οι δημόσιοι χώροι δεν αντιμετωπίζονται μόνο ως τεχνικές υποδομές κυκλοφορίας αλλά ως πεδία που μπορούν να συνδυάζουν διαχείριση νερού, κοινωνική εμπειρία και υποστήριξη αστικών οικολογιών (Lund, 2018).

2.5 Οικονομία της προσοχής και αορατότητα των φυτών

Η έννοια της οικονομίας της προσοχής (*attention economy*) αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την περαιτέρω κατανόηση της φυτικής τύφλωσης στο σύγχρονο αστικό και ψηφιακό περιβάλλον (Simon, 1971). Στη σημερινή καθημερινότητα, η προσοχή δεν μπορεί να θεωρηθεί απλώς ατομική ικανότητα ή προσωπική επιλογή αλλά αποτελεί έναν περιορισμένο πόρο, τον οποίο διεκδικούν διαρκώς τα ψηφιακά μέσα, τα κοινωνικά δίκτυα και η διαφήμιση. Ήδη από τη δεκαετία του 1970, ο Herbert Simon είχε επισημάνει ότι η αφθονία πληροφορίας δημιουργεί έλλειμμα προσοχής, καθώς όσο περισσότερη πληροφορία παράγεται τόσο δυσκολότερο γίνεται για το άτομο να επιλέξει πού θα εστιάσει (Simon, 1971). Αντίστοιχα, στην Σύνοψη Πολιτικής του United Nations Economist Network, η οικονομία της προσοχής περιγράφεται ως συνθήκη στην οποία η προσβάσιμη πληροφορία αυξάνεται διαρκώς, ενώ η διαθέσιμη ανθρώπινη προσοχή παραμένει περιορισμένη (United Nations Economist Network).

Η συνθήκη αυτή έχει σημασία για τη σχέση του ανθρώπου με τα φυτά. Τα φυτά δεν ανταγωνίζονται εύκολα τα γρήγορα, έντονα και θεαματικά ερεθίσματα της σύγχρονης καθημερινότητας ενώ, επιπροσθέτως, δεν κινούνται με τρόπους που γίνονται άμεσα αντιληπτοί, δεν παράγουν ήχο που προκαλεί την προσοχή, δεν διαθέτουν αναγνωρίσιμες εκφράσεις προσώπου και δεν εντάσσονται εύκολα στις κυρίαρχες αφηγήσεις δράσης, ταχύτητας και κατανάλωσης. Η παρουσία τους είναι συχνά αργή, σιωπηλή, εποχική και επαναληπτική. Σε ένα περιβάλλον όπου η προσοχή κατευθύνεται προς το άμεσο, το εντυπωσιακό και το εμπορικά αξιοποιήσιμο, τα φυτά κινδυνεύουν να παραμείνουν στο υπόβαθρο.

Υπό αυτή την έννοια, η φυτική τύφλωση μπορεί να θεωρηθεί και ως το αποτέλεσμα μιας ευρύτερης πολιτισμικής εκπαίδευσης της προσοχής όπου οι άνθρωποι δεν βλέπουν απλώς ό,τι υπάρχει γύρω τους αλλά μαθαίνουν τι αξίζει να προσέχουν. Η σύγκριση με την αναγνώριση εμπορικών σημάτων είναι ενδεικτική του πολιτισμικού περιβάλλοντος μέσα

στο οποίο διαμορφώνεται η προσοχή. Πιο συγκεκριμένα, έρευνες για την παιδική κατανόηση των εμπορικών σημάτων αναδεικνύουν το γεγονός ότι τα παιδιά αναγνωρίζουν εταιρικά λογότυπα ήδη από την προσχολική ηλικία, ενώ η βιβλιογραφία για τη φυτική τύφλωση δείχνει ότι δυσκολεύονται πολύ περισσότερο να αναγνωρίσουν, να κατονομάσουν ή ακόμη και να ανακαλέσουν φυτά ως ζωντανούς οργανισμούς (Fischer et al., 1991; Amprazis, Papadopoulou and Malandrakis, 2021). Η σημαντική αυτή αντίθεση δεν σημαίνει ότι η αναγνώριση εμπορικών σημάτων και φυτών έχουν μετρηθεί πάντα με τον ίδιο τρόπο, παρ'όλα αυτά δείχνει ότι η καταναλωτική κουλτούρα εκπαιδεύει συστηματικά την οπτική προσοχή, ενώ ο φυτικός κόσμος παραμένει πολιτισμικά δυσδιάκριτος.

Η οικονομία της προσοχής συνδέεται παράλληλα και με την εμπειρία της πόλης. Ο κάτοικος ενός αστικού περιβάλλοντος κινείται καθημερινά μέσα σε ένα πυκνό πεδίο ερεθισμάτων, όπου συνυπάρχουν πινακίδες, οθόνες, θόρυβος, διαφημίσεις και συνεχείς ειδοποιήσεις. Μέσα σε αυτή τη συνθήκη, ένα δέντρο μπορεί να προσφέρει σκιά, δροσιά ή αίσθηση ανακούφισης, χωρίς ο περαστικός να γνωρίζει το είδος, την ηλικία, την εποχικότητα ή τη σχέση του με τον τόπο. Κατά συνέπεια, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το φυτό λειτουργεί πρακτικά και αισθητηριακά αλλά συγχρόνως, μή κατέχοντας γνωστική ή πολιτισμική διάσταση.

Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η προσοχή προς τα φυτά δεν είναι αυτονόητη και απαιτεί καλλιέργεια καθώς η επανασύνδεση με τον φυτικό κόσμο προϋποθέτει επιβράδυνση του βλέμματος, παρατήρηση λεπτομερειών, αναγνώριση εποχικών αλλαγών και ανάπτυξη ενός πιο εξειδικευμένου λεξιλογίου για το πράσινο. Στη συγκεκριμένη διάσταση, οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, ακριβώς επειδή έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν πλαίσια παύσης, εστίασης και ερμηνείας. Ένας κήπος, μια υπαίθρια έκθεση, μια περιήγηση ή μια δράση γύρω από τα φυτά μπορεί να προτείνει και συστήσει έναν διαφορετικό ρυθμό πρόσληψης από αυτόν της πολυσύχναστης πόλης.

Κατά συνέπεια, η επικοινωνιακή στρατηγική ενός πολιτιστικού οργανισμού μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός αλλαγής της προσοχής των επισκεπτών και του κοινού. Στο πλαίσιο αυτό, δεν αρκεί ένας οργανισμός να διαθέτει χώρους πρασίνου αλλά χρειάζεται να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να οικοδομείται ουσιαστική σχέση ανάμεσα στον χώρο και τον επισκέπτη. Μια ανάρτηση για την άνθηση ενός φυτού, μια ιστορία για ένα δέντρο, μια οπτικοακουστική προβολή για την εποχικότητα ενός κήπου ή μια ψηφιακή ξενάγηση στη χλωρίδα ενός πάρκου μπορούν επιπροσθέτως να καταστήσουν τα φυτά ορατά

και στο ψηφιακό πεδίο, χωρίς να τα υποβαθμίζουν, καθιστώντας τα ως ένα απλό αισθητικό φόντο.

Ωστόσο, ένα κρίσιμο σημείο το οποίο χρήζει προσοχής είναι το γεγονός ότι η επικοινωνία δεν πρέπει να αναπαράγει την ίδια λογική γρήγορης κατανάλωσης εικόνων που χαρακτηρίζει την οικονομία της προσοχής. Για παράδειγμα, αν το πράσινο χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως παράγοντας αισθητικής βελτίωσης του σκηνικού για τη λήψη φωτογραφιών, παραγωγή εκδηλώσεων ή αναβάθμισης των αναρτήσεων στα κοινωνικά δίκτυα, τότε παραμένει σε μεγάλο βαθμό υποβαθμισμένο και αντικείμενο δευτερεύουσας σημασίας. Αντίθετα, όταν συνδέεται με ονόματα, ιστορίες και αισθήσεις, προσφέρεται η δυνατότητα να λειτουργήσει ως αφορμή για πιο αργή, ουσιαστική και ενσυνείδητη παρατήρηση.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, η οικονομία της προσοχής βοηθά να τεθεί ένα συγκεκριμένο ερώτημα για τους πολιτιστικούς οργανισμούς και το οποίο αφορά τους τρόπους με τους οποίους η επικοινωνιακή τους στρατηγική βοηθά το κοινό να προσέξει και αναγνωρίσει τον φυτικό κόσμο. Το ερώτημα αφορά τόσο τη φυσική εμπειρία όσο και την ψηφιακή παρουσία των οργανισμών. Εξερευνά τους τρόπους με τους οποίους παρουσιάζονται οι κήποι και τα πάρκα, αν τα φυτά κατονομάζονται, αν συνδέονται με ιστορίες, αν εντάσσονται σε προγράμματα και αν αποκτούν θέση στο συνολικό πολιτιστικό αφήγημα. Η αντιμετώπιση της φυτικής τύφλωσης δεν είναι μόνο ζήτημα μεγαλύτερης ποσότητας πρασίνου αλλά και ζήτημα προσοχής, ερμηνείας και επικοινωνιακής επιλογής.

2.6 Sensory studies και βιωματική σχέση με τον φυτικό κόσμο

Η σχέση του ανθρώπου με τον φυτικό κόσμο δεν διαμορφώνεται μόνο μέσα από τη γνώση ή την οπτική αναγνώριση των φυτών αλλά και μέσω της κίνησης, της αφής, της μυρωδιάς, της θερμοκρασίας, του ήχου, τη σκιάς, της υγρασίας, της εποχικότητας και τον ρυθμό του περιπάτου. Για τον λόγο αυτό, τα *sensory studies* μπορούν να προσφέρουν ένα χρήσιμο θεωρητικό εργαλείο, καθώς επιτρέπουν την εξέταση της επαφής με τα φυτά όχι μόνο ως πληροφοριακής ή αισθητικής σχέσης και ως βιωματικής εμπειρίας που συμβάλλει στην ενεργοποίηση του σώματος και των αισθήσεων.

Στις περισσότερες συζητήσεις γύρω από τα φυτά, η έμφαση δίνεται συχνά στη λειτουργία της όρασης, όπου παραδείγματος χάρη, βλέπουμε ένα δέντρο, αναγνωρίζουμε ένα είδος, παρατηρούμε ένα άνθος, μια σύνθεση ή ένα τοπίο. Ωστόσο, η φυτική εμπειρία δεν είναι

μόνο οπτική. Αν τα φυτά παραμένουν αόρατα μέσα στην καθημερινότητα, αυτό δεν σημαίνει μόνο ότι δεν τους αφιερώνουμε αρκετό χρόνο παρατήρησης, αλλά συγχρόνως φανερώνει ότι δεν έχουμε εκπαιδευτεί στο να τα βιώνουμε ως ενεργό μέρος της εμπειρίας μας. Το φυτό γίνεται «πράσινο», διακόσμηση ή φόντο, όχι επειδή δεν υπάρχει, αλλά επειδή δεν ενεργοποιείται περαιτέρω μια πιο σύνθετη σχέση μαζί του. Η αισθητηριακή προσέγγιση βοηθά στο να μετατοπιστεί η προσοχή από το φυτό ως αντικείμενο, προς το φυτό ως ζωντανή παρουσία μέσα στον χώρο.

Οι αισθήσεις διαθέτουν ιστορία και μνήμη, καθώς διαμορφώνονται μέσα από τις εμπειρίες και τις πολιτισμικές πρακτικές των ανθρώπων. Στο πλαίσιο αυτό, τα φυτά λειτουργούν ως φορείς ποικίλων αισθητηριακών ερεθισμάτων, καθώς ενεργοποιούν την όραση, την όσφρηση, την αφή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και τη γεύση ή την ακοή. Μέσα από αυτή την πολυαισθητηριακή εμπειρία, συνδέονται με προσωπικές και συλλογικές μνήμες, αποκτώντας ιδιαίτερη πολιτισμική και συναισθηματική σημασία. Ο Mark M. Smith διακρίνει την παραγωγή ενός αισθητηριακού ερεθίσματος από την κατανάλωσή του. Ενώ η παραγωγή ενός ήχου, μιας οσμής ή μιας άλλης αισθητηριακής εμπειρίας μπορεί θεωρητικά να αναπαραχθεί, η πρόσληψη και η νοηματοδότησή της εξαρτώνται από το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή βιώθηκε. Επομένως, η αισθητηριακή ιστορία δεν επιδιώκει απλώς την αναπαραγωγή των αισθητηριακών εμπειριών του παρελθόντος, αλλά την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αυτές γίνονταν αντιληπτές από τους ανθρώπους της εποχής (Smith, 2007).

Η μουσειακή και πολιτιστική εμπειρία δεν είναι στατική αλλά αντιθέτως διαμορφώνεται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επίσκεψη, μέσα από προσωπικούς, κοινωνικούς και χωρικούς παράγοντες. Οι Sheng και Chen, στη μελέτη τους για τις προσδοκίες των επισκεπτών μουσείων, επισημαίνουν ότι η εμπειρία περιλαμβάνει στοιχεία συναισθηματικά, σωματικά, διανοητικά ακόμη και πνευματικά, ενώ επηρεάζεται από το προσωπικό, κοινωνικό και φυσικό πλαίσιο της επίσκεψης (Sheng and Chen, 2012). Η διαπίστωση αυτή σχετίζεται και συμβάλει στην παρούσα εργασία, καθώς αποδεικνύει ότι ένας κήπος ή ένα πάρκο πολιτιστικού οργανισμού δεν προσλαμβάνεται μόνο ως χώρος αλλά και ως εμπειρία που συνδέεται με συναισθήματα, μνήμες, και αισθήσεις.

Οι φυτικοί χώροι των πολιτιστικών οργανισμών έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν ως πεδία μιας ολιστικής εμπειρίας μέσω των αισθήσεων, όπου παραδείγματος χάρη, η μυρωδιά ενός μεσογειακού φυτού μπορεί να προκαλέσει μνήμη του παρελθόντος ή να προξενήσει την αίσθηση οικειότητας χωρίς να έχει προηγηθεί καμία οργανωμένη πληροφορία. Τα

στοιχεία αυτά δεν αντικαθιστούν τη γνώση αλλά μπορούν να την καταστήσουν περισσότερο βιωματική και προσωπική.

Στο σημείο αυτό, χρειάζεται να δώσουμε περισσότερη προσοχή, δεδομένου ότι η αισθητηριακή εμπειρία δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί σαν κάτι αυτόματα θετικό ή κοινό για όλους καθώς δεν βιώνουν όλοι οι επισκέπτες έναν χώρο με τον ίδιο τρόπο. Η ηλικία, η σωματική δυνατότητα, η υπάρχουσα σχέση με τη φύση, η κοινωνική τάξη, η καταγωγή, ακόμη και η εξοικείωση με τους πολιτιστικούς χώρους επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους κινούμαστε και παρατηρούμε έναν χώρο. Για παράδειγμα, ένας κήπος μπορεί για κάποιον να σημαίνει ηρεμία, για κάποιον άλλον άγνωστο ή απρόσιτο χώρο, και για κάποιον τρίτο ανάμνηση αγροτικής ή οικογενειακής ζωής. Κατά συνέπεια, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η αισθητηριακή εμπειρία δεν είναι αυτονόητη ούτε μονοσήμαντη αλλά επηρεάζεται και φιλτράρεται μέσα από κοινωνικά και πολιτισμικά κριτήρια. Ωστόσο, μπορεί να συγχρόνως να λειτουργήσει ως αρχικό σημείο επανασύνδεσης αφού κάποιος ενδέχεται πρώτα να μυρίσει, να σταθεί, να προσέξει, να θυμηθεί, και στη συνέχεια να θελήσει να εμβαθύνει και να μάθει.

Το γεγονός αυτό είναι σημαντικό για τους πολιτιστικούς οργανισμούς καθώς αν η επικοινωνία γύρω από τους φυτικούς χώρους περιορίζεται μόνο σε τεχνικά ή περιβαλλοντικά δεδομένα, τότε ο επισκέπτης στερείται ένα μεγάλο μέρος της εμπειρίας. Η πληροφορία για τη βιωσιμότητα, τη διαχείριση νερού ή την ενεργειακή απόδοση είναι σημαντική αλλά δεν αρκεί από μόνη της για να δημιουργήσει την απαραίτητη σχέση με τον φυτικό κόσμο. Χρειάζεται συγχρόνως μια περαιτέρω προσπάθεια επικοινωνίας που να περιλαμβάνει και να αναγνωρίζει την υλικότητα και αισθητηριακή ζωή των φυτών, όπως για παράδειγμα τους τρόπους με τους οποίους αλλάζουν μέσα στον χρόνο, μυρίζουν, σκιάζουν, προσελκύουν έντομα, σηματοδοτούν εποχές καθώς και εκείνους που συνδέονται με μνήμες και πολιτισμικές αναφορές.

Για παράδειγμα το πάρκο του Μουσείου Serralves στο Πόρτο μπορεί να λειτουργήσει στο σημείο αυτό ως χρήσιμο σημείο αναφοράς. Η εμπειρία επίσκεψης του πάρκου συγχρόνως συνομιλεί με τα εκτιθέμενα γλυπτά, την αρχιτεκτονική και τα επιμέρους κτίρια. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και η απευθείας οπτική σχέση του εσωτερικού του κτιρίου με τα δέντρα, όπου η οπτική παρατήρηση προς το πάρκο αποτελεί μέρος της μουσειακής εμπειρίας. Ακόμη πιο έντονα, ο προτεινόμενος υπερυψωμένος περίπατος ανάμεσα στα δέντρα αλλάζει τη συνηθισμένη σχέση σώματος και φυτού όπου ο επισκέπτης δεν περιορίζεται στο να παρατηρεί αποκλειστικά τα δέντρα προσεγγίζοντάς τα από ένα χαμηλότερο σημείο, αλλά

αντιθέτως κινείται σε ένα διαφορετικό, υπερυψωμένο μονοπάτι, προσφέροντας στον επισκέπτη διαφορετική εγγύτητα και διαφορετικό οπτικό πεδίο κατά την περιήγηση.

Η περίπτωση του ΚΠΙΣΝ αποτελεί ένα ενδιαφέρον σημείο σύγκρισης, αναδεικνύοντας το ερώτημα για τη σχέση εσωτερικού και εξωτερικού χώρου. Συγκεκριμένα, το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος αποτελεί έναν σημαντικό δημόσιο φυτικό χώρο, όπου όμως εμπειρία του επισκέπτη στον εξωτερικό χώρο δεν μεταφέρεται με παρόμοιο τρόπο στο εσωτερικό του κτιρίου, όπως στο προηγούμενο παράδειγμα. Στην περίπτωση αυτή, το πάρκο βιώνεται κυρίως ως εξωτερική εμπειρία καθώς εκτείνεται πάνω από την οροφή των κτιρίων, και ο φυτικός κόσμος δεν εντάσσεται αντίστοιχα στη συνολική αισθητηριακή και πολιτιστική εμπειρία του οργανισμού. Αυτό δεν είναι απαραίτητα αρνητικό αλλά αποτελεί αναλυτικά χρήσιμο στοιχείο καθώς καταδεικνύει ότι η ύπαρξη πρασίνου δεν ταυτίζεται πάντα με την ενσωμάτωσή του στο συνολικό αφήγημα του εσωτερικού χώρου.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, τα *sensory studies* δεν χρησιμοποιούνται ως ανεξάρτητο θεωρητικό πεδίο το οποίο θα αναπτυχθεί περαιτέρω αλλά ως πρίσμα το οποίο εμπλουτίζει την ανάλυση της επανασύνδεσης με τον φυτικό κόσμο. Συγχρόνως, βοηθούν στο να τεθεί το ερώτημα όχι μόνο αν οι πολιτιστικοί οργανισμοί διαθέτουν φυτικούς χώρους αλλά αν δημιουργούνται οι συνθήκες μέσα στις οποίες οι επισκέπτες μπορούν να βιώσουν τους χώρους και την εμπειρία με προσοχή, μνήμη και σωματική εμπλοκή. Η αντιμετώπιση της φυτικής τύφλωσης δεν αφορά μόνο στο να μάθει το κοινό περισσότερες λεπτομέρειες για τα φυτά αλλά και στο να επαναπροσδιορίσει το πώς τα αισθάνεται και αντιλαμβάνεται ως μέρος της καθημερινής και πολιτιστικής του εμπειρίας.

2.7 Πολιτιστική επικοινωνία, εμπειρία κοινού και πολιτιστικό αφήγημα

Η παρούσα εργασία εξετάζει την επικοινωνιακή στρατηγική των πολιτιστικών οργανισμών ως τρόπο παραγωγής νοήματος γύρω από τη φύση και τον φυτικό κόσμο. Η πολιτιστική επικοινωνία δεν αντιμετωπίζεται ως απλή μετάδοση πληροφοριών από έναν οργανισμό προς το κοινό αλλά ως διαδικασία μέσα από την οποία ένας οργανισμός επιλέγει τί καθιστά ορατό, πώς το πλαισιώνει και ποια σχέση προτείνει ανάμεσα στο κοινό, το πολιτιστικό αγαθό και τον χώρο της εμπειρίας.

Στην περίπτωση της ύπαρξης φυτικού κόσμου σε ένα πολιτιστικό χώρο, η παραπάνω διάκριση αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς ένας οργανισμός μπορεί να πληροφορεί το κοινό ότι εφαρμόζει περιβαλλοντικές πρακτικές, χωρίς όμως να παράγει απαραίτητα ένα πιο

σύνθετο πολιτισμικό νόημα γύρω από τον φυτικό κόσμο. Αν τα φυτά παρουσιάζονται μόνο ως γενικό «πράσινο», ως αισθητικό φόντο, ως περιβάλλον αναψυχής ή ως ένδειξη βιωσιμότητας, τότε παραμένουν επικοινωνιακά αόριστα και χωρίς βάθος. Αντίθετα, όταν κατονομάζονται, συνδέονται με ιστορίες, εποχές, αισθήσεις, μνήμη, έργα τέχνης, τοπικότητα ή συμβολισμούς, αποκτούν μεγαλύτερη ορατότητα και εντάσσονται σε ένα πολιτιστικό αφήγημα. Επομένως, η επικοινωνία μπορεί είτε να συμβάλλει στην αντιμετώπιση της φυτικής αορατότητας είτε να λειτουργήσει ως εργαλείο καλλιέργειας φυτικής επίγνωσης.

Η πολιτιστική επικοινωνία συνδέεται επίσης με την εμπειρία του κοινού καθώς η σύγχρονη μουσειολογική και επικοινωνιακή σκέψη έχει απομακρυνθεί από την αντίληψη του κοινού ως παθητικού αποδέκτη και έχει αναδείξει τον επισκέπτη ως ενεργό υποκείμενο εμπειρίας και ερμηνείας. Συνεπώς, η εμπειρία ενός πολιτιστικού χώρου δεν περιορίζεται στην πρόσληψη πληροφορίας αλλά διαμορφώνεται μέσα από προσδοκίες, προηγούμενες γνώσεις, αισθήσεις, χωρικές συνθήκες, κοινωνικές σχέσεις και δυνατότητες συμμετοχής. Οι Sheng και Chen (2012), εξετάζοντας τις προσδοκίες των επισκεπτών μουσείων, δείχνουν ότι η μουσειακή εμπειρία περιλαμβάνει αισθητικές, γνωστικές, ψυχαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις. Η παρατήρηση αυτή είναι κρίσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς η σχέση του κοινού με έναν κήπο ή ένα πάρκο δεν εξαρτάται μόνο από τη φυσική ύπαρξη του χώρου αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο αυτός γίνεται αντιληπτός ως μέρος της εμπειρίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο χώρος δεν λειτουργεί απλώς ως ουδέτερο περιβάλλον αλλά ως φορέας επικοινωνίας. Η αρχιτεκτονική, η σήμανση, οι διαδρομές, οι ήχοι, οι μυρωδιές και τα ίδια τα φυτά συμμετέχουν στη διαμόρφωση της εμπειρίας. Για τον λόγο αυτό, η επικοινωνία των πολιτιστικών οργανισμών δεν περιορίζεται στα ρητά μηνύματα που παράγουν αλλά επεκτείνεται και στον τρόπο με τον οποίο ο χώρος οργανώνει την προσοχή και την κίνηση του επισκέπτη. Για παράδειγμα, ένας κήπος ή ένα πάρκο μπορεί να λειτουργεί ως διάδρομος πρόσβασης, ως χώρος αναμονής, ως σκηνικό εκδηλώσεων ή ως πεδίο παρατήρησης και ερμηνείας. Ο διαχωρισμός των παραπάνω χρήσεων είναι ουσιώδης για την κατανόηση της επικοινωνιακής του λειτουργίας.

Επιπροσθέτως, η οπτική επικοινωνία έχει κεντρική σημασία για τους πολιτιστικούς οργανισμούς καθώς εικόνες, αφίσες, φωτογραφίες, βίντεο, αρχιτεκτονικά στοιχεία, εκθεσιακές αφηγήσεις και ψηφιακά μέσα συγκροτούν πολιτιστικά κείμενα που παράγουν βαθύτερα νοήματα. Η Σηφάκη (2015), επισημαίνει ότι η οπτική επικοινωνία δεν περιορίζεται στην αισθητική μορφή ενός μηνύματος αλλά συνδέεται με κοινωνικούς και

πολιτισμικούς κώδικες που επηρεάζουν τον τρόπο πρόσληψης και ερμηνείας του. Η παρατήρηση αυτή είναι χρήσιμη για τη μελέτη της επικοινωνίας του φυτικού κόσμου, επειδή τα φυτά εμφανίζονται συχνά μέσα από εικόνες, όπως παραδείγματος χάρη φωτογραφίες κήπων, reels, αφίσες εκδηλώσεων, εποχικά posts, εικαστικές αναπαραστάσεις ή αρχιτεκτονικά πλάνα. Το κρίσιμο ερώτημα σε αυτό το σημείο δεν είναι μόνο αν υπάρχει η παρουσία φυτών σε αυτές τις εικόνες αλλά τι είδους νόημα αποκτούν μέσα στο επικοινωνιακό τους πλαίσιο.

Η ψηφιακή επικοινωνία ενισχύει ακόμη περισσότερο αυτή τη διάσταση, υπο την έννοια ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν λειτουργούν πλέον μόνο ως κανάλια ενημέρωσης αλλά και ως χώροι όπου οι πολιτιστικοί οργανισμοί παράγουν σύντομες αφηγήσεις, κατευθύνουν την προσοχή, διαμορφώνουν προσδοκίες και δημιουργούν σχέσεις με το κοινό. Η μελέτη των Spilioroulou et al. (2014) για το Βρετανικό Μουσείο και το Facebook, αναδεικνύει τη μετάβαση των πολιτιστικών οργανισμών από αντικειμενοκεντρικές προσεγγίσεις προς περισσότερο προσανατολισμένες στο κοινό μορφές επικοινωνίας. Αντίστοιχα, οι Chung, Marcketti και Fiore (2014) επισημαίνουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να αξιοποιηθούν από πολιτισμικούς φορείς όπως τα μουσεία για ενημέρωση, εμπλοκή και ανάπτυξη σχέσεων με διαφορετικές κοινότητες. Η μελέτη των Αυλωνίτου και Παπαδάκη (2024) δείχνει, επίσης, ότι ακόμη και ένα Instagram reel μπορεί να αναλυθεί ως σύνθετο πολιτιστικό μήνυμα, στο οποίο εικόνα, κείμενο, ήχος, ρυθμός και πλατφόρμα συμμετέχουν στη διαμόρφωση νοήματος.

Για την παρούσα εργασία, η σημασία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, πέραν του ότι αποτελούν σύγχρονα εργαλεία προβολής, είναι συγχρόνως και ερμηνευτική. Ένα post, ένα reel ή ένα carousel μπορεί να παρουσιάσει τη φύση ως ελκυστική εικόνα αλλά και να παρουσιάσει ένα συγκεκριμένο φυτό, να το ονομάσει, να το συνδέσει με ένα έργο τέχνης, μια εποχή, έναν μύθο, μια μυρωδιά, μια εμπειρία ή μια ιστορία. Με αυτή την έννοια, η ψηφιακή επικοινωνία μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της φυτικής αορατότητας, εφόσον δεν περιορίζεται στην αισθητικοποίηση του πράσινου.

Ωστόσο, το ψηφιακό περιβάλλον ενέχει και μια αντίφαση λόγω του ότι από τη μία πλευρά, προσφέρει δυνατότητες διάχυσης, οπτικής ελκυστικότητας και άμεσης πρόσβασης σε διαφορετικά κοινά ενώ από την άλλη, λειτουργεί μέσα σε καθεστώς ταχύτητας, αποσπασματικής προσοχής και διαρκούς εναλλαγής εικόνων. Αντίθετα, Η φυτική επίγνωση προϋποθέτει συχνά βραδύτητα, παρατήρηση, επανάληψη, εποχικότητα και αισθητηριακή διαθεσιμότητα. Επομένως, το ερώτημα δεν είναι αν τα social media είναι κατάλληλα ή

ακατάλληλα για την επικοινωνία των φυτών αλλά πώς μπορούν να σχεδιαστούν ώστε να μην υποβαθμίζουν τον φυτικό κόσμο σε, απλώς μια γρήγορη εικόνα αλλά να λειτουργούν ως αφετηρία πιο προσεκτικής παρατήρησης.

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, ως «επικοινωνία φυτικής επίγνωσης» νοούνται οι επικοινωνιακές πρακτικές που καθιστούν τα φυτά ορατά όχι μόνο ως γενικό πράσινο ή αισθητικό περιβάλλον αλλά ως συγκεκριμένες παρουσίες με όνομα, εποχικότητα, αισθητηριακές ιδιότητες, πολιτισμικές αναφορές και σχέση με την εμπειρία του κοινού. Ωστόσο, η έννοια αυτή δεν ταυτίζεται με την επικοινωνία βιωσιμότητας. Για παράδειγμα, ένας οργανισμός μπορεί να επικοινωνεί την περιβαλλοντική του ευθύνη μέσα από όρους όπως ενεργειακή διαχείριση, πράσινες υποδομές, ανακύκλωση, πιστοποιήσεις ή βιώσιμες πρακτικές, χωρίς απαραίτητα να καλλιεργεί βαθύτερη σχέση του κοινού με τα ίδια τα φυτά. Επομένως, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η πολιτιστική επικοινωνία αποτελεί κρίσιμο πεδίο για την παρούσα εργασία καθώς συνδέει το θεωρητικό πρόβλημα της φυτικής τύφλωσης με τις πρακτικές των πολιτιστικών οργανισμών. Το ερώτημα δεν είναι μόνο αν οι οργανισμοί διαθέτουν κήπους, πάρκα ή φυτικούς χώρους αλλά πώς τους πλαισιώνουν, πώς τους αφηγούνται και αν δημιουργούν συνθήκες μέσα από τις οποίες το κοινό μπορεί να παρατηρήσει, να αναγνωρίσει και να νοηματοδοτήσει τον φυτικό κόσμο. Με αυτόν τον τρόπο, η επικοινωνία δεν λειτουργεί απλώς ως συνοδευτικό εργαλείο του πολιτιστικού οργανισμού αλλά ως μηχανισμός μέσα από τον οποίο η σχέση με τον φυτικό κόσμο μπορεί να παραμείνει αόρατη ή να αποκτήσει πολιτισμική παρουσία.

3. Βιβλιογραφική και Συγκριτική Έρευνα

Η μελέτη περιπτώσεων σε διεθνές επίπεδο επιτρέπει την κατανόηση των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους ο φυτικός κόσμος μπορεί να ενταχθεί στην πολιτιστική εμπειρία. Στο παρόν κεφάλαιο δεν εξετάζονται οι διεθνείς περιπτώσεις ως άμεσα συγκρίσιμες με τους τρεις ελληνικούς φορείς αλλά ως ενδεικτικά παραδείγματα που φωτίζουν διαφορετικές δυνατότητες πολιτιστικής επικοινωνίας με επίκεντρο τα φυτά. Στα επιλεγμένα παραδείγματα, τα φυτά αποκτούν διαφορετικούς ρόλους μέσα στην πολιτιστική εμπειρία καθώς άλλοτε λειτουργούν ως αντικείμενο επιστημονικής γνώσης και εκπαίδευσης, άλλοτε εντάσσονται στην αρχιτεκτονική και μουσειακή εμπειρία, άλλοτε συνδέονται με την αστική επανάχρηση και την ανάπτυξη κοινότητας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αξιοποιούνται ως υλικό καλλιτεχνικής ή σκηνογραφικής αφήγησης.

Μέσα από περιπτώσεις όπως οι Κήποι Kew (Kew Gardens) στο Λονδίνο, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Serralves στο Πόρτο, το Πάρκο High Line στη Νέα Υόρκη, το Wellcome Collection στο Λονδίνο αλλά και σύγχρονες πρακτικές floral art, διαμορφώνεται ένα συγκριτικό πλαίσιο για την ανάλυση των ελληνικών μελετών περίπτωσης.

3.1 Από τον βοτανικό κήπο στον πολιτιστικό οργανισμό

Η μετάβαση από τον βοτανικό κήπο στον πολιτιστικό οργανισμό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όπως παραδείγματος χάρη οι βοτανικοί κήποι Kew Gardens, οι οποίοι έχουν συνδεθεί ιστορικά με τη συλλογή, προστασία, ταξινόμηση, μελέτη και διατήρηση φυτικών ειδών. Ωστόσο, στη σύγχρονη συνθήκη λειτουργούν και ως οργανισμοί δημόσιας επικοινωνίας της φυτικής γνώσης καθώς δεν απευθύνονται μόνο σε ειδικούς αλλά και σε επισκέπτες που δεν κατέχουν απαραίτητα προηγούμενη βοτανική εξοικείωση.

Από την άλλη πλευρά, πολιτιστικοί οργανισμοί που δεν είναι αμιγώς βοτανικοί, όπως μουσεία, πολιτιστικά κέντρα, χώροι τέχνης και αστικά πάρκα μπορούν επίσης να λειτουργήσουν ως χώροι που υποστηρίζουν την ενίσχυση της αντίληψης του κοινού για τα φυτά. Αυτό συμβαίνει όταν τα φυτά εντάσσονται στο αφήγημα, στην εμπειρία και στην επικοινωνιακή τους στρατηγική.

Βασικός στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξεταστεί πώς διαφορετικοί οργανισμοί μετατρέπουν τα φυτά σε αντικείμενο γνώσης, εμπειρίας, αφήγησης ή συμμετοχής. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, τα φυτά παρουσιάζονται μέσα από την επιστήμη και την εκπαίδευση ενώ σε άλλες, μέσα από την τέχνη, την αρχιτεκτονική, την αστική εμπειρία ή την κοινότητα. Τέλος, σε άλλες αποτελούν υλικό σκηνογραφίας, αισθητηριακής εγκατάστασης ή σύγχρονης αφήγησης. Τα παραδείγματα αυτά δεν αποτελούν «πρότυπα» που μπορούν να μεταφερθούν αυτούσια στο ελληνικό πλαίσιο, ωστόσο προσφέρουν ένα πλαίσιο σύγκρισης συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ουσιαστικών ερωτημάτων για τις ελληνικές μελέτες περίπτωσης στις οποίες θα επικεντρωθεί η έρευνά μας.

Στην παρούσα εργασία, ιδιαίτερη σημασία έχει το κατά πόσο ένας οργανισμός υπερβαίνει τη γενική αναφορά στη φύση και δημιουργεί πιο συγκεκριμένα σενάρια σύνδεσης με τον φυτικό κόσμο. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη χρήση διαφορετικών μέσων όπως ονομασία ειδών, ερμηνευτικά κείμενα, εκπαιδευτικό υλικό, καλλιτεχνικές αναθέσεις, διαδρομές, ψηφιακές αφηγήσεις, συμμετοχικές δράσεις ή δημιουργία αισθητηριακών

εμπειριών. Οι συγκεκριμένοι άξονες θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια ως σημεία παρατήρησης για τη μελέτη των ελληνικών περιπτώσεων.

3.2 Kew Gardens: Φυτική Γνώση, Εκπαίδευση και Δημόσια Επικοινωνία

Ο οργανισμός Royal Botanic Gardens, Kew αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά διεθνή παραδείγματα οργανισμού που συνδυάζει φυτική επιστήμη, δημόσια εκπαίδευση, συλλογές, εκθέσεις και εμπειρία επισκέπτη. Για την παρούσα εργασία, το ενδιαφέρον εντοπίζεται κυρίως στους πολλαπλούς τρόπους με τους οποίους το Kew επικοινωνεί τη φυτική γνώση προς διαφορετικά κοινά. Πιο συγκεκριμένα, ο οργανισμός Kew δεν παρουσιάζει τα φυτά μόνο ως αντικείμενα παρατήρησης αλλά τα εντάσσει συγχρόνως σε ένα ευρύτερο πλαίσιο επιστήμης, εκπαίδευσης, περιβαλλοντικής συνείδησης και πολιτιστικής εμπειρίας.

Για παράδειγμα, στην επίσημη εκπαιδευτική του πλατφόρμα «Endeavour», το Kew διαθέτει μια δωρεάν διαδραστική βιβλιοθήκη εκπαιδευτικού υλικού για την επιστήμη των φυτών και το περιβάλλον. Το υλικό αυτό απευθύνεται σε διαφορετικές εκπαιδευτικές βαθμίδες ενώ παράλληλα συνδέει τη φυτική γνώση με σύγχρονα περιβαλλοντικά ζητήματα. Απόρροια αυτής της πρακτικής είναι το γεγονός ότι η επικοινωνία για τα φυτά επεκτείνεται πέρα από τη φυσική επίσκεψη στον κήπο, μέσα από εκπαιδευτικό υλικό, ψηφιακούς πόρους και εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και εκτός του χώρου του οργανισμού.

Αυτή η εξωστρέφεια έχει σημασία για τη συζήτηση γύρω από τη φυτική τύφλωση. Ειδικότερα, στην περίπτωση όπου η φυτική τύφλωση συνδέεται με την αδυναμία παρατήρησης και αναγνώρισης των φυτών, τότε ένας οργανισμός όπως το Kew λειτουργεί ως χώρος καλλιέργειας φυτικής επίγνωσης καθώς μέσω της πλατφόρμας Endeavour, η επιστήμη των φυτών μετατρέπεται σε εκπαιδευτική διαδικασία δημιουργώντας και διευρύνοντας την ορολογία, το ενδιαφέρον και αφορμές παρατήρησης γύρω από τα φυτά.

Παράλληλα, ο οργανισμός Kew λειτουργεί συγχρόνως και ως κόμβος επιστημονικής πληροφορίας. Πιο συγκεκριμένα, η βάση Plants of the World Online (POWO) αποτελεί μια ψηφιακή πύλη του Kew για την παγκόσμια χλωρίδα, η οποία συγκεντρώνει και καθιστά διαθέσιμα δεδομένα που προέρχονται από τη μακρά ιστορία βοτανικής έρευνας και εξερεύνησης του οργανισμού. Περιλαμβάνει πληροφορίες όπως επιστημονικά ονόματα, κοινές ονομασίες, περιγραφές, εικόνες και στοιχεία γεωγραφικής κατανομής των φυτών. Με τον τρόπο αυτό, η πρόσβαση στη βοτανική πληροφορία γίνεται ευκολότερη και δημόσια

διαθέσιμη σε ψηφιακό περιβάλλον. Αν και μια τέτοια βάση απευθύνεται σε πιο εξειδικευμένα κοινά, έχει ενδιαφέρον το γεγονός ότι η αναγνώριση και η ονομασία των φυτών δεν παραμένουν αποκλειστικά εξειδικευμένες. Αυτό συνδέεται άμεσα με το ζήτημα του λεξιλογίου το οποίο απασχολεί την παρούσα εργασία, όπου δηλαδή η δυνατότητα κατονομασίας ενός φυτού δεν αποτελεί απλώς τεχνική γνώση αλλά το πρώτο βήμα εξόδου από τη γενική και αόριστη κατηγορία του «πρασίνου».

Ιδιαίτερα σημαντική για τη σύνδεση βοτανικής γνώσης και πολιτιστικής εμπειρίας είναι η Marianne North Gallery. Η Marianne North υπήρξε Βρετανίδα ζωγράφος και ταξιδιώτισσα του 19ου αιώνα, γνωστή για τις πολυάριθμες απεικονίσεις φυτών από διαφορετικές περιοχές του κόσμου. Η ομώνυμη γκαλερί στο Kew περιλαμβάνει περισσότερους από 800 πίνακές της, οι οποίοι καλύπτουν τους τοίχους του χώρου και παρουσιάζονται ως μια ζωντανή συλλογή βοτανικής τέχνης του 19ου αιώνα.

Η περίπτωση της North είναι χρήσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς παρουσιάζει και προτείνει έναν διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας των φυτών η οποία προέρχεται όχι μόνο μέσα από την επιστημονική περιγραφή αλλά μέσα από την εικόνα, το χρώμα, το τοπίο και την καλλιτεχνική αναπαράσταση. Τα φυτά δεν εμφανίζονται ως απομονωμένα δείγματα σε ουδέτερο φόντο αλλά ως οργανισμοί ενταγμένοι σε τόπους, κλίματα και γεωγραφικές συνθήκες. Σύμφωνα με την καταγραφή της συλλογής στο JSTOR Global Plants, τα έργα της North περιλαμβάνουν βοτανικές και τοπιογραφικές απεικονίσεις με αναφορές σε κοινές ονομασίες φυτών, επιστημονικά ονόματα και αναφορά στις γεωγραφικές τους τοποθεσίες. Αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη συζήτηση περί πολιτισμικής βοτανικής καθώς η περίπτωση της Marianne North Gallery επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η γνώση για τα φυτά μπορεί να αναπτυχθεί και να μεταδοθεί μέσα από οπτικές μορφές που δεν είναι αυστηρά επιστημονικές αλλά ούτε και απλώς διακοσμητικές. Εδώ, η ζωγραφική λειτουργεί ως μέσο παρατήρησης, ταξινόμησης, θαυμασμού και επικοινωνίας και ο επισκέπτης δεν καλείται αποκλειστικά να πληροφορηθεί για φυτά αλλά να τα δει μέσα από μια ιστορική και καλλιτεχνική ματιά. Η σημαντική αυτή διαφορά μπορεί εν δυνάμει να συμβάλει στην αποσταθεροποίηση της ιδέας ότι τα φυτά είναι παθητικό φόντο αφού στην περίπτωση της North, τα φυτά γίνονται θέμα, εικόνα, αφήγηση και ταξιδιωτικό ίχνος.

Έτσι, το Kew προσφέρει ένα σύνθετο παράδειγμα καθώς από τη μία, διαθέτει επιστημονική τεχνογνωσία, συλλογές, βάσεις δεδομένων και εκπαιδευτικό υλικό ενώ από την άλλη, προσφέρει πολιτιστικές και αισθητικές μορφές εμπλοκής με τα φυτά, όπως η Marianne North Gallery. Αυτός ο συνδυασμός είναι σημαντικός καθώς αποδεικνύει ότι η φυτική

επίγνωση δεν παράγεται μόνο με πληροφορίες αλλά και μέσα από την παράλληλη συμβολή γνώσης, εικόνας, χώρου, ιστορίας και εμπειρίας.

Σε σχέση με τους ελληνικούς οργανισμούς που θα εξεταστούν στη συνέχεια, το Kew λειτουργεί ως ισχυρό σημείο αναφοράς, και όχι ως απλό πρότυπο προς μίμηση. Το Μέγαρο Μουσικής, η Εθνική Πινακοθήκη και το ΚΠΙΣΝ δεν είναι βοτανικοί οργανισμοί. Μπορούν όμως να αντλήσουν από παραδείγματα σαν το Kew ως προς τη βασική αρχή ότι η φυτική γνώση γίνεται περισσότερο προσβάσιμη όταν συνδυάζεται με γλώσσα, αφήγηση, εικόνα και ερμηνευτικά εργαλεία.

3.3 Serralves: Μουσείο και Πάρκο ως Ενιαία Εμπειρία

Η περίπτωση του Serralves στο Πόρτο αποτελεί ένα ιδιαίτερα χρήσιμο παράδειγμα για την παρούσα εργασία, επειδή δεν διαχωρίζει απόλυτα το μουσείο από το πάρκο. Αντίθετα, η εμπειρία του επισκέπτη διαμορφώνεται μέσω της συνύπαρξης σύγχρονης τέχνης, αρχιτεκτονικής, ιστορικού κτιρίου, οργανωμένων κήπων, γλυπτών και διαδρομών συνομιλώντας μέσα σε ένα κοινό τοπίο. Η *Fundação de Serralves* παρουσιάζεται σήμερα ως ένας από τους πιο σημαντικούς πολιτιστικούς οργανισμούς της Πορτογαλίας με δραστηριότητες που εκτείνονται από τη σύγχρονη τέχνη και τον κινηματογράφο έως εκπαιδευτικές και επιστημονικές δράσεις στον χώρο του πάρκου.

Στο Serralves, η εμπειρία του πάρκου δεν προκύπτει από μεμονωμένα σημεία αλλά από τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνδέονται μεταξύ τους. Τα γλυπτά, οι διαδρομές, τα κτίρια και η φύτευση δεν λειτουργούν αποσπασματικά αλλά συγκροτούν ένα σύνολο, όπου το ένα στοιχείο ενισχύει το άλλο. Αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα μέσα από το κυρίως κτίριο, όπου η οπτική επαφή με το πάρκο αποκτά βαρύνουσα σημασία. Τα παράθυρα και η θέα προς τα δέντρα δεν αποτελούν απλώς μια ευχάριστη εικόνα του εξωτερικού χώρου αλλά εντάσσουν το πάρκο στην εμπειρία της επίσκεψης. Η εμπειρία του επισκέπτη δεν αποτελείται αποκλειστικά από την παρατήρηση εκθεμάτων και στη συνέχεια βρίσκεται ξαφνικά σε έναν κήπο. Αντιθέτως, κινείται διαρκώς ανάμεσα σε τέχνη, αρχιτεκτονική και φυτικό τοπίο. Με αυτόν τον τρόπο, τα φυτά παύουν να είναι απλό φόντο και γίνονται μέρος του τρόπου με τον οποίο ο χώρος βιώνεται και γίνεται αντιληπτός.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η εμπειρία του *Treetop Walk*, της υπερυψωμένης ξύλινης διαδρομής ανάμεσα στα δέντρα του πάρκου Serralves. Η ύπαρξη μιας τέτοιας διαδρομής αλλάζει τη συνηθισμένη σχέση του επισκέπτη με τον φυτικό κόσμο καθώς πλέον

η παρατήρηση των δέντρων δε γίνεται μόνο από το επίπεδο του εδάφους, όπως συμβαίνει συνήθως σε έναν περίπατο, αλλά δίνεται η δυνατότητα κίνησης σε διαφορετικό ύψος, όπου μπορεί να πλησιάζει τις φυλλωσιές αποκτώντας μια πιο άμεση οπτική σχέση με το τοπίο. Το ενδιαφέρον εδώ δεν είναι μόνο η θέα, αλλά η μεταβολή της κλίμακας και της εγγύτητας. Το δέντρο παύει να είναι ένα μακρινό ή απλώς ένα κατακόρυφο στοιχείο του τοπίου· μετουσιώνεται σε κάτι μέσα στο οποίο μπορεί να κινηθεί ο επισκέπτης. Μέρος του σταθερού προγραμματισμού του Serralves αποτελούν οι ξεναγήσεις στη διαδρομή, γεγονός που αποδεικνύει ότι το σημείο αποτελεί μια ξεχωριστή εμπειρία μέσα στο πάρκο.

Η περίπτωση αυτή αποτελεί χρήσιμο σημείο σύγκρισης με το ΚΠΙΣΝ καθώς το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος αποτελεί έναν εξαιρετικά σημαντικό δημόσιο και φυτικό χώρο. Ωστόσο, όπως θα δούμε αναλυτικότερα στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, η σχέση του εσωτερικού του κτιρίου με το πάρκο δεν φαίνεται να παράγει την ίδια συνεχή οπτική και βιωματική αλληλεπίδραση.

Τα οργανωμένα παρτέρια, οι λαχανόκηποι και τα μικρά θερμοκήπια του Serralves προσθέτουν μια ακόμη διάσταση εισάγοντας την έννοια της καλλιέργειας, της φροντίδας, της εποχικότητας και της πρακτικής γνώσης μέσα στην εμπειρία του πάρκου. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρα ανάμεσα στον επισκέπτη και σε μια πιο καθημερινή σχέση με τα φυτά. Σε αντίθεση με μια αφηρημένη έννοια της φύσης, οι καλλιεργημένοι χώροι καθιστούν περισσότερο ορατή τη χειρωνακτική και χρονική διάσταση της φυτικής ζωής.

Ταυτόχρονα, η περίπτωση του Serralves παρουσιάζει και αρνητικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, η υψηλή τιμή εισόδου ανοίγει το ζήτημα της πρόσβασης. Ένας χώρος μπορεί να προσφέρει εξαιρετική συνομιλία τέχνης, αρχιτεκτονικής και φυτικού κόσμου αλλά συγχρόνως παραμένει οικονομικά λιγότερο προσβάσιμος για μέρος του κοινού. Έτσι, το Serralves λειτουργεί ως σύνθετο παράδειγμα καθώς αρχικά παρουσιάζεται ως ένα μουσείο σύγχρονης τέχνης το οποίο μπορεί να εντάξει το πάρκο, τα δέντρα, τους κήπους και τον περίπατο στην πολιτιστική του εμπειρία. Αλλά ταυτόχρονα η περίπτωσή του υπενθυμίζει ότι η αισθητηριακή και πολιτιστική αξία ενός τέτοιου χώρου συνοδεύεται και από ζητήματα πρόσβασης, κόστους και κοινωνικής συμπερίληψης. Για την παρούσα εργασία, η μελέτη του Serralves αποτελεί σημαντική περίπτωση καθώς μας επιτρέπει να αφουγκραστούμε τα φυτά ως ενεργό μέρος του τρόπου με τον οποίο ο επισκέπτης βλέπει, κινείται, συγκρίνει, θυμάται και ερμηνεύει.

3.4 High Line: Επανάχρηση και Αστική Φύση

Το παράδειγμα του High Line στη Νέα Υόρκη διαφέρει τις περιπτώσεις των Kew Gardens και Serralves καθώς πρόκειται για έναν δημόσιο χώρο ο οποίος δημιουργήθηκε στη θέση μιας παλιάς σιδηροδρομικής γραμμής και μετατράπηκε σε χώρο περιπάτου, φύτευσης, δημόσιας τέχνης και συλλογικής εμπειρίας. Η σημασία του για την παρούσα εργασία βρίσκεται κυρίως στο γεγονός της της μεταμόρφωσης μιας εγκαταλελειμμένης αστικής υποδομής σε χώρο δημόσιας χρήσης, όπου η φύτευση συνδέεται με τη μνήμη του τόπου και τη νέα του πολιτιστική ταυτότητα.

Η ιστορία του High Line έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς η βασική ιδέα στην οποία στηρίχτηκε η δημιουργία του δεν βασίζεται στην παραδοσιακή αντίληψη ενός πάρκου. Δεν αποτελεί έναν ιστορικό κήπο σχεδιασμένο εξ αρχής ως χώρος αναψυχής, ούτε ένα μεγάλο αστικό πάρκο με τη λογική του 19ου αιώνα, όπως το Central Park. Αντίθετα, η ιδέα και δημιουργία του προκύπτει από την επανάχρηση ενός τεχνικού και βιομηχανικού εγκαταλελειμμένου τόπου της πόλης. Αυτή η μετατροπή έχει ισχυρό συμβολικό βάρος, καθώς δείχνει πώς ένας εγκαταλελειμμένος τόπος μπορεί να αποκτήσει νέα κοινωνική, αισθητική και περιβαλλοντική λειτουργία.

Σχετικά με την έννοια της οικολογικής αποξένωσης, το High Line προσφέρει ένα χρήσιμο παράδειγμα, καθώς φανερώνει ότι η επαφή με τη φύση μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσα από την ίδιο τον αστικό ιστό, πάνω σε ράγες, ανάμεσα σε κτίρια, μέσα σε ένα περιβάλλον πυκνής δόμησης και έντονης δραστηριότητας. Η φύση εδώ δεν παρουσιάζεται ως μία αντίρροπη δύναμη της πόλης αλλά ως ένα στοιχείο το οποίο μπορεί να συνυπάρξει με την ιστορία, τις υποδομές και τις αντιφάσεις της.

Η φύτευση του High Line έχει επίσης ενδιαφέρον, καθώς η αισθητική του χώρου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εικόνα της φυσικής βλάστησης που είχε αναπτυχθεί στις εγκαταλελειμμένες ράγες πριν από την ανάπλαση. Συγκεκριμένα, το πάρκο δεν προσπαθεί να εξαφανίσει πλήρως το παρελθόν του τόπου αλλά να το μετατρέψει σε στοιχείο ταυτότητας. Εδώ, η βλάστηση λειτουργεί ως η μνήμη της εγκατάλειψης αλλά και ως η νέα, επιμελημένη αστική φύση. Δεν πρόκειται για άγρια φύση με την αυστηρή έννοια αλλά για σχεδιασμένη εμπειρία η οποία στηρίζεται στην εικόνα της αυτοφυούς βλάστησης.

Η περίπτωση αυτή ερμηνεύεται στο πλαίσιο της ευρύτερης ιστορίας της αστικής φύσης. Πιο συγκεκριμένα, ο Ben Wilson (2025) υποστηρίζει ότι τα πάρκα και οι κήποι των πόλεων δεν υπήρξαν ποτέ απλώς «φυσικοί» χώροι, αντιθέτως από τους αυτοκρατορικούς κήπους

και τα πάρκα του 19ου αιώνα έως τα σύγχρονα έργα αστικής αποκατάστασης, το πράσινο συνδέθηκε με την εξουσία, την αισθητική, την κοινωνική τάξη, την αναψυχή, την υγεία και τον έλεγχο της φύσης. Οι κήποι μπορούσαν να λειτουργούν ως επίδειξη δύναμης, ως εικόνες παραδείσου, ως οργανωμένα τοπία τάξης ή ως χώροι κοινωνικής εξημέρωσης. Η φύση μέσα στην πόλη δεν εισάγεται με απλοϊκό τρόπο αλλά πλαισιώνεται από συγκεκριμένες αντιλήψεις για το τι θεωρείται όμορφο, ασφαλές, χρήσιμο ή πολιτισμένο (Wilson, 2025).

Η παρατήρηση αυτή μας βοηθά να αποφύγουμε μια απλουστευτική ανάγνωση του αστικού πρασίνου καθώς ένα πάρκο δεν αποτελεί απαραίτητα χώρο οικολογικής πολυπλοκότητας μόνο και μόνο επειδή είναι πράσινο. Μπορεί συνάμα να είναι ένας ελεγχόμενος χώρος, μέσα στον οποίο η φύση εμφανίζεται «τακτοποιημένη», προβλέψιμη και αισθητικά αποδεκτή. Το γκαζόν, οι χαμηλές φυτεύσεις, τα «κατάλληλα» λουλούδια και η συστηματική απομάκρυνση των αυτοφυών φυτών έχουν διαμορφώσει για μεγάλο διάστημα την εικόνα του φροντισμένου πάρκου. Ωστόσο, αυτή η εικόνα δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τη βιοποικιλότητα αλλά αντίθετα, όπως δείχνει η σύγχρονη συζήτηση για τα αστικά οικοσυστήματα, η οικολογική αξία εντοπίζεται συγχρόνως και σε λιγότερο τακτοποιημένες μορφές βλάστησης όπως λιβάδια με αγριολούλουδα, ντόπια είδη, περιοχές με λιγότερο κούρεμα, αυτοφυή φυτά και μικροοικότοπους που φιλοξενούν έντομα, πουλιά και άλλες μορφές ζωής.

Αυτή η διάσταση έχει ενδιαφέρον και για την επικοινωνιακή στρατηγική. Ειδικότερα η βασική γραμμή επικοινωνίας του High Line δεν αποτελείται αποκλειστικά από τη φύτευση ή την αρχιτεκτονική του. Επικοινωνεί συγχρόνως μια ιστορία μεταμόρφωσης από εγκαταλελειμμένες ράγες σε περίπατο και από αστικό κενό σε συλλογικό χώρο. Η αφήγηση αυτή είναι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς συνδέει το πράσινο με τη μνήμη, την αστική αλλαγή και την κοινότητα. Σε αντίθεση με μια γενική αναφορά στο «πράσινο», το High Line διαθέτει ειδικότερα ένα συγκεκριμένο χωροταξικό αφήγημα.

Παράλληλα, χρήσιμη επισήμανση είναι αυτή του Wilson (2023) ο οποίος επισημαίνει ότι η πιο άγρια ή λιγότερο ελεγχόμενη βλάστηση δεν διαβάζεται πάντα θετικά από όλους, αντίθετα μπορεί να συνδεθεί με παραμέληση, ανασφάλεια ή εγκατάλειψη. Το ίδιο φυτικό τοπίο μπορεί για έναν επισκέπτη να σημαίνει βιοποικιλότητα και οικολογική ανάκαμψη, ενώ για έναν κάτοικο να σημαίνει απουσία φροντίδας. Αυτό δείχνει ότι η επαναξιολόγηση της άγριας αστικής φύσης δεν μπορεί να γίνει αφηρημένα. Χρειάζεται κοινωνικό πλαίσιο, συμμετοχή των κατοίκων και προσεκτική διαχείριση, ώστε ο οικολογικός πλούτος να μη βιώνεται ως κοινωνική εγκατάλειψη.

Η κριτική ανάγνωση αφορά και τις διαδικασίες αστικής αναβάθμισης που συνδέθηκαν με την επιτυχία του High Line. Όπως συμβαίνει και σε άλλες μεγάλες πράσινες υποδομές, το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό όφελος δεν είναι κοινωνικά ουδέτερο. Ένας χώρος μπορεί να προσφέρει δημόσια πρόσβαση, αισθητική εμπειρία και επαφή με φυτεύσεις, ενώ ταυτόχρονα να συμβάλλει στην ανατίμηση μιας περιοχής, στην τουριστικοποίηση και σε πιέσεις που σχετίζονται με την αστική ανάπλαση. Μπορούμε να ισχυριστούμε επομένως, ότι το High Line λειτουργεί ως χρήσιμο διεθνές παράδειγμα το οποίο συμβάλλει στην αναγνώριση της διπλής όψης τέτοιων παρεμβάσεων, το δημόσιο όφελος και ο πιθανός πράσινος εξευγενισμός.

Σε αντιπαράθεση με την παρούσα εργασία, η περίπτωση του High Line δείχνει ότι η επανασύνδεση του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο μπορεί να συνδεθεί με την επανάχρηση, τη μνήμη, την κοινότητα και την αλλαγή αισθητικής. Ένα τεχνητό, υπερυψωμένο και πλήρως αστικό τοπίο έχει τη δυνατότητα να παράγει φυτική εμπειρία, όταν τα φυτά εντάσσονται σε μια σαφή αφήγηση για την πόλη και τον μετασχηματισμό της. Ωστόσο, παραμένει το κρίσιμο ερώτημα για το ποιος έχει πρόσβαση σε αυτή την εμπειρία, πώς αυτή επικοινωνείται, τί είδους φύση προβάλλει και ποιες κοινωνικές μετατοπίσεις τη συνοδεύουν.

3.5 Περισσότερα σύγχρονα παραδείγματα Πολιτιστικών Οργανισμών

Το Wellcome Collection είναι ένα δωρεάν μουσείο και βιβλιοθήκη με έδρα το Λονδίνο, το οποίο έχει ως αντικείμενο τη σχέση ανάμεσα στην υγεία, την επιστήμη, την τέχνη και την ανθρώπινη εμπειρία. Η βασική διαφορά του συγκεκριμένου παραδείγματος με τις προαναφερθείσες περιπτώσεις εντοπίζεται στους τρόπους με τους προσεγγίζει τον φυτικό κόσμο κυρίως μέσα από την έκθεση και την ερμηνεία ζητημάτων που συνδέουν επιστήμη, υγεία, σώμα και πολιτισμό. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα πολιτιστικού οργανισμού ο οποίος έχει τη δυνατότητα να μετουσιώσει επιστημονικά ή βιολογικά θέματα σε δημόσια πολιτιστική εμπειρία.

Ειδικότερα, η έκθεση *Rooted Beings*, που παρουσιάστηκε στο Wellcome Collection το 2022, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης. Η συγκεκριμένη έκθεση εστίασε στη σχέση ανάμεσα στους ανθρώπους, τα φυτά και τους μύκητες, προτείνοντας μια διαφορετική κατανόηση των φυτών ως σύνθετων, ευαίσθητων και αλληλένδετων μορφών ζωής. Μέσα από βοτανικά αρχεία, ιστορικά τεκμήρια, σύγχρονα

έργα τέχνης και νέες καλλιτεχνικές αναθέσεις, η έκθεση συνέδεσε τη φυτική ζωή με ζητήματα υγείας, οικολογικής αλληλεξάρτησης, αποικιακής ιστορίας και αυτόχθονης γνώσης.

Η έκθεση αυτή αποτελεί παράδειγμα πολιτιστικής επικοινωνίας που στρέφει την προσοχή στα φυτά ως μορφές ζωής συνδεδεμένες με την ανθρώπινη ύπαρξη, την υγεία, τη διατροφή, τη φροντίδα και την οικολογική αλληλεξάρτηση. Το ενδιαφέρον εδώ βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο ένας πολιτιστικός οργανισμός ξεκινά έναν ανοιχτό διάλογο για τα φυτά χρησιμοποιώντας διεπιστημονική γλώσσα (τέχνη, επιστήμη, ιστορία, κοινωνική εμπειρία και περιβαλλοντική σκέψη).

Σε σχέση με την παρούσα εργασία, το παράδειγμα του Wellcome Collection παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αποδεικνύει ότι η φυτική επίγνωση δεν απαιτεί απαραίτητα την ύπαρξη κήπου αλλά μπορεί να δημιουργηθεί και μέσα από την επιμέλεια, την έκθεση, την αφήγηση και την ερμηνεία. Ένας οργανισμός μπορεί να συμβάλει στην ορατότητα των φυτών παρουσιάζοντάς τα ως αντικείμενα σκέψης, εμπειρίας και διαλόγου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για οργανισμούς όπως παραδείγματος χάρη η Εθνική Πινακοθήκη, όπου ο φυτικός κόσμος μπορεί να εμφανιστεί περισσότερο μέσα από εικόνες, έργα, και αφηγήσεις παρά μέσα από την άμεση επαφή με κάποιο κήπο ή πάρκο.

Συνεχίζοντας, το Garden Museum στο Λονδίνο προσφέρει ένα ακόμη χρήσιμο παράδειγμα, κυρίως ως οργανισμός ο οποίος ειδικεύεται στην ιστορία των κήπων, της κηπουρικής και της φυτικής κουλτούρας. Σε αντίθεση με έναν βοτανικό κήπο, το ενδιαφέρον του Garden Museum δεν βρίσκεται μόνο στη συλλογή ή παρουσίαση φυτών αλλά και στην πολιτισμική ιστορία της σχέσης των ανθρώπων με τους κήπους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ψηφιακή του επικοινωνία. Για παράδειγμα, το [reel](#) αφιερωμένο στην Ellen Ann Willmott, την οποία το Garden Museum παρουσιάζει με τον χαρακτηρισμό “Gardening’s Bad Girl”, είναι ενδεικτικό του τρόπου με τον οποίο ένα μουσείο μπορεί να μετατρέψει μια ιστορία φυτικής γνώσης σε ένα σύντομο, ελκυστικό και αναγνωρίσιμο ψηφιακό μήνυμα. Η περίπτωση αυτή δείχνει πώς ένα μουσείο μπορεί να συνδέσει πρόσωπα, αντικείμενα, ιστορία και φυτικό πολιτισμό μέσα σε μια μορφή επικοινωνίας προσαρμοσμένη στη γλώσσα των social media.

Παράλληλα, το παράδειγμα της Willmott αποκτά και έμφυλη διάσταση. Η Willmott δεν παρουσιάζεται μόνο ως γνώστρια των φυτών ή ως εξέχουσα μορφή της κηποτεχνίας, αλλά και ως γυναίκα που δραστηριοποιήθηκε σε έναν επιστημονικό και επαγγελματικό χώρο ο οποίος, κατά την περίοδο εκείνη, κυριαρχούνταν από άνδρες. Η συνεργασία της με

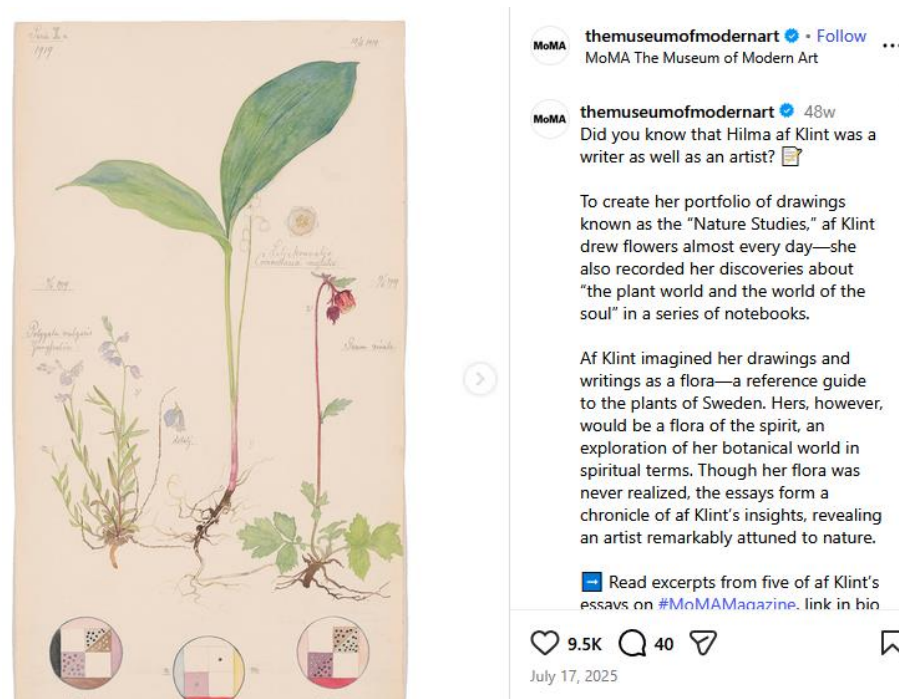
κορυφαίους βοτανολόγους της εποχής και η αυτόνομη διαχείριση της περιουσίας της καταδεικνύουν ότι ανέπτυξε σημαντική επιστημονική και κοινωνική δράση. Επιπλέον, το 1897 τιμήθηκε με το Victoria Medal of Honour της Royal Horticultural Society, μία από τις σημαντικότερες διακρίσεις στον χώρο της κηποτεχνίας, γεγονός που αναγνώρισε τη συμβολή της στον συγκεκριμένο τομέα.

Η συμμετοχή των γυναικών στους πολιτιστικούς, θεσμικούς και επιστημονικούς χώρους κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, καθώς και ο αποκλεισμός τους από τις επιστημονικές ενώσεις τον 19ο αιώνα, έχουν ερευνηθεί μέσα από το μετασχηματισμό της επιστήμης σε επάγγελμα, τον έμφυλο ορισμό του εργασιακού χώρου και την οικονομική σημασία του (Χαντζαρούλα, 2011, σσ. 166–167).

Εικόνες 1&2 Screenshots από το reel του Garden Museum το οποίο παρουσιάζει την ιστορία της Ellen Ann Willmott ως "Gardening's Bad Girl" (Garden Museum, 2025)

Αντίστοιχα, η ανάρτηση του MoMA για τη Hilma af Klint και τα «*Nature Studies*» της, δείχνει έναν διαφορετικό τρόπο σύνδεσης της φυτικής γνώσης με την καλλιτεχνική και πνευματική αναζήτηση. Εκεί, η af Klint παρουσιάζεται όχι μόνο ως εικαστικός αλλά και ως συγγραφέας που παρατηρούσε συστηματικά τον φυτικό κόσμο, σχεδίαζε άνθη και κατέγραφε λόγους γύρω από «τον κόσμο των φυτών και τον κόσμο της ψυχής». Το παράδειγμα αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί εδώ τα φυτά δεν αντιμετωπίζονται ως διακοσμητικό μοτίβο ή ως απλό θέμα εικονογράφησης αλλά ως πεδίο παρατήρησης, σκέψης και εσωτερικής διερεύνησης. Η «χλωρίδα» που προτείνεται εδώ δεν είναι μόνο βοτανικός οδηγός αλλά και πολιτισμικό και πνευματικό αρχείο.

Εικόνα 3. Ανάρτηση του MoMA στο Instagram για τα “*Nature Studies*” της Hilma af Klint και την παρουσίαση των βοτανικών της σχεδίων ως “*flora of the spirit*” (MoMA, 2025).

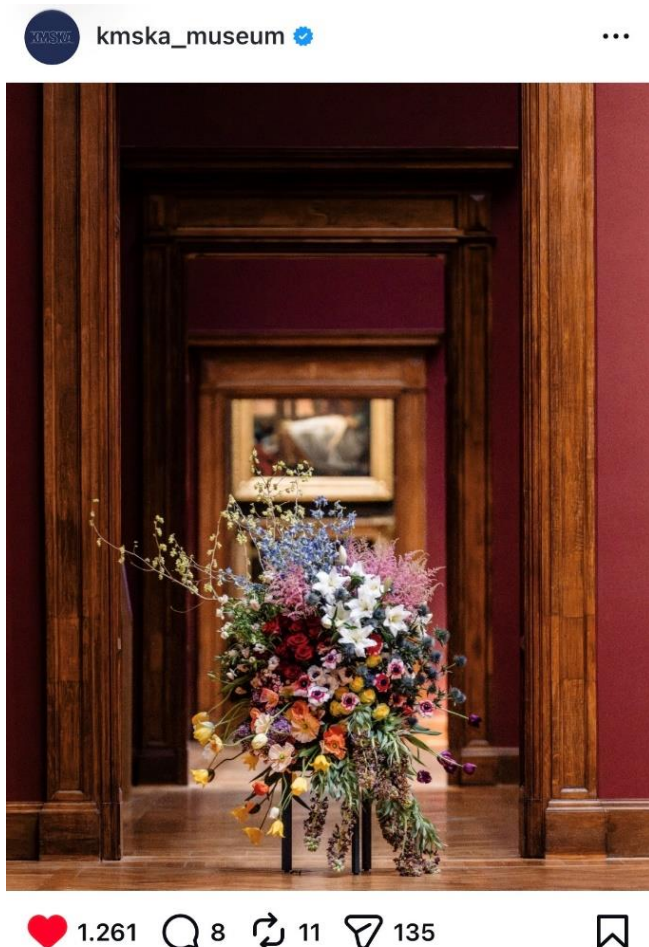
Σε συνδυασμό με το παράδειγμα της Ellen Ann Willmott από το Garden Museum, η ανάρτηση του MoMA καταδεικνύει ότι τα social media μπορούν να λειτουργήσουν ως μικρές αφηγηματικές μονάδες, μέσα από τις οποίες ο φυτικός κόσμος συνδέεται με πρόσωπα, καλλιτεχνικές πρακτικές, μνήμη, φύλο, γνώση και πολιτισμικό νόημα. Για την παρούσα εργασία, τα παραδείγματα αυτά αποτελούν χρήσιμο και βασικό σημείο σύγκρισης με τους επιλεγμένους ελληνικούς οργανισμούς, καθώς δείχνουν ότι η επιλογή του τρόπου επικοινωνίας σχετικά με τα φυτά έχει τη δυνατότητα να υπερβαίνει τη γενική εικόνα του Διπλωματική Εργασία

«πρασίνου» και να εξυπηρετεί την ανάπτυξη πιο σύνθετων αφηγήσεων γύρω από τη σχέση ανθρώπου, τέχνης και φυτικού κόσμου.

3.6 Floral art και σύγχρονες φυτικές αφηγήσεις

Μια ακόμη σύγχρονη τάση που παρουσιάζει ενδιαφέρον για την παρούσα εργασία είναι η άνοδος της *floral art* και του *floral design* ως μορφής πολιτιστικής αφήγησης. Τα φυτά και τα άνθη δεν εμφανίζονται πλέον αποκλειστικά ως διακοσμητικά στοιχεία εκδηλώσεων αλλά ως υλικά εγκαταστάσεων, σκηνογραφίας, αισθητηριακής εμπειρίας και εικαστικής σύνθεσης. Σε μουσεία, εκθέσεις, συναυλίες, fashion shows και πολιτιστικές δράσεις, οι floral designers δημιουργούν ένα νέο, ενδιαφέρον περιβάλλον που συνδυάζει χρώμα, υφή, εποχικότητα, άρωμα και συμβολισμό.

Η δράση *In Full Bloom* του Βασιλικού Μουσείου Καλών Τεχνών Αμβέρσας (KMSKA) μπορεί να λειτουργήσει ως ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της τάσης. Η σημασία τέτοιων πρακτικών δεν βρίσκεται μόνο στην αισθητική εντύπωση που προκαλούν, αλλά στο ότι μετατρέπουν τα φυτά σε ενεργό μέσο πολιτιστικής επικοινωνίας. Τα άνθη και οι φυτικές συνθέσεις μπορούν να συνομιλήσουν με τα έργα τέχνης, να τα ερμηνεύσουν ή να προσθέσουν μια αισθητηριακή διάσταση που δεν υπάρχει στο ίδιο το έργο.

Liked by u.fl.o.london and others
kmska_museum From 30 April, the exhibition 'In Full Bloom' takes over the museum for eleven days. Florists respond to paintings and sculptures in the galleries with unique, temporary floral installations. Expect an extraordinary encounter between flowers and art.

Book your tickets now via the link in bio.

Εικόνα 4. Ανάρτηση του KMSKA στο Instagram για την εκδήλωση In Full Bloom και την παρουσίαση των γλυπτικών φυτικών κατασκευών σε συνομιλία με τα έργα του Μουσείου (KMSKA, 2026).

Ωστόσο, αυτή η τάση χρειάζεται μια πιο προσεκτική ανάγνωση. Η floral art ενώ έχει τη δυνατότητα να ενισχύει τη φυτική ορατότητα, μπορεί συγχρόνως και να περιοριστεί σε μια αισθητικοποιημένη κατανάλωση εικόνας, ιδιαίτερα όταν λειτουργεί κυρίως ως εντυπωσιακό σκηνικό σε περιπτώσεις social media, μόδας ή events. Για την παρούσα εργασία, το ενδιαφέρον βρίσκεται ακριβώς σε αυτή την αμφισημία καθώς τα φυτά μπορούν να γίνουν φορείς αφήγησης και αισθητηριακής εμπειρίας αλλά μπορούν επίσης να παραμείνουν αντικείμενα εντυπωσιασμού χωρίς βαθύτερη οικολογική ή πολιτισμική ερμηνεία.

3.7 Σύντομη ανακεφαλαίωση διεθνών παραδειγμάτων

Τα διεθνή παραδείγματα που εξετάστηκαν και παρουσιάστηκαν φανερώνουν διαφορετικές δυνατότητες πολιτιστικής επικοινωνίας με βάση τον φυτικό κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, το Kew αναδεικνύει τη σημασία της επιστημονικής γνώσης και της εκπαίδευσης, το Serralves δείχνει πώς το πάρκο, η τέχνη και η αρχιτεκτονική μπορούν να συγκροτήσουν μια ενιαία αισθητηριακή εμπειρία ενώ το High Line αναδεικνύει τη δύναμη της αστικής επανάχρησης, της κοινότητας και της επιμελημένης αστικής φύσης. Τα παραδείγματα των Wellcome Collection και Garden Museum δείχνουν ότι η φυτική επίγνωση μπορεί να ενισχυθεί και μέσα από εκθέσεις, ψηφιακές αφηγήσεις και ιστορίες προσώπων. Τέλος, οι πρακτικές floral art, αναδεικνύουν τη σύγχρονη χρήση των φυτών ως αισθητηριακού και αφηγηματικού υλικού.

Εν κατακλείδι, από τα παραδείγματα αυτά προκύπτουν ορισμένοι άξονες οι οποίοι θα αξιοποιηθούν για την ανάλυση των επιλεγμένων ελληνικών περιπτώσεων. Καταρχήν, έχει σημασία αν τα φυτά κατονομάζονται ή παραμένουν γενικό «πράσινο». Κατα δεύτερον, αν συνδέονται με ιστορίες, μνήμη, τέχνη ή τοπικότητα. Τρίτον, αν ο επισκέπτης καλείται να τα βιώσει χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις του και όχι μόνο να τα προσπεράσει. Τέταρτον, αν η επικοινωνία του οργανισμού περιορίζεται στη βιωσιμότητα και τις υποδομές ή αν καλλιεργεί ουσιαστικότερη φυτική επίγνωση. Τέλος, αν η πρόσβαση σε αυτή την εμπειρία είναι κοινωνικά ανοιχτή ή αν συνοδεύεται από ταξικούς, χωρικούς ή οικονομικούς περιορισμούς.

Με αυτόν τον τρόπο, το συγκεκριμένο κεφάλαιο λειτουργεί ως συγκριτικό πλαίσιο για τις τρεις επιλεγμένες ελληνικές μελέτες περίπτωσης. Το ζητούμενο δεν είναι να αποδειχθεί ποιος οργανισμός έχει περισσότερο πράσινο αλλά να εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους ο κάθε οργανισμός επιλέγει να εντάξει, ή όχι, τον φυτικό κόσμο στο πολιτιστικό του αφήγημα και στην επικοινωνιακή του στρατηγική.

4. Μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Ερευνητικός σχεδιασμός

Η παρούσα έρευνα ακολουθεί ποιοτική, συγκριτική και ερμηνευτική προσέγγιση. Στόχος της δεν είναι να μετρήσει ποσοτικά την περιβαλλοντική επίδραση των πολιτιστικών Διπλωματική Εργασία

οργανισμών, ούτε να αξιολογήσει τεχνικά την οικολογική ποιότητα των χώρων τους. Αντίθετα, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ο φυτικός κόσμος, η φύση και το αστικό πράσινο εντάσσονται στην επικοινωνιακή στρατηγική και στο πολιτιστικό αφήγημα τριών πολιτιστικών οργανισμών της Αθήνας: του Μεγάλου Μουσικής Αθηνών, της Εθνικής Πινακοθήκης και του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης συνδέεται με τον χαρακτήρα του ερευνητικού αντικειμένου υπό την έννοια πως η παρούσα εργασία δεν εξετάζει μόνο την παρουσία ή απουσία φυτικών χώρων, αλλά τον τρόπο με τον οποίο αυτοί νοηματοδοτούνται. Επομένως, το ενδιαφέρον στρέφεται στη γλώσσα, στην εικόνα, στην αφήγηση, στην εμπειρία του χώρου και στις επικοινωνιακές επιλογές των οργανισμών. Πιο συγκεκριμένα, δεν αρκεί να διαπιστωθεί αν ένας οργανισμός διαθέτει κήπο, πάρκο ή περιβάλλοντα χώρο αλλά επιπροσθέτως χρειάζεται να διερευνηθεί αν και πώς αυτός ο χώρος γίνεται ορατός στο κοινό ως ζωντανός φυτικός κόσμος, ως πολιτισμικό τοπίο ή ως στοιχείο περιβαλλοντικής συνείδησης.

Η ερμηνευτική βάση της έρευνας στηρίζεται στην παραδοχή ότι η επικοινωνία δεν είναι απλή μετάδοση πληροφορίας, αλλά διαδικασία παραγωγής νοήματος. Ο Fiske διακρίνει την προσέγγιση της επικοινωνίας ως τη διαδικασία κατά την οποία ο αποδέκτης/αναγνώστης συμμετέχει ενεργά στην παραγωγή του νοήματος (Fiske, 2010). Αυτή η θέση είναι κρίσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς το ζητούμενο δεν είναι μόνο το είδος των πληροφοριών που παρέχουν οι οργανισμοί για τη φύση αλλά και ο τρόπος με τον οποίο οι πληροφορίες, οι εικόνες και οι χωρικές εμπειρίες συγκροτούν μια συγκεκριμένη αντίληψη για τον φυτικό κόσμο.

Η μεθοδολογική αφετηρία της έρευνας βασίζεται επίσης στη θέση ότι η φυτική τύφλωση και η οικολογική αποξένωση δεν αντιμετωπίζονται μόνο μέσα από την αύξηση του πρασίνου στον αστικό χώρο αλλά συγχρόνως συνδέονται και με τους τρόπους με τους οποίους το πράσινο αυτό ονομάζεται, ερμηνεύεται, και γίνεται βιωματική εμπειρία για το κοινό. Ένας κήπος μπορεί να παραμένει επικοινωνιακά αόρατος, αν παρουσιάζεται μόνο ως χώρος αναψυχής ή ως σκηνικό εκδηλώσεων ενώ αντίθετα, μπορεί να λειτουργήσει ως πεδίο φυτικής επίγνωσης όταν συνδέεται με συγκεκριμένα φυτά, εποχικότητα, αισθήσεις, μνήμη, τέχνη και τοπικότητα. Η συγκριτική διάσταση της μελέτης δεν αποσκοπεί στην ιεράρχηση των οργανισμών από τον «καλύτερο» προς τον «λιγότερο επιτυχημένο». Οι συγκεκριμένοι τρεις οργανισμοί έχουν διαφορετική ιστορία, αποστολή, κλίμακα, χωρική οργάνωση και σχέση με το φυσικό στοιχείο. Πιο συγκεκριμένα, το Μέγαρο Μουσικής

διαθέτει τον Κήπο ως αστικό χώρο πολιτιστικών και κοινωνικών χρήσεων, η Εθνική Πινακοθήκη συνδέεται περισσότερο με την εικαστική αναπαράσταση, τον περιβάλλοντα χώρο και τη δυνατότητα ερμηνείας της φύσης μέσα από την τέχνη ενώ το ΚΠΠΣΝ διαθέτει ένα μεγάλο δημόσιο πάρκο, ισχυρή περιβαλλοντική ταυτότητα και εκτεταμένη επικοινωνία γύρω από τη βιωσιμότητα. Συνεπώς, οι διαφορές αυτές καθιστούν τη συγκριτική ανάλυση χρήσιμη.

Η παρούσα μελέτη θα επιχειρήσει να εξετάσει όχι μόνο αν οι οργανισμοί αναφέρονται στη φύση αλλά και τί είδους φύση επικοινωνούν. Πρόκειται για φύση ως σκηνικό, ως υποδομή, ως βιώσιμη πρακτική, ως πολιτισμικό αφήγημα ή ως ζωντανό σύνολο φυτικών οργανισμών; Η διάκριση αυτή είναι κρίσιμη, καθώς η επικοινωνία της βιωσιμότητας δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τη φυτική επίγνωση. Για παράδειγμα, ένας οργανισμός μπορεί να επικοινωνεί εκτενώς την περιβαλλοντική του ευθύνη μέσα από όρους όπως «πράσινη ενέργεια», «βιώσιμες πρακτικές», «πιστοποιήσεις» ή «ESG», χωρίς απαραίτητα να καλλιεργεί τη βαθύτερη σχέση του κοινού με τα ίδια τα φυτά.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και τα διεθνή παραδείγματα που προαναφέρθηκαν, η έρευνα οργανώνεται γύρω από το ακόλουθο κεντρικό ερώτημα: Με ποιους τρόπους οι επιλεγμένοι πολιτιστικοί οργανισμοί της Αθήνας εντάσσουν τον φυτικό κόσμο στην επικοινωνιακή τους στρατηγική και στο πολιτιστικό τους αφήγημα, και κατά πόσο αυτή η επικοινωνία μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της οικολογικής αποξένωσης και της φυτικής τύφλωσης του αστικού κοινού;

Το κεντρικό αυτό ερώτημα αναλύεται στα ακόλουθα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα:

- *Πώς εμφανίζεται ο φυτικός κόσμος στη φυσική και ψηφιακή επικοινωνία των τριών οργανισμών;*
Το συγκεκριμένο ερώτημα αφορά τόσο την παρουσία του φυτικού στοιχείου στους ίδιους τους χώρους όσο και τον τρόπο με τον οποίο αυτό παρουσιάζεται σε ιστοσελίδες, social media, δελτία τύπου, newsletters, προγράμματα, χάρτες, σημάνσεις και ξεναγήσεις.
- *Τα φυτά κατονομάζονται και ερμηνεύονται ή παρουσιάζονται γενικά ως «πράσινο», «φύση», «περιβάλλον» ή «υποδομή»;*
Εδώ εξετάστηκε το λεξιλόγιο των οργανισμών και η έρευνα αναζήτησε εάν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα είδη φυτών, εποχικότητα, τοπικότητα, μεσογειακή

χλωρίδα, συμβολισμούς ή οικολογικές σχέσεις, ή αν η γλώσσα παραμένει γενική και διαχειριστική.

- *Πώς συνδέεται η φύση με την ταυτότητα, το αφήγημα και την εμπειρία επισκέπτη κάθε οργανισμού;*

Το ερώτημα αυτό εξέτασε εάν ο κήπος ή το πάρκο αποτελούν οργανικό μέρος της πολιτιστικής ταυτότητας του φορέα ή αν λειτουργούν κυρίως ως εξωτερικό περιβάλλον, χώρος αναψυχής ή σκηνικό εκδηλώσεων.

- *Σε ποιον βαθμό η επικοινωνία των οργανισμών περιορίζεται στη βιωσιμότητα και σε τεχνοκρατικούς δείκτες, και σε ποιον βαθμό καλλιεργεί φυτική επίγνωση;*

Το ερώτημα αυτό ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για την περίπτωση του ΚΠΙΣΝ, αλλά εφαρμόστηκε και στους άλλους δύο οργανισμούς. Η έρευνα εξέτασε εάν η επικοινωνία των φορέων εστιάζει κυρίως σε έννοιες όπως οι πιστοποιήσεις, η ενέργεια, το νερό, η ανακύκλωση και οι βιώσιμες πρακτικές, ή αν δίνει εξίσου χώρο στα φυτά και στην πολιτισμική τους βαρύτητα.

- *Πώς αξιοποιούνται οι αισθήσεις, η κίνηση και η εμπειρία του χώρου στην επικοινωνία του φυτικού στοιχείου;* Η έρευνα εξέτασε εάν οι οργανισμοί προσκαλούν το κοινό να περπατήσει, να παρατηρήσει, να σταθεί, να μυρίσει, να ακούσει ή να βιώσει την εποχικότητα των φυτών. Το ερώτημα αυτό συνδέεται με την ιδέα ότι η σχέση με τον φυτικό κόσμο δεν είναι μόνο γνωστική, αλλά και σωματική.

- *Ποιος είναι ο ρόλος της ψηφιακής επικοινωνίας στην ορατότητα ή αορατότητα των φυτών;* Εδώ εξετάστηκαν κυρίως τα social media και οι ψηφιακές πλατφόρμες των οργανισμών. Το ερώτημα δεν αφορούσε μόνο αν εμφανίζονται εικόνες πρασίνου, αλλά αν αυτές οι εικόνες συνοδεύονται από αφήγηση, πληροφορία, ερμηνεία ή πρόσκληση συμμετοχής. Με άλλα λόγια, αν το πράσινο λειτουργεί ως φόντο ή ως αντικείμενο πολιτιστικής επικοινωνίας.

- *Ποιες καλές πρακτικές, δυνατότητες ή κενά μπορούν να εντοπιστούν σε σχέση με τα διεθνή παραδείγματα;*

Το ερώτημα αυτό συνδέει την ανάλυση των ελληνικών οργανισμών με το συγκριτικό πλαίσιο του Κεφαλαίου 3. Δεν επιδιώκεται μηχανική αντιγραφή των διεθνών πρακτικών, αλλά αξιοποίηση των βασικών αξόνων που προέκυψαν: ονομασία, αφήγηση, αισθητηριακή εμπειρία, ενσωμάτωση στον οργανισμό, ψηφιακή αφήγηση, πρόσβαση και κοινωνική διάσταση.

Τα ερευνητικά αυτά ερωτήματα επιτρέπουν να εξεταστεί η σχέση πολιτιστικών οργανισμών και φυτικού κόσμου όχι μόνο σε επίπεδο υποδομών, αλλά κυρίως σε επίπεδο νοήματος. Η παρούσα εργασία δεν αντιμετωπίζει τους κήπους και τα πάρκα ως ουδέτερους χώρους, αλλά ως πεδία επικοινωνίας, εμπειρίας και κοινωνικής ερμηνείας.

4.3 Επιλογή μελετών περίπτωσης

Η επιλογή μελετών περίπτωσης επιτρέπει τη σε βάθος διερεύνηση συγκεκριμένων οργανισμών μέσα στο πραγματικό τους πλαίσιο και δεν αντιμετωπίζει το αντικείμενο ως απομονωμένο φαινόμενο, αλλά το εξετάζει σε συνάρτηση με τον χώρο, την ιστορία, την επικοινωνία, τις πρακτικές και τα διαθέσιμα υλικά κάθε περίπτωσης (Stake, 1995; Yin, 2018).

Η παρούσα έρευνα βασίζεται στη συγκριτική μελέτη τριών πολιτιστικών οργανισμών της Αθήνας οι οποίοι διαθέτουν, με διαφορετικούς τρόπους, σχέση με το φυσικό ή φυτικό στοιχείο: το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλέξανδρος Σούτσος και το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Η επιλογή τους δεν βασίζεται στην ομοιότητά τους, αλλά ακριβώς στη διαφορετική σχέση που διαμορφώνει κάθε οργανισμός με το φυσικό στοιχείο, την πόλη και τον δημόσιο χώρο καθώς και την πολιτιστική εμπειρία. Η επιλογή των συγκεκριμένων περιπτώσεων αποτελείται από ένα ετερόκλητο σύνολο: έναν ανανεωμένο μουσειακό χώρο με περιβάλλοντα κήπο και ένα μεγάλο δημόσιο πάρκο που αποτελεί βασικό στοιχείο της ταυτότητας ενός πολιτιστικού κέντρου.

Το ενδιαφέρον της ανάλυσης στρέφεται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο ο φυτικός κόσμος εμφανίζεται στην επικοινωνία, στις δράσεις, στον χώρο και στο πολιτιστικό αφήγημα κάθε οργανισμού. Ειδικότερα, η έρευνα εξετάζει αν τα φυτά παρουσιάζονται ως γενικό «πράσινο», αν συνδέονται με ιστορίες, αισθήσεις, εποχικότητα και εμπειρίες, αν εντάσσονται στη συνολική ταυτότητα του οργανισμού ή αν λειτουργούν κυρίως ως περιβάλλον και σκηνικό.

Οι άξονες ανάλυσης προκύπτουν από το θεωρητικό πλαίσιο και τα διεθνή παραδείγματα που προηγήθηκαν. Εξετάζεται, πρώτον, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται για τη φύση και τα φυτά εάν δηλαδή χρησιμοποιούν γενικούς όρους όπως «πράσινο», «περιβάλλον», «βιωσιμότητα» και «υποδομές». Δεύτερον, εξετάζεται η ύπαρξη ή απουσία αφηγήσεων που συνδέουν τον φυτικό κόσμο με την τέχνη, τη μνήμη, την εποχικότητα, την τοπικότητα ή την ελληνική χλωρίδα. Τρίτον, αναλύεται η αισθητηριακή και χωρική εμπειρία του επισκέπτη, δηλαδή εάν ο χώρος ενθαρρύνει την παρατήρηση, την παύση, τον περίπατο και τη βιωματική επαφή με τα φυτά.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται επίσης στην ψηφιακή επικοινωνία των οργανισμών, ειδικά μέσα από τις ιστοσελίδες και τα προφίλ που διατηρούν στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Τα

βασικά θέματα που μας απασχολούν είναι η νοηματοδότηση του φυτικού στοιχείου και η διερεύνηση της χρήσης του ως ελκυστικού φόντου για εκδηλώσεις, ως στοιχείου ατμόσφαιρας, ως μέρους της επικοινωνιακής εικόνας των συγκεκριμένων οργανισμών ή ως αφορμής αφήγησης, εκπαίδευσης, συμμετοχής ή επανασύνδεσης του κοινού με τον φυτικό κόσμο. Η διάκριση αυτή είναι κρίσιμη, καθώς συνδέεται άμεσα με το ερώτημα αν η επικοινωνία ενός οργανισμού καλλιεργεί φυτική επίγνωση ή αν αναπαράγει την αορατότητα των φυτών μέσα από μια γενική και αισθητικοποιημένη χρήση του «πράσινου».

Ένας ακόμη βασικός άξονας που διερευνάται στην παρούσα εργασία είναι η σχέση ανάμεσα στη βιωσιμότητα και τη φυτική επίγνωση. Όπως αναπτύχθηκε στο θεωρητικό πλαίσιο, η επικοινωνία της βιωσιμότητας δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με την ουσιαστική ανάδειξη του φυτικού κόσμου. Ειδικότερα, ‘ένας οργανισμός μπορεί να αναφέρεται σε πράσινη ενέργεια, πιστοποιήσεις, ανακύκλωση, διαχείριση νερού, κριτήρια ESG -δηλαδή περιβαλλοντικά, κοινωνικά και κριτήρια διακυβέρνησης- ή βιώσιμες πρακτικές, χωρίς απαραίτητα να μιλά για τα ίδια τα φυτά ως ζωντανές, αισθητηριακές και πολιτισμικά φορτισμένες παρουσίες. Για τον λόγο αυτό, η ανάλυση θα εξετάσει αν οι οργανισμοί επικοινωνούν τη φύση κυρίως μέσα από τεχνοκρατικούς και διαχειριστικούς όρους ή αν επιχειρούν να δημιουργήσουν μια πιο συγκεκριμένη, πολιτισμική και βιωματική σχέση του κοινού με τη χλωρίδα.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και το θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο κάθε οργανισμού καθώς η επικοινωνία γύρω από τη φύση δεν διαμορφώνεται αυτόνομα. Αντίθετα, επηρεάζεται από τη νομική μορφή του οργανισμού, τις πηγές χρηματοδότησης, τους διαθέσιμους πόρους, τις χορηγίες, τις επικοινωνιακές προτεραιότητες, το προσωπικό και το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η παρούσα εργασία δεν πραγματοποιεί οικονομική αξιολόγηση των οργανισμών, ούτε συγκρίνει αναλυτικά τον διαθέσιμο προϋπολογισμό τους. Ωστόσο, αναγνωρίζει ότι οι θεσμικοί και οικονομικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν το πλαίσιο και τη μέθοδο επικοινωνίας των πολιτιστικών οργανισμών. Πιο συγκεκριμένα, σε ένα περιβάλλον όπου η πολιτιστική επικοινωνία συχνά συνδέεται με την εικόνα, την επισκεψιμότητα, την επικοινωνιακή εικόνα, τις εκδηλώσεις και τη διεκδίκηση της προσοχής του κοινού, η ανάδειξη λιγότερο θεαματικών μορφών φυτικής ζωής μπορεί να μην αποτελεί αυτονόητη προτεραιότητα.

Η αναγνώριση της διάστασης αυτής υπενθυμίζει την ιδέα ότι η φυτική τύφλωση δεν αποτελεί αποκλειστικά γνωστικό ή αισθητηριακό φαινόμενο, αλλά συγχρόνως

επικοινωνιακό, θεσμικό και οικονομικό. Τα φυτά γίνονται ορατά όταν υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες, πόροι, γνώσεις και στρατηγικές για να αναδειχθούν ενώ, αντίστοιχα, ενδέχεται να παραμένουν αόρατα όταν ο επικοινωνιακός χρόνος και χώρος καταλαμβάνονται από πιο άμεσα αναγνωρίσιμα ή εμπορικά αξιοποιήσιμα θέματα όπως παραδείγματος χάρη, αρχιτεκτονικά επιτεύγματα, εντυπωσιακές εικόνες, τεχνικές πιστοποιήσεις ή χορηγικές και καταναλωτικές αφηγήσεις. Η ανάλυση των μελετών περίπτωσης θα λάβει, επομένως, υπόψη όχι μόνο τι επικοινωνείται, αλλά και ποιες προτεραιότητες, δυνατότητες και περιορισμοί φαίνεται να διαμορφώνουν τη συγκεκριμένη επικοινωνία.

Ακολουθώς, η παρουσίαση κάθε περίπτωσης ακολουθεί παρόμοια λογική, προσαρμοσμένη όμως στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε οργανισμού. Αρχικά παρουσιάζεται συνοπτικά ο οργανισμός και η σχέση του με τον φυσικό ή φυτικό χώρο ενώ στη συνέχεια εξετάζεται η δημόσια και ψηφιακή επικοινωνία του, η εμπειρία του χώρου και οι βασικές δυνατότητες ή ελλείψεις που προκύπτουν. Όπου υπάρχουν διαθέσιμες απαντήσεις από τους οργανισμούς μέσω των οδηγών συνέντευξης, αυτές θα αξιοποιηθούν υποστηρικτικά για την καλύτερη κατανόηση των επιλογών, των προθέσεων και των περιορισμών τους.

Το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών επιλέγεται καθώς διαθέτει τον Κήπο ως αστικό χώρο πρασίνου που συνδέεται με πολιτιστικές, κοινωνικές και ψυχαγωγικές χρήσεις. Ο Κήπος δεν είναι απλώς περιβάλλον χώρος του οργανισμού, αλλά χώρος στον οποίο πραγματοποιούνται δράσεις και διαμορφώνεται μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στη μουσική, την πόλη και την υπαίθρια εμπειρία. Το ερώτημα στην περίπτωση αυτή είναι κατά πόσο ο Κήπος επικοινωνείται ως φυτικός χώρος εκδηλώσεων και αναψυχής.

Η Εθνική Πινακοθήκη επιλέγεται ως διαφορετική περίπτωση, καθώς η σχέση της με τον φυτικό κόσμο δεν βασίζεται πρωτίστως στην ύπαρξη μεγάλου κήπου ή πάρκου, παρόλο που έπειτα από την πρόσφατη ανακαίνιση του κτιρίου, ο κήπος αναβαθμίστηκε και απέκτησε ιδιαίτερη σημασία. Το ενδιαφέρον εδώ βρίσκεται περισσότερο στη δυνατότητα σύνδεσης της φύσης με την εικαστική αναπαράσταση, τον περιβάλλοντα χώρο, τις εκθέσεις, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις επιμελημένες ψηφιακές αφηγήσεις. Η περίπτωση αυτή είναι σημαντική καθώς εξετάζει εάν ένας οργανισμός χωρίς κυρίαρχο φυτικό χώρο μπορεί να συμβάλει στη φυτική επίγνωση μέσα από εικόνες, έργα, αφηγήσεις και εκπαιδευτική επικοινωνία.

Τέλος, το ΚΠΙΣΝ έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς διαθέτει ένα μεγάλης έκτασης δημόσιο πάρκο, έντονη φυτική μεσογειακή ταυτότητα και συστηματική επικοινωνία γύρω από τη

βιωσιμότητα, την αρχιτεκτονική και τις υποδομές. Το ενδιαφέρον εδώ δεν βρίσκεται μόνο στην ύπαρξη του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος, αλλά στον τρόπο και κυρίως στην στρατηγική με την οποία επικοινωνείται. Η έρευνα θα εξετάσει αν το Πάρκο παρουσιάζεται ως ζωντανό φυτικό και πολιτισμικό τοπίο ή αν προβάλλεται κυρίως μέσα από τη γλώσσα της βιωσιμότητας, της τεχνικής διαχείρισης και των περιβαλλοντικών επιδόσεων.

Επιπροσθέτως, η επιλογή της συγκριτικής προσέγγισης δεν έχει στόχο να αξιολογήσει τους οργανισμούς με ενιαία κριτήρια απόδοσης καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν προβληματικό, καθώς οι οργανισμοί έχουν διαφορετική αποστολή, θεσμικό καθεστώς, ιστορία, κλίμακα, και κοινό. Αντίθετα, η έρευνα επιχειρεί να αναδείξει τι είδους δυνατότητες και περιορισμούς προκύπτουν σε κάθε περίπτωση. Ειδικότερα, μία κρίσιμη διάκριση που λαμβάνεται υπόψη στην παρούσα εργασία αποτελεί το εάν ένας οργανισμός χωρίς μεγάλο πάρκο μπορεί να παράγει ισχυρή φυτική αφήγηση μέσα από την τέχνη ή την εκπαίδευση, ενώ ένας οργανισμός με μεγάλο φυτικό χώρο μπορεί να μην τον επικοινωνεί απαραίτητα σε βάθος.

4.4 Μέθοδοι συλλογής δεδομένων

Η συλλογή δεδομένων βασίστηκε σε τρεις συμπληρωματικές μεθόδους: α) μελέτη της ψηφιακής παρουσίας και του επικοινωνιακού υλικού των οργανισμών, β) επιτόπια παρατήρηση στους χώρους ενδιαφέροντος και γ) γραπτές απαντήσεις των οργανισμών σε οδηγό ερωτήσεων ανοικτού τύπου. Ο συγκεκριμένος συνδυασμός των τριών μεθόδων επιλέχθηκε επειδή το αντικείμενο της έρευνας δεν αφορά μόνο την ύπαρξη φυσικών ή φυτικών χώρων, αλλά κυρίως τον τρόπο με τον οποίο αυτοί επικοινωνούνται, νοηματοδοτούνται και εντάσσονται στην εμπειρία του κοινού.

4.4.1 Ψηφιακή παρουσία και επικοινωνιακό υλικό

Η μελέτη της ψηφιακής παρουσίας των οργανισμών αποτέλεσε βασική πηγή δεδομένων και πραγματοποιήθηκε σε βάθος χρόνου, από τον Νοέμβριο του 2025 έως τον Ιούνιο του 2026. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου συλλέχθηκε και αποθηκεύτηκε υλικό από τις επίσημες ιστοσελίδες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης των τριών οργανισμών, με έμφαση σε αναρτήσεις, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, θεματικές ξεναγήσεις, ψηφιακές αφηγήσεις και περαιτέρω δημόσια προσβάσιμο επικοινωνιακό υλικό που σχετίζεται με τη χλωρίδα, το αστικό πράσινο, ή την εμπειρία του επισκέπτη στον περιβάλλοντα χώρο.

Η παρακολούθηση αυτή δεν είχε ποσοτικό χαρακτήρα και δεν αποσκοπούσε στη στατιστική καταμέτρηση αναρτήσεων ή δεικτών απήχησης. Αντίθετα, λειτούργησε ως ποιοτική καταγραφή και θεματική χαρτογράφηση των τρόπων με τους οποίους οι οργανισμοί παρουσιάζουν τον φυτικό κόσμο και το φυσικό στοιχείο στο δημόσιο επικοινωνιακό τους υλικό. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στο λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται: αν γίνεται λόγος για «φυτά», «χλωρίδα», «μεσογειακή βλάστηση», «κήπο» και «πάρκο» ή αν κυριαρχούν γενικότεροι όροι όπως «πράσινο», «περιβάλλον», «βιωσιμότητα» και «υποδομές», στη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται θέματα φύσης ή βιωσιμότητας καθώς και στο αν η επικοινωνία δίνει έμφαση στη βοτανική πληροφορία, στην αισθητική του χώρου, στη βιωσιμότητα ή σε πολιτισμικές αφηγήσεις.

Στην περίπτωση των social media, η έρευνα δεν επικεντρώθηκε στο εάν οι αναρτήσεις αξιοποιούν τον φυτικό κόσμο ως αντικείμενο αφήγησης, πληροφόρησης ή συμμετοχής ή αν τον χρησιμοποιούν κυρίως ως σκηνικό για άλλες δράσεις. Αντιθέτως, η ανάλυση των social media έλαβε υπόψη ότι τα ψηφιακά πολιτιστικά μηνύματα χρειάζεται να εξετάζονται όχι μόνο ως περιεχόμενο, αλλά και σε σχέση με το πλαίσιο παραγωγής, το μέσο μετάδοσης και την πρόσληψή τους από το κοινό (Avlonitou and Papadaki, 2024).

Η σημασία της οπτικής μορφής λήφθηκε επίσης υπόψη. Η Kelly (2015) υποστηρίζει ότι ο σχεδιασμός της οπτικής επικοινωνίας μπορεί να λειτουργήσει ως μορφή δημόσιας παιδαγωγικής, καθώς ο σχεδιασμός επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο το κοινό προσλαμβάνει, οργανώνει και κατανοεί την πληροφορία σε δημόσιους και μουσειακούς χώρους (Kelly, 2015). Για την παρούσα εργασία αυτό σημαίνει ότι οι εικόνες, οι γραφιστικές επιλογές, τα βίντεο, οι χάρτες, οι λεζάντες και η μορφή των αναρτήσεων δεν θα εξεταστούν ως ουδέτερα στοιχεία, αλλά ως μέρος της πολιτιστικής επικοινωνίας του φυτικού κόσμου.

4.4.2 Επιτόπια παρατήρηση

Δεύτερη πηγή δεδομένων θα αποτελέσει η επιτόπια παρατήρηση στους χώρους των τριών οργανισμών. Η παρατήρηση θα έχει περιγραφικό και ερμηνευτικό χαρακτήρα και θα εστιάσει στον τρόπο με τον οποίο ο φυτικός κόσμος γίνεται -ή δεν γίνεται- αντιληπτός κατά την επίσκεψη. Θα εξεταστούν στοιχεία όπως η ύπαρξη ή απουσία ετικετών φυτών, ερμηνευτικών πινακίδων, χαρτών, διαδρομών, σημείων στάσης, εκπαιδευτικών αναφορών ή άλλων μέσων που βοηθούν τον επισκέπτη να παρατηρήσει και να κατανοήσει τη χλωρίδα του χώρου.

Η παρατήρηση θα εξετάσει επίσης τη σχέση του φυτικού χώρου με την αρχιτεκτονική και την εμπειρία του επισκέπτη. Θα διερευνηθεί αν ο κήπος, το πάρκο ή ο περιβάλλων χώρος εντάσσονται οργανικά στη διαδρομή και στην ταυτότητα του οργανισμού ή αν λειτουργούν περισσότερο ως εξωτερικό περιβάλλον. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στη σχέση εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, στην ορατότητα του πρασίνου από τα κτίρια, στην προσβασιμότητα και στους τρόπους με τους οποίους το κοινό χρησιμοποιεί τον χώρο.

Η επιτόπια παρατήρηση θα λειτουργήσει ως εργαλείο κατανόησης του χώρου και της εμπειρίας του, συμπληρώνοντας την ανάλυση της ψηφιακής επικοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο, θα είναι δυνατό να συγκριθεί το πώς παρουσιάζει ένας οργανισμός τον φυτικό του χώρο με το πώς αυτός ο χώρος γίνεται αντιληπτός κατά την πραγματική επίσκεψη.

Η επιτόπια παρατήρηση πραγματοποιήθηκε κυρίως στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και στην Εθνική Πινακοθήκη -Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. Στην περίπτωση του ΚΠΙΣΝ, η παρατήρηση βασίστηκε σε επαναλαμβανόμενη και τακτική παρουσία στον χώρο κατά τη διάρκεια της ερευνητικής περιόδου, γεγονός που επέτρεψε την παρακολούθηση του Πάρκου σε διαφορετικές συνθήκες χρήσης, εποχικότητας και δημόσιας δραστηριότητας. Στην περίπτωση της Εθνικής Πινακοθήκης, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη τον Μάιο του 2026, κατά την οποία παρατηρήθηκε ο κήπος, η σχέση του με το κτίριο, τα υπαίθρια γλυπτά και η συνολική ένταξη του φυσικού στοιχείου στην εμπειρία του επισκέπτη.

Η παρατήρηση εστίασε σε στοιχεία όπως η χωρική σχέση ανάμεσα στο κτίριο και τον κήπο ή το πάρκο, η προσβασιμότητα του φυσικού χώρου, η δυνατότητα περιπάτου, η ύπαρξη σήμανσης ή ερμηνευτικού υλικού για τα φυτά, η ορατότητα της χλωρίδας, η σχέση των φυτικών στοιχείων με έργα τέχνης ή πολιτιστικές δράσεις, καθώς και η γενικότερη εμπειρία που προσφέρει ο χώρος στο κοινό. Η παρατήρηση δεν είχε στόχο τη βοτανική αξιολόγηση των φυτεύσεων, αλλά την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο φυτικός χώρος γίνεται, ή δεν γίνεται, αντιληπτός ως μέρος του πολιτιστικού και επικοινωνιακού αφηγήματος κάθε οργανισμού.

Στην περίπτωση του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, η ανάλυση βασίστηκε κυρίως σε δημόσια διαθέσιμο ψηφιακό και επικοινωνιακό υλικό, καθώς και στη συνολική παρουσία του Κήπου του Μεγάρου στην ιστοσελίδα και στις δράσεις του οργανισμού.

4.4.3 Οδηγοί συνέντευξης προς τους οργανισμούς

Τρίτη πηγή δεδομένων αποτέλεσε η αποστολή οδηγών συνέντευξης που βασίζονται σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου στους τρεις οργανισμούς που εξετάζονται στην παρούσα εργασία. Οι οδηγοί σχεδιάστηκαν ειδικά για τις ανάγκες της έρευνας και προσαρμόστηκαν στη φυσιογνωμία κάθε οργανισμού, λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση του με τον κήπο, το πάρκο ή τον υπαίθριο χώρο. Απευθύνθηκαν, όπου ήταν εφικτό, σε εκπροσώπους που σχετίζονται με την επικοινωνία, τον προγραμματισμό, την εκπαίδευση ή τη βιωσιμότητα του οργανισμού. Στόχος της αποστολής των οδηγών ήταν η κατανόηση των αντιλήψεων, των προθέσεων και των προτεραιοτήτων που βρίσκονται πίσω από τις επικοινωνιακές πρακτικές των οργανισμών. Με αυτόν τον τρόπο, οι απαντήσεις λειτούργησαν συμπληρωματικά προς την ανάλυση του δημόσια διαθέσιμου υλικού, προσφέροντας την οπτική των ίδιων των οργανισμών για τη θέση της φύσης, του φυτικού κόσμου και της βιωσιμότητας στην ταυτότητα και την επικοινωνία τους.

Οι ερωτήσεις οργανώθηκαν γύρω από βασικούς άξονες: τη θέση της φύσης και του φυτικού κόσμου στην ταυτότητα του οργανισμού, την ύπαρξη ή μη επικοινωνιακής στρατηγικής γύρω από τον κήπο, το πάρκο ή τη χλωρίδα, τις σχετικές δράσεις και εκπαιδευτικές πρακτικές, τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τη σχέση ανάμεσα στη βιωσιμότητα και τη φυτική επίγνωση, καθώς και τις δυσκολίες, τις προτεραιότητες και τις μελλοντικές δυνατότητες ανάδειξης του φυσικού στοιχείου.

Οι οδηγοί ερωτήσεων στάλθηκαν στους τρεις οργανισμούς στα μέσα Μαΐου 2026. Οι απαντήσεις από το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και την Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου ελήφθησαν γραπτώς μεταξύ 10 και 17 Ιουνίου 2026. Οι απαντήσεις αξιοποιούνται στην παρούσα εργασία ως θεσμικές απαντήσεις των οργανισμών και όχι ως προσωπικές απόψεις συγκεκριμένων προσώπων. Για τον λόγο αυτό, οι συμμετέχοντες δεν κατονομάζονται και το υλικό αντιμετωπίζεται ανώνυμα, με αναφορά μόνο στον οργανισμό από τον οποίο προέρχεται.

Μέχρι την ολοκλήρωση της ανάλυσης δεν είχε ληφθεί απάντηση από το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Η απουσία απάντησης λαμβάνεται υπόψη ως περιορισμός της έρευνας και η αντίστοιχη μελέτη περίπτωσης βασίζεται κυρίως στο διαθέσιμο υλικό και ψηφιακή παρατήρηση. Τονίζεται ότι, οι οδηγοί συνέντευξης δεν αποτέλεσαν την αποκλειστική βάση της ανάλυσης, αλλά χρησιμοποιήθηκαν υποστηρικτικά και ερμηνευτικά, σε συνδυασμό με την παρατήρηση και την ανάλυση της ψηφιακής παρουσίας των οργανισμών.

4.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων θα ακολουθήσει θεματική και ερμηνευτική προσέγγιση. Η θεματική ανάλυση επιτρέπει την οργάνωση του υλικού σε βασικούς άξονες και επαναλαμβανόμενα μοτίβα, χωρίς να προϋποθέτει ποσοτική μέτρηση ή στατιστική γενίκευση (Braun and Clarke, 2006). Στην παρούσα εργασία, οι θεματικοί άξονες δεν προκύπτουν μόνο επαγωγικά από το υλικό, αλλά συνδέονται και με το θεωρητικό πλαίσιο των προηγούμενων κεφαλαίων.

Η ανάλυση θα κινηθεί γύρω από επτά βασικούς άξονες:

1. Ονομασία και λεξιλόγιο

Θα εξεταστεί αν οι οργανισμοί χρησιμοποιούν συγκεκριμένα ονόματα φυτών ή γενικούς όρους όπως «πράσινο», «φύση», «περιβάλλον», «βιωσιμότητα» ή «υποδομές». Ο άξονας αυτός συνδέεται με την ιδέα ότι η γλώσσα επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο ο φυτικός κόσμος γίνεται ορατός ή παραμένει αόριστος.

2. Αφήγηση και πολιτισμικό νόημα

Θα εξεταστεί αν τα φυτά συνδέονται με ιστορίες, μνήμη, τέχνη, ελληνική χλωρίδα, μύθο, εποχικότητα ή τοπικότητα. Το ενδιαφέρον εδώ δεν είναι μόνο η πληροφορία, αλλά η δυνατότητα του οργανισμού να εντάξει τον φυτικό κόσμο σε ένα πολιτιστικό αφήγημα.

3. Αισθητηριακή εμπειρία

Θα αναζητηθούν στοιχεία που δείχνουν αν ο επισκέπτης προσκαλείται να βιώσει τον φυτικό κόσμο μέσα από την κίνηση, την παρατήρηση, τη σκιά, τη μυρωδιά, τον ήχο, την αφή ή την εποχική αλλαγή. Ο άξονας αυτός είναι σημαντικός γιατί η επανασύνδεση με τα φυτά δεν είναι μόνο γνωστική διαδικασία.

4. Βιωσιμότητα και φυτική επίγνωση

Θα εξεταστεί αν η επικοινωνία των οργανισμών περιορίζεται σε τεχνικά ή διαχειριστικά ζητήματα βιωσιμότητας ή αν δίνει χώρο στα ίδια τα φυτά ως ζωντανές παρουσίες. Η διάκριση αυτή είναι κεντρική για την παρούσα εργασία: η βιωσιμότητα δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με φυτική επίγνωση.

5. Ψηφιακή αφήγηση

Θα εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο τα social media παρουσιάζουν τον φυτικό κόσμο. Οι αναρτήσεις θα αναλυθούν ως συνδυασμοί εικόνας, κειμένου, ύφους, hashtags, βίντεο και

πιθανής αλληλεπίδρασης με το κοινό. Δεν θα εξεταστεί μόνο η συχνότητα εμφάνισης της φύσης, αλλά και ο τρόπος νοηματοδότησής της.

6. Ενσωμάτωση στον οργανισμό

Θα διερευνηθεί αν ο κήπος, το πάρκο ή ο περιβάλλον χώρος αποτελούν μέρος της ταυτότητας του οργανισμού ή αν λειτουργούν κυρίως ως συμπληρωματικό περιβάλλον. Ο άξονας αυτός αφορά τη σχέση ανάμεσα στον φυσικό χώρο, την αρχιτεκτονική, τις δράσεις και την επικοινωνία.

7. Πρόσβαση και κοινωνική διάσταση

Θα εξεταστεί αν και πώς τίθενται ζητήματα πρόσβασης, δημόσιου χαρακτήρα, κοινωνικής συμπερίληψης, γειτονιάς, κόστους ή αστικών μετασχηματισμών. Ο άξονας αυτός είναι αναγκαίος, επειδή η σχέση με το πράσινο δεν είναι ίδια για όλα τα αστικά κοινά.

Η ανάλυση δεν θα βασιστεί σε μηχανική κωδικοποίηση, αλλά σε ερμηνευτική ανάγνωση του υλικού. Αυτό σημαίνει ότι θα ληφθούν υπόψη όχι μόνο οι ρητές αναφορές στη φύση και τα φυτά, αλλά και οι σιωπές, οι απουσίες και οι τρόποι με τους οποίους το φυτικό στοιχείο εμφανίζεται χωρίς να κατονομάζεται. Για παράδειγμα, μια φωτογραφία κήπου που χρησιμοποιείται ως φόντο για μια εκδήλωση θα αναλυθεί διαφορετικά από μια ανάρτηση που παρουσιάζει συγκεκριμένο φυτό, εποχική αλλαγή ή περιβαλλοντική σχέση.

Η ανάλυση θα επιχειρήσει, τέλος, να συνδέσει τα ευρήματα των ελληνικών περιπτώσεων με τους άξονες που προέκυψαν από τα διεθνή παραδείγματα. Το Kew, το Serralves, το High Line, το Wellcome Collection, το Garden Museum και οι πρακτικές floral art δεν θα χρησιμοποιηθούν ως πρότυπα προς αντιγραφή, αλλά ως πλαίσιο σύγκρισης. Θα βοηθήσουν να τεθούν πιο συγκεκριμένα ερωτήματα: πώς κατονομάζονται τα φυτά, πώς αφηγούνται, πώς βιώνονται, πώς εντάσσονται στην ταυτότητα ενός οργανισμού και ποια κοινωνική πρόσβαση επιτρέπουν.

4.6 Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι χρειάζεται να αναγνωριστούν, ώστε να αποσαφηνιστεί το εύρος και ο χαρακτήρας των συμπερασμάτων της. Η έρευνα είναι ποιοτική και ερμηνευτική. Δεν μετρά ποσοτικά την ανταπόκριση του κοινού. Γραπτές απαντήσεις ελήφθησαν από ΚΠΙΣΝ και Εθνική Πινακοθήκη, ενώ το Μέγαρο δεν απάντησε μέχρι την ολοκλήρωση της ανάλυσης. Αυτό δημιούργησε άνιση διαθεσιμότητα πρωτογενούς υλικού, η οποία λήφθηκε υπόψη στη σύγκριση. Δεύτερον, η ανάλυση των

μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της ψηφιακής παρουσίας βασίζεται στο διαθέσιμο υλικό και στο χρονικό δείγμα που μελετήθηκε. Οι οργανισμοί παράγουν συνεχώς νέο περιεχόμενο, επομένως η έρευνα αποτυπώνει μια συγκεκριμένη περίοδο της επικοινωνίας τους και όχι το σύνολο της επικοινωνιακής τους δραστηριότητας. Για τον λόγο αυτό, τα συμπεράσματα που αφορούν την ψηφιακή παρουσία των οργανισμών δεν πρέπει να αποτυπωθούν ως πλήρης καταγραφή ή ποσοτική αποτίμηση της επικοινωνίας τους. Τέλος, η επιτόπια παρατήρηση είχε ερμηνευτικό χαρακτήρα. Δεν αποτέλεσε συστηματική εθνογραφική έρευνα ούτε κατέγραψε με ποσοτικούς όρους τη συμπεριφορά των επισκεπτών. Λειτουργήσε ως εργαλείο κατανόησης του χώρου, της σήμανσης, της ορατότητας των φυτών, της σχέσης κτιρίου και υπαίθριου χώρου και της γενικότερης εμπειρίας του επισκέπτη. Επιπλέον, η παρατήρηση δεν ήταν ισοδύναμη και στις τρεις περιπτώσεις, καθώς υπήρξε συχνότερη και πιο συστηματική στο ΚΠΙΣΝ, στοχευμένη στην περίπτωση της Εθνικής Πινακοθήκης και περιορισμένη στην περίπτωση του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών.

5. Μελέτες περίπτωσης

5.1 Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Η μη ανταπόκριση του Μεγάρου, παρά την αρχική πρόθεση απάντησης, δεν επιτρέπει ασφαλή συμπεράσματα για τις εσωτερικές του προτεραιότητες. Ωστόσο, αναδεικνύει τα όρια πρόσβασης σε πρωτογενή θεσμική πληροφόρηση ενός πολιτιστικού φορέα και ενισχύει την ανάγκη η συγκεκριμένη περίπτωση να αναλυθεί κυρίως μέσα από δημόσια διαθέσιμο υλικό. Η επίσημη σελίδα του Κήπου του Μεγάρου προσφέρει μια αναλυτική εικόνα για τον σχεδιασμό και τη βλάστησή του. Ο Κήπος παρουσιάζεται ως χώρος ανοιχτός στο κοινό καθημερινά, από τις 10 το πρωί έως τη δύση του ηλίου, και περιγράφεται ως «όαση» ηρεμίας και χαλάρωσης, μέσα στους γρήγορους ρυθμούς της πόλης. Παράλληλα, τονίζεται ότι «ζωντανεύει» κάθε καλοκαίρι μέσα από καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, γεγονός που τον εντάσσει άμεσα στη λειτουργία του Μεγάρου ως πολιτιστικού οργανισμού (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, χ.χ.).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι η επίσημη περιγραφή περιλαμβάνει στοιχεία για τη μελέτη, τη χωρική οργάνωση και τη φυτική σύνθεση του Κήπου. Αναφέρεται ότι ο χώρος καταλαμβάνει 22 στρέμματα και σχεδιάστηκε με στόχο τη δημιουργία ενός κήπου με

έντονο χαρακτήρα φυσικού περιβάλλοντος, μεγάλες επιφάνειες ελεύθερου πρασίνου και εστίες ενδιαφέροντος. Στην επιλογή των φυτικών ειδών λήφθηκαν υπόψη οι οικολογικές συνθήκες της περιοχής, οι αισθητικές απαιτήσεις, το τοπικό μικροκλίμα, η λειτουργικότητα του χώρου και η βιολογική ισορροπία μεταξύ των ειδών. Η αναφορά σε τοπικά είδη, αλλά και σε μη γηγενή είδη εγκλιματισμένα στις βιοκλιματικές συνθήκες της περιοχής, δείχνει ότι ο Κήπος διαθέτει μια σαφή σχεδιαστική και περιβαλλοντική λογική.

Η ίδια σελίδα κατονομάζει συγκεκριμένα φυτά και δέντρα, όπως νεραντζιές, χαρουπιές, ακακίες, μανόλιες, μιμόζες, κίτρινο γιασεμί, βιβούρνο, μαόνια, καλλωπιστική δαμασκηλιά, τσιντόνια, φορσύθια και δάφνη Απόλλωνα. Η αναφορά στη διαδοχική ανθοφορία κατά τη διάρκεια του χρόνου εισάγει επίσης τη διάσταση της εποχικότητας. Επομένως, σε επίπεδο επίσημης πληροφορίας, ο Κήπος δεν παρουσιάζεται μόνο ως γενικό αστικό πράσινο, αλλά ως σχεδιασμένο φυτικό περιβάλλον με συγκεκριμένη σύνθεση, αισθητική και οικολογική λειτουργία.

Κατά την επιτόπια παρατήρηση, δεν εντοπίστηκαν στον Κήπο σημάνσεις ή ερμηνευτικά εργαλεία που να κατευθύνουν την προσοχή του επισκέπτη προς τα φυτικά είδη, την εποχικότητα ή τη βοτανική σύνθεση του χώρου. Παρότι η επίσημη ιστοσελίδα του Μεγάρου περιλαμβάνει πληροφορίες για τη μελέτη του Κήπου, τα φυτικά είδη και τη λογική της φύτευσης, η πληροφορία αυτή δεν φαίνεται να μεταφέρεται στον ίδιο τον χώρο με τρόπο άμεσα προσβάσιμο στο κοινό. Έτσι, ο Κήπος λειτουργεί κυρίως ως χώρος ανάπαυλας, διέλευσης και φιλοξενίας πολιτιστικών εκδηλώσεων, ενώ η φυτική του διάσταση παραμένει λιγότερο ενεργή ως εργαλείο παρατήρησης και φυτικής επίγνωσης.

Ωστόσο, η μετάβαση από αυτή τη διαθέσιμη πληροφορία σε συστηματική πολιτιστική επικοινωνία που προάγει τη φυτική επίγνωση φαίνεται περιορισμένη. Πιο συγκεκριμένα, το υλικό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που εξετάστηκε, ο Κήπος εμφανίζεται συχνά ως χώρος φιλοξενίας μουσικών και πολιτιστικών εμπειριών. Για παράδειγμα, σε ανάρτηση για το EUROPIANO, η εικόνα του Κήπου λειτουργεί κυρίως ως σκηνικό μιας συλλογικής μουσικής εμπειρίας, με το γρασίδι, τα δέντρα και την υπαίθρια οθόνη να συγκροτούν την ατμόσφαιρα της εκδήλωσης. Αντίστοιχα, τα χορηγούμενα stories με το σύνθημα “Make our garden grow” αξιοποιούν μια έντονα χρωματική, σχεδόν γλυπτική ή χειροποίητη εικόνα ενός φανταστικού κήπου, προκειμένου να επικοινωνήσουν μουσικές εκδηλώσεις στον Κήπο. Εδώ η φυτική αναφορά λειτουργεί περισσότερο μεταφορικά και αισθητικά, ως ελκυστική εικόνα ανάπτυξης, ζωντάνιας και πολιτιστικής ενεργοποίησης.

Μια πιο σύνθετη περίπτωση αποτελεί η ανάρτηση (16 Μαΐου 2026) για την εγκατάσταση της Jenny Marketou, *Folly for Songs for Funk Kinships*, στο πλαίσιο του AnnexM programme. Η περιγραφή της εγκατάστασης ως έργου που «αναπτύσσεται με τον κήπο, τις εποχές και την ίδια τη ζωή» και ως «ζωντανού οικοσυστήματος ήχου, φύσης και συνύπαρξης» μετατοπίζει την επικοινωνία πέρα από τη χρήση του Κήπου ως απλού χώρου εκδήλωσης. Σε αυτή την περίπτωση, ο Κήπος δεν λειτουργεί μόνο ως φόντο, αλλά ως ενεργό πεδίο καλλιτεχνικής εγκατάστασης, εποχικότητας και συνύπαρξης ανθρώπων και μη ανθρώπων παρουσιών. Το παράδειγμα αυτό δείχνει ότι υπάρχει δυνατότητα πιο ουσιαστικής σύνδεσης ανάμεσα στον φυτικό χώρο, τη σύγχρονη τέχνη και την πολιτιστική αφήγηση.

Συνολικά, η περίπτωση του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών δείχνει μια απόκλιση ανάμεσα στη διαθέσιμη φυτική τεκμηρίωση και στη δημόσια επικοινωνιακή αφήγηση του Κήπου. Από τη μία πλευρά, ο Κήπος διαθέτει επιμελημένη και φροντισμένη φυτική ταυτότητα, η οποία αποτυπώνεται αρκετά αναλυτικά στην επίσημη σελίδα του οργανισμού. Ωστόσο, κατά την επιτόπια παρατήρηση δεν εντοπίστηκε ερμηνευτικό υλικό στον χώρο που να κατευθύνει την προσοχή του επισκέπτη προς τα φυτικά είδη ή τη βοτανική σύνθεση του Κήπου. Από την άλλη πλευρά, η επικοινωνία του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης φαίνεται να τον αξιοποιεί κυρίως ως χώρο εμπειρίας, εκδηλώσεων, ατμόσφαιρας και πολιτιστικής συνάντησης. Η φυτική επίγνωση υπάρχει ως δυνατότητα, αλλά δεν αναπτύσσεται σταθερά ως κεντρικός επικοινωνιακός άξονας. Έτσι, ο Κήπος του Μεγάρου μπορεί να ιδωθεί ως περίπτωση όπου το φυσικό στοιχείο είναι παρόν, λειτουργικό και αισθητικά ισχυρό, αλλά η μετάφρασή του σε συστηματική επικοινωνία που προάγει τη φυτική επίγνωση παραμένει μερική και αποσπασματική.

76 2

megaron_athens Όλα έτοιμα στον Κήπο! Σας περιμένουμε στον Κήπο του Μεγάρου από τις 16:30 για να παρακολουθήσετε το πλήρες πρόγραμμα του EUROPIANO και τις ζωντανές μεταδόσεις από όλες τις συμμετέχουσες ευρωπαϊκές πόλεις.

Μια μοναδική ευκαιρία να ζήσουμε την Ευρώπη μέσα από τη μουσική.

25 1 1 2

megaron_athens In the Megaron Garden, Jenny Marketou presents Folly for Songs for Funk Kinships as part of AnnexM programme — a site-specific installation that unfolds as a living ecosystem of sound, nature and coexistence.

Developed in dialogue with the garden's vegetation

Εικόνες 5 και 6. Αναρτήσεις του Μεγάρου

Μουσικής Αθηνών στο Instagram: EUROPIANO στον Κήπο του Μεγάρου, αριστερά, και εγκατάσταση της Jenny Marketou, Folly for Songs for Funk Kinships, δεξιά (Megaron Athens, 2026).

5.2 Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου

Η Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου αποτελεί διαφορετική περίπτωση από το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών και το ΚΠΙΣΝ, καθώς η σχέση της με τον φυτικό κόσμο δεν βασίζεται πρωτίστως στην ύπαρξη ενός μεγάλου πάρκου ή ενός αυτόνομου κήπου-προορισμού. Πρόκειται για έναν εθνικό μουσειακό οργανισμό με κεντρικό αντικείμενο τη νεοελληνική τέχνη, τη συλλογή, την έκθεση και την ερμηνεία έργων τέχνης. Για τον λόγο αυτό, η ανάλυση εστιάζει στη δυνατότητα σύνδεσης ανάμεσα στον κήπο, τη συλλογή, τα

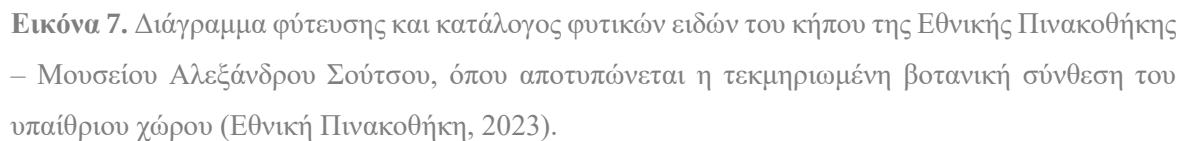
υπαίθρια γλυπτά, την εικαστική αναπαράσταση της φύσης και τη σύγχρονη καλλιτεχνική πρακτική.

Η σημασία του υπαίθριου χώρου συνδέεται παράλληλα και με τη συνολικότερη αναδιαμόρφωση της Εθνικής Πινακοθήκης μετά την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό της. Το νέο κτίριο παρουσιάζεται από τον οργανισμό ως ένα μουσείο πιο λειτουργικό, φωτεινό, ανοιχτό προς την πόλη και φιλικό προς τον επισκέπτη, με νέους εκθεσιακούς και εκπαιδευτικούς χώρους, ράμπες κυκλοφορίας, πανοραμική θέα προς την πόλη και χώρους που ενισχύουν την περιπατητική εμπειρία (Εθνική Πινακοθήκη, χ.χ.). Η ύπαρξη του καφέ «Ιλισσός» στο επίπεδο του κήπου είναι επίσης ενδεικτική της προσπάθειας να συνδεθεί η μουσειακή εμπειρία με τον εξωτερικό χώρο και με τη μνήμη του αστικού τοπίου. Υπό αυτή την έννοια, ο κήπος της Πινακοθήκης λειτουργεί ως μέρος της νέας μουσειολογικής ταυτότητας του οργανισμού.

Σύμφωνα με τη θεσμική απάντηση που δόθηκε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, βασικό σκεπτικό του σχεδιασμού του κήπου ήταν η συνομιλία του με τον δημόσιο χώρο. Η κατασκευή του μικρού καναλιού συνδέεται με την ανάμνηση του ποταμού Ιλισσού, ενώ ο φυτικός χώρος σχεδιάστηκε ώστε να συνομιλεί τόσο με τα υπαίθρια γλυπτά όσο και με φυτικά είδη που απεικονίζονται σε έργα της συλλογής. Με αυτόν τον τρόπο, ο κήπος μπορεί να λειτουργήσει ως ενδιάμεσος χώρος ανάμεσα στην πόλη, το μουσείο, τη μνήμη του τοπίου και την εικαστική αφήγηση.

Η περιγραφή του σχεδιασμού του κήπου αναδεικνύει επίσης μια σαφή περιβαλλοντική και αισθητική διάσταση. Εδώ, η φύτευση του περιβάλλοντος χώρου συνδέεται με τις αρχές της αειφορίας, της ανθεκτικότητας και των λύσεων βασισμένων στη φύση, ενώ το αποτέλεσμα περιγράφεται ως ένας «ζωντανός φυτικός κάνναβος» από υφές και χρώματα περίπου εκατό διαφορετικών φυτικών ειδών. Η διατύπωση αυτή έχει ενδιαφέρον καθώς δεν αντιμετωπίζει τον κήπο αποκλειστικά ως διακοσμητικό πράσινο αλλά και ως σύνθεση χρωμάτων, υφών, ειδών και σχέσεων. Ταυτόχρονα, η αναφορά στην ελληνική χλωρίδα και πανίδα συνδέει τον κήπο με μια πιο τοπική οικολογική και πολιτισμική ταυτότητα.

Η ύπαρξη του διαγράμματος φύτευσης και καταλόγου φυτικών ειδών για τον νέο κήπο της Εθνικής Πινακοθήκης δείχνει ότι η φυτική διάσταση του χώρου έχει τεκμηριωθεί σε επίπεδο σχεδιασμού. Το ακόλουθο διάγραμμα αποτυπώνει την κατανομή των φυτεύσεων και περιλαμβάνει κατάλογο φυτικών ειδών με επιστημονικές και κοινές ονομασίες, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι ο κήπος δεν αποτελεί απλώς γενικό πράσινο περιβάλλον, αλλά σχεδιασμένο φυτικό σύνολο με συγκεκριμένη σύνθεση. Ωστόσο, η πληροφορία αυτή δεν

66

κήπος μπορεί να λειτουργήσει ως χώρος ερμηνείας, όπου η υπαίθρια εμπειρία ενεργοποιεί σχέσεις ανάμεσα στην ύλη, το σώμα, το φως, τον άνεμο, τα φυτά, τα ζώα και τα έργα τέχνης. Παρά τη δυναμική αυτή, η σχέση ανάμεσα στον φυτικό κόσμο και το πολιτιστικό αφήγημα της Πινακοθήκης φαίνεται να βρίσκεται ακόμη σε διαδικασία διαμόρφωσης καθώς στην αντίστοιχη απάντηση του οργανισμού αναφέρεται ότι μέχρι σήμερα η σύνδεση αυτή «δεν ήταν πολύ σαφής». Η παραδοχή αυτή είναι σημαντική, γιατί φανερώνει ότι η ύπαρξη κήπου, φυτεύσεων και υπαίθριων γλυπτών δεν αρκεί από μόνη της για να συγκροτήσει μια συνεκτική πολιτιστική φυτική αφήγηση. Χρειάζεται συγχρόνως ερμηνευτική σύνδεση, επικοινωνιακή συνέχεια και προγραμματικές δράσεις που να καθιστούν τη σχέση αυτή ορατή στο κοινό.

Σε αυτή την κατεύθυνση, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάθεση νέου site-specific έργου της Μαρίας Λοϊζίδου στον κήπο της Εθνικής Πινακοθήκης. Σύμφωνα με την απάντηση του οργανισμού, η καλλιτέχνιδα θα μελετήσει καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις ζώων και φυτών στα έργα της συλλογής, καθώς και τα φυτά του κήπου, προκειμένου να εμπνευστεί τα μοτίβα του νέου έργου. Η δράση αυτή ενεργοποιεί ακριβώς το πεδίο που ενδιαφέρει την παρούσα εργασία: τη σύνδεση ανάμεσα στη φυτική αναπαράσταση, τη φυσική παρουσία των φυτών στον κήπο, τη χειρωνακτική καλλιτεχνική πρακτική, τη μνήμη και το σύγχρονο πολιτιστικό αφήγημα. Ο κήπος, σε αυτή την περίπτωση, δεν λειτουργεί απλώς ως τόπος τοποθέτησης ενός έργου, αλλά ως πηγή υλικού, παρατήρησης και νοήματος.

Παράλληλα, η Πινακοθήκη διαθέτει ήδη ορισμένες δράσεις που ενθαρρύνουν το κοινό να παρατηρήσει πιο ενεργά τη σχέση ανάμεσα στη φύση, τον κήπο και τη συλλογή. Στην απάντηση του οργανισμού αναφέρονται ενδεικτικά θεματικές ξεναγήσεις στον κήπο, εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Ιστορίες από τον κήπο της Εθνικής Πινακοθήκης» και μία θεματική ξενάγηση με αντικείμενο τα λουλούδια στη νεοελληνική τέχνη, τη χρήση και τον συμβολισμό τους. Οι δράσεις αυτές δείχνουν ότι ο φυτικός κόσμος μπορεί να αποτελέσει αφετηρία ερμηνείας, όχι μόνο μέσα από τη φυσική παρουσία των φυτών στον εξωτερικό χώρο, αλλά και μέσα από τις εικαστικές τους αναπαραστάσεις στη συλλογή.

Η διάσταση αυτή γίνεται πιο εμφανής και στο ψηφιακό υλικό της Πινακοθήκης. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του οργανισμού εντοπίζονται αναρτήσεις που αξιοποιούν έργα της συλλογής με φυτικό περιεχόμενο, συχνά με εποχική ή θεματική αφορμή. Το reel “hello March”, για παράδειγμα, συγκεντρώνει έργα με λουλούδια, άνθη και φυτικά μοτίβα από διαφορετικούς καλλιτέχνες και χρονικές περιόδους, όπως ο Θάνος Τσίγκος, ο Clemen

Serveau, η Adele Lallemant, ο Johann-Baptist Drechsler, ο Γεώργιος Ιακωβίδης και ο Henri Fantin-Latour. Η ανάρτηση ενεργοποιεί τη φυτική θεματική μέσα από τη συλλογή, χρησιμοποιώντας τα άνθη ως εποχικό και εικαστικό σημείο αναφοράς.

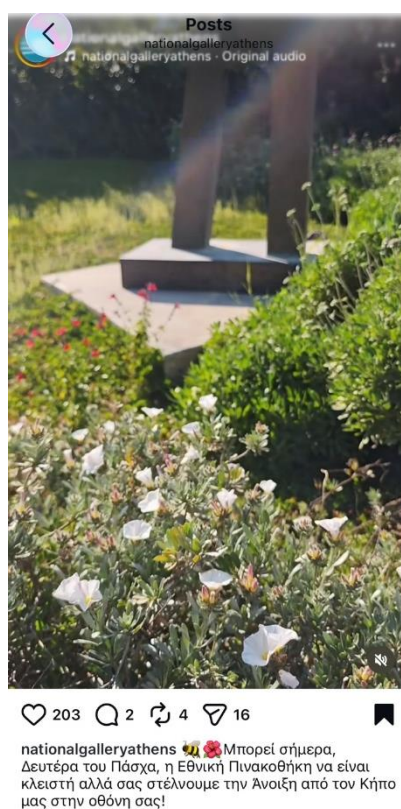
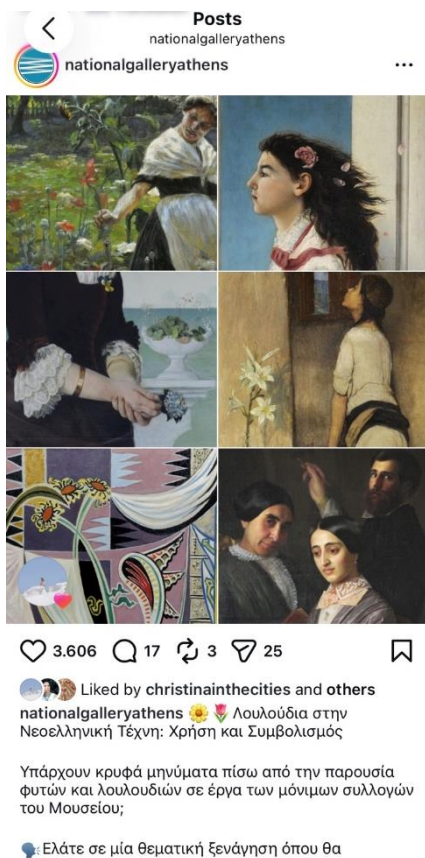
Ακόμη πιο κοντά στο ερευνητικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας βρίσκεται η ανάρτηση «Λουλούδια στη Νεοελληνική Τέχνη: Χρήση και Συμβολισμός». Σε αυτή την περίπτωση, τα λουλούδια δεν λειτουργούν μόνο ως αισθητικό μοτίβο, αλλά ως αφορμή ερμηνείας. Η ανάρτηση θέτει το ερώτημα αν υπάρχουν «κρυφά μηνύματα» πίσω από την παρουσία φυτών και λουλουδιών στα έργα των μόνιμων συλλογών του μουσείου και τα συνδέει με μία θεματική ξενάγηση. Το παράδειγμα αυτό δείχνει πώς η Πινακοθήκη μπορεί να περάσει από την απλή αναγνώριση των φυτών μέσα στα έργα σε μια πιο σύνθετη ανάγνωση της χρήσης, του συμβολισμού και του πολιτισμικού τους νοήματος.

Ένα ακόμη παράδειγμα αποτελεί η ανάρτηση για την Ημέρα της Γης, όπου η τέχνη παρουσιάζεται ως εμπνευσμένη από τη φύση. Η σχετική επικοινωνία συνδέει το περιβαλλοντικό ημερολόγιο με έργα της συλλογής, δείχνοντας ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να λειτουργήσουν ως μικρές ερμηνευτικές μονάδες. Παρόμοια λειτουργεί και η ανάρτηση που παρουσιάζει την άνοιξη στον κήπο της Πινακοθήκης, με εικόνες από άνθη, επικονιαστές και φυτικές λεπτομέρειες του εξωτερικού χώρου. Σε αυτή την περίπτωση, η έμφαση μετατοπίζεται από την αναπαράσταση των φυτών μέσα στη συλλογή στη φυσική παρουσία των φυτών στον ίδιο τον κήπο του μουσείου.

Τα παραδείγματα αυτά αναδεικνύουν τη διπλή δυνατότητα της Πινακοθήκης: αφενός να προσεγγίσει τα φυτά ως εικαστικά και συμβολικά μοτίβα μέσα στη συλλογή, αφετέρου να αναδείξει τον ίδιο τον κήπο ως ζωντανό εποχικό χώρο του μουσείου. Ο φυτικός κόσμος μπορεί να γίνει γέφυρα ανάμεσα στο μέσα και το έξω, ανάμεσα στο έργο τέχνης και το ζωντανό τοπίο, ανάμεσα στη μουσειακή ερμηνεία και την αισθητηριακή εμπειρία του επισκέπτη.

Ωστόσο, όπως προκύπτει από την ίδια τη θεσμική απάντηση, δεν υπάρχει ακόμη συγκεκριμένη επικοινωνιακή στρατηγική για θέματα που σχετίζονται με τη φύση, τη χλωρίδα, τον κήπο ή τη βιωσιμότητα. Οι επικοινωνιακές προτεραιότητες φαίνεται να εστιάζουν κυρίως στην προσβασιμότητα και στο άνοιγμα του μουσείου σε ετερόκλητα κοινά. Επιπλέον, αναφέρεται ότι δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ανάδειξη της φύσης ως σύγχρονου περιβαλλοντικού ή πολιτισμικού ζητήματος. Η παρατήρηση αυτή δείχνει ότι η φυτική διάσταση υπάρχει, αλλά δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί ως σταθερός και αυτόνομος άξονας επικοινωνίας.

Συνολικά, η Εθνική Πινακοθήκη αποτελεί μια περίπτωση όπου η φυτική επίγνωση δεν προκύπτει κυρίως από την έκταση ή την αυτονομία του κήπου, αλλά από τη δυνατότητα διασύνδεσης ανάμεσα σε κήπο, συλλογή, δημόσιο χώρο, μνήμη τοπίου και σύγχρονη τέχνη. Η ύπαρξη του καναλιού ως ανάμνησης του Ιλισσού, η παρουσία ελληνικής χλωρίδας και πανίδας, οι υπαίθριες γλυπτικές εγκαταστάσεις, οι θεματικές ξεναγήσεις, οι αναρτήσεις με έργα φυτικού περιεχομένου και η μελλοντική παρέμβαση της Μαρίας Λοϊζίδου συγκροτούν ένα ιδιαίτερα γόνιμο πεδίο για πολιτιστική επικοινωνία που προωθεί την φυτική επίγνωση. Παράλληλα, όμως, η απουσία συστηματικής στρατηγικής δείχνει ότι η δυναμική αυτή παραμένει ακόμη μερικώς ενεργοποιημένη. Η Πινακοθήκη, επομένως, δεν αποτελεί περίπτωση ολοκληρωμένης φυτικής αφήγησης, αλλά περίπτωση μετάβασης: από τον κήπο ως περιβάλλον του μουσείου προς τον κήπο ως ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στην τέχνη, τη φύση, τη μνήμη και την εμπειρία του κοινού.

Εικόνες 8,9 & 10. Αναρτήσεις της Εθνικής Πινακοθήκης στο Instagram για τα λουλούδια στη Νεοελληνική Τέχνη (αριστερά), και για την άνοιξη στον κήπο του μουσείου (δεξιά) (Εθνική Πινακοθήκη, 2026)

5.3 Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος αποτελεί την πιο σύνθετη από τις τρεις μελέτες περίπτωσης, καθώς αποτελεί οργανικό τμήμα της αρχιτεκτονικής, της δημόσιας εμπειρίας και της περιβαλλοντικής ταυτότητας του οργανισμού. Σε αντίθεση με το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, όπου ο κήπος λειτουργεί κυρίως ως χώρος ανάπαυλας και εκδηλώσεων, και με την Εθνική Πινακοθήκη, όπου ο κήπος συνδέεται κυρίως με τη συλλογή, τα γλυπτά και τη νέα μουσειολογική εμπειρία, το ΚΠΙΣΝ ενσωματώνει το πάρκο στον ίδιο τον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται και βιώνεται ο οργανισμός.

Συγκεκριμένα αντιστοιχεί στο 85% της έκτασης των εγκαταστάσεων του ΚΠΙΣΝ και αποτελεί δημόσιο, ανοιχτό χώρο καθημερινής χρήσης, περιπάτου, αναψυχής, άθλησης, εκδηλώσεων, εκπαίδευσης και επαφής με τη φύση μέσα στην πόλη. Η μεσογειακή του Διπλωματική Εργασία

φύτευση, η σχέση του με την αρχιτεκτονική του Renzo Piano Building Workshop και η σύνδεσή του με τις λειτουργίες της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής το καθιστούν έναν χώρο όπου ο πολιτισμός, η αρχιτεκτονική, η βιωσιμότητα και το αστικό πράσινο συνυπάρχουν.

Στην επίσημη και θεσμική αφήγηση του οργανισμού, το Πάρκο συνδέεται έντονα με τη βιωσιμότητα. Η περιβαλλοντική ταυτότητα του ΚΠΙΣΝ προβάλλεται μέσα από αναφορές σε ενεργειακές υποδομές, βιοκλιματικό σχεδιασμό, διαχείριση νερού, ανακύκλωση, περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις και υπεύθυνη λειτουργία. Η διάσταση αυτή είναι σημαντική, καθώς το ΚΠΙΣΝ έχει συγκροτηθεί εξ αρχής ως ένα έργο που επιδιώκει να συνδυάσει τον πολιτισμό με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον δημόσιο χώρο. Η περίπτωση αυτή, ωστόσο, επιτρέπει να φανεί καθαρά ότι η επικοινωνία της βιωσιμότητας και η καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης δεν είναι ταυτόσημες διαδικασίες.

Η θεσμική απάντηση του οργανισμού στον οδηγό ερωτήσεων επιβεβαιώνει αυτή τη διπλή συνθήκη. Από τη μία πλευρά, η φύση και το Πάρκο αναγνωρίζονται ως κεντρικά στοιχεία της ταυτότητας του ΚΠΙΣΝ. Από την άλλη, η επικοινωνία γύρω από το φυσικό στοιχείο φαίνεται να οργανώνεται συχνά μέσα από την ευρύτερη γλώσσα της βιωσιμότητας και της εμπειρίας του δημόσιου χώρου, και λιγότερο ως αυτόνομη φυτική αφήγηση. Με άλλα λόγια, το Πάρκο είναι απολύτως παρόν στην ταυτότητα του οργανισμού, αλλά τα φυτά ως συγκεκριμένες ζωντανές, αισθητηριακές και πολιτισμικά φορτισμένες παρουσίες δεν αναδεικνύονται πάντοτε με την ίδια ένταση.

Αυτό δεν σημαίνει ότι απουσιάζει η φυτική πληροφορία ή η φυτική εμπειρία. Αντίθετα, το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος διαθέτει ιδιαίτερα πλούσια φυτική σύνθεση και σαφή μεσογειακό χαρακτήρα. Η παρουσία δέντρων, θάμνων, αγρωστωδών και αρωματικών φυτών συγκροτεί ένα τοπίο που παραπέμπει σε ελληνικά και μεσογειακά οικοσυστήματα. Η φύτευση συνδέεται με την ανθεκτικότητα, το μικροκλίμα, την εποχικότητα και την εμπειρία του επισκέπτη. Η επιλογή μεσογειακών ειδών έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς διαφοροποιείται από την εικόνα ενός ιστορικού αστικού πάρκου με μεγάλα, ώριμα ή εξωτικά δέντρα και προτείνει μια διαφορετική αισθητική του αστικού πρασίνου, πιο κοντά στην ξηροθερμική πραγματικότητα του αθηναϊκού και μεσογειακού τοπίου.

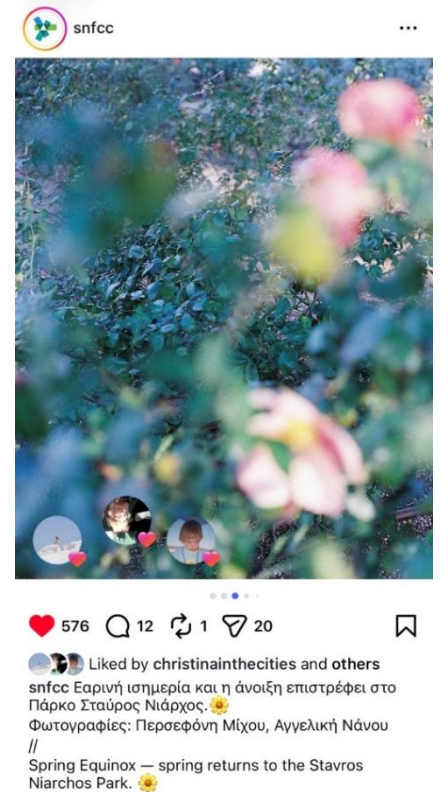
Ωστόσο, ακριβώς αυτή η μεσογειακή αισθητική μπορεί να μην είναι πάντα άμεσα αναγνωρίσιμη από το κοινό ως «εντυπωσιακή» φύση. Πιο συγκεκριμένα, σε ένα αστικό περιβάλλον όπου η φύση συχνά προσλαμβάνεται μέσα από ανθρωποκεντρικά, διακοσμητικά ή ρομαντικά κριτήρια, το μεσογειακό τοπίο μπορεί να φαίνεται λιγότερο

θεαματικό από άλλες μορφές πρασίνου. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια επικοινωνιακή πρόκληση, καθώς ο οργανισμός καλείται να ανακαλύψει πώς μπορεί να βοηθήσει το κοινό να δει, να αναγνωρίσει και να εκτιμήσει φυτικά είδη, εποχικές μεταβολές και μικρές λεπτομέρειες που δεν επιβάλλονται απαραίτητα στην προσοχή με θεαματικό τρόπο. Το ερώτημα αυτό συνδέεται άμεσα με τη φυτική τύφλωση και με την οικονομία της προσοχής, καθώς τα φυτά συχνά απαιτούν πιο αργούς και προσεκτικούς τρόπους παρατήρησης.

Στην περίπτωση του ΚΠΙΣΝ υπάρχουν δράσεις και επικοινωνιακά υλικά που κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδικότερα, εκπαιδευτικά προγράμματα, περιηγήσεις στο Πάρκο, η Λέσχη της Φύσης, δράσεις φύτευσης, δημιουργικά εργαστήρια και δράσεις όπως το SNFCC Green Weekend δημιουργούν αφορμές ώστε το κοινό να συναντήσει το Πάρκο όχι μόνο ως χώρο αναψυχής, αλλά και ως χώρο παρατήρησης και συμμετοχής. Παράλληλα, workshops που αξιοποιούν φυσικά υλικά, φυτικές βαφές, φυτικές πρακτικές ή οργανικά υλικά ενισχύουν μια πιο αισθητηριακή σχέση με τον φυτικό κόσμο, καθώς καλούν το κοινό να προσεγγίσει τη φύση μέσα από χρώμα, υφή, μορφή, άρωμα, ίχνος και απτές εμπειρίες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης πρωτοβουλίες όπως το «[Ψηφιακό Ανθολόγιο](#)», το οποίο αναδεικνύει συγκεκριμένα φυτά του Πάρκου και μπορεί να λειτουργήσει ως πιο καθαρό παράδειγμα πολιτιστικής επικοινωνίας που στοχεύει στην φυτική επίγνωση. Σε αντίθεση με μια γενική αναφορά στο πράσινο ή στη βιωσιμότητα, ένα τέτοιο περιεχόμενο κατονομάζει, αφηγείται και εστιάζει σε συγκεκριμένα φυτά συνδέοντάς τα με τον πολιτισμό. Με αυτόν τον τρόπο, τα φυτά αποκτούν ορατότητα, ιστορία και αφηγηματική αξία. Αντίστοιχη σημασία έχουν οι φυτικές σημάνσεις που υπάρχουν στο Πάρκο, οι οποίες συνδέουν συγκεκριμένα είδη με πληροφορίες, πολιτισμικές αναφορές ή σημεία ενδιαφέροντος.

Η επικοινωνία του ΚΠΙΣΝ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης φαίνεται να επιτελεί δύο βασικές λειτουργίες. Η πρώτη είναι βιωματική: το Πάρκο προβάλλεται ως χώρος καθημερινής χρήσης, περιπάτου, άθλησης, ξεκούρασης, εκδηλώσεων και οικογενειακής δραστηριότητας. Σε αυτό το επίπεδο, το φυσικό στοιχείο ενισχύει κυρίως την εικόνα του ΚΠΙΣΝ ως ανοιχτού δημόσιου χώρου και ως τόπου ευεξίας μέσα στην πόλη. Η δεύτερη λειτουργία είναι πιο ερμηνευτική, καθώς μέσα από σύντομα videos, reels ή TikTok περιεχόμενο, η επικοινωνία αναδεικνύει λιγότερο ορατές πλευρές του Πάρκου, κρυφά σημεία, backstage όψεις της φροντίδας του χώρου ή λεπτομέρειες της αρχιτεκτονικής και της διαδρομής. Αυτές οι μορφές περιεχομένου έχουν ιδιαίτερη σημασία, γιατί δεν παρουσιάζουν απλώς το Πάρκο ως ευχάριστο περιβάλλον, αλλά μπορούν να λειτουργήσουν

ως μηχανισμοί καθοδήγησης της προσοχής, υποδεικνύοντας στο κοινό τι να παρατηρήσει και πώς να διαβάσει τον χώρο.

Εικόνες 11,12 &13. Αναρτήσεις του ΚΠΙΣΝ στο Instagram που δείχνουν τρεις διαφορετικές μορφές περιβαλλοντικής επικοινωνίας: το SNFCC Green Weekend 2024, με έμφαση στην «πράσινη πόλη» και τη βιωσιμότητα (αριστερά), και επίσκεψη Μελών στον Υμηττό, με θέμα τη σειρά επισκέψεων σε αστικούς κήπους, τη βιοποικιλότητα και τη βοτανική παρατήρηση (μέση), με θέμα την εαρινή ισημερία και ανθισμένα φυτά του Πάρκου (δεξιά) (ΚΠΙΣΝ, 2024, ΚΠΙΣΝ, 2025, ΚΠΙΣΝ, 2026).

Παράλληλα, η εμπειρία του Πάρκου συνδέεται και με μια δυνατότητα επιβράδυνσης. Σε αντίθεση με τον γρήγορο ρυθμό της πόλης και της ψηφιακής καθημερινότητας, το Πάρκο μπορεί να λειτουργήσει ως πεδίο παύσης, παρατήρησης και επανασύνδεσης. Ο επισκέπτης μπορεί να περπατήσει, να σταθεί, να παρατηρήσει αλλαγές στο φως, στον ήχο, στις Διπλωματική Εργασία

μυρωδιές, στις υφές και στην εποχικότητα του τοπίου. Η διάσταση αυτή είναι κρίσιμη για την παρούσα εργασία, γιατί η φυτική επίγνωση δεν προϋποθέτει μόνο πληροφορία, αλλά και χρόνο, προσοχή και αισθητηριακή διαθεσιμότητα. Το ΚΠΙΣΝ, λόγω της κλίμακας και της δημόσιας προσβασιμότητας του Πάρκου, έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει αυτή τη συνθήκη σε μεγάλο εύρος κοινού.

Παρά τις παραπάνω δυνατότητες, η πολιτιστική επικοινωνία που στοχεύει στην φυτική επίγνωση του ΚΠΙΣΝ δεν εμφανίζεται ως ενιαίος άξονας στρατηγικής. Η [ισχυρή παρουσία της βιωσιμότητας](#), των τεχνικών υποδομών και των περιβαλλοντικών επιδόσεων μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να επισκιάζει την πιο συγκεκριμένη αφήγηση των φυτών. Η γλώσσα της βιωσιμότητας είναι αναγκαία και θεσμικά σημαντική, αλλά συχνά κάνει ορατές κυρίως τις υποδομές, τις πρακτικές και τους δείκτες, όχι απαραίτητα τα ίδια τα φυτά ως ζωντανές παρουσίες. Έτσι, ενώ το Πάρκο αποτελεί κεντρικό στοιχείο της εμπειρίας του οργανισμού, η φυτική του διάσταση χρειάζεται συνεχή ερμηνευτική και επικοινωνιακή φροντίδα για να μη χαθεί μέσα στη γενική κατηγορία του «πρασίνου».

Η δυσκολία αυτή δεν αφορά μόνο το ΚΠΙΣΝ, αλλά ευρύτερα τους πολιτιστικούς οργανισμούς που επιχειρούν να επικοινωνήσουν τη φύση σε ένα κοινό με διαφορετικά επίπεδα ενδιαφέροντος και γνώσης. Υπάρχουν επισκέπτες που ενδιαφέρονται ήδη για τα φυτά και αναζητούν πιο ειδικές πληροφορίες. Υπάρχει, όμως, και ένα μεγάλο μέρος του κοινού που δεν παρατηρεί αυθόρμητα τον φυτικό κόσμο ή τον αντιλαμβάνεται κυρίως ως ευχάριστο περιβάλλον. Η πρόκληση, επομένως, δεν είναι μόνο να δοθεί περισσότερη πληροφορία σε όσους ήδη ενδιαφέρονται, αλλά να δημιουργηθούν προσβάσιμες μορφές αφήγησης που μπορούν να ενεργοποιήσουν την περιέργεια και την παρατήρηση και σε κοινά που δεν έχουν προηγούμενη σχέση με τη βοτανική ή την περιβαλλοντική γνώση.

Συνολικά, το ΚΠΙΣΝ αποτελεί την πιο ανεπτυγμένη από τις τρεις περιπτώσεις ως προς την ένταξη του φυσικού στοιχείου στην ταυτότητα και στην εμπειρία του οργανισμού. Το Πάρκο λειτουργεί ως κεντρική υποδομή δημόσιας ζωής, βιωσιμότητας, πολιτισμού και καθημερινής επαφής με τη φύση. Ταυτόχρονα, η περίπτωση αυτή δείχνει ότι ακόμη και ένα μεγάλο και επιτυχημένο πάρκο χρειάζεται σταθερή ερμηνευτική και επικοινωνιακή πλαισίωση, ώστε η φυτική του διάσταση να γίνεται αντιληπτή όχι μόνο ως μέρος της γενικής εμπειρίας του χώρου, αλλά και ως πεδίο παρατήρησης, γνώσης και πολιτισμικού νοήματος.

Υπό αυτή την έννοια, το ΚΠΙΣΝ μπορεί να ιδωθεί ως πεδίο με πολύ υψηλές δυνατότητες αλλά και με μια ενδιαφέρουσα εσωτερική ένταση. Από τη μία διαθέτει το ισχυρότερο

φυσικό και περιβαλλοντικό υπόβαθρο από τις τρεις μελέτες περίπτωσης ενώ από την άλλη η επικοινωνία του φαίνεται να κινείται ανάμεσα σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις, την τεκμηρίωση της βιώσιμης λειτουργίας και την καλλιέργεια μιας πιο αισθητηριακής, πολιτισμικής και φυτοκεντρικής σχέσης με το Πάρκο. Η συμβολή του και σύνδεση με την παρούσα εργασία παρατηρείται στο γεγονός ότι καθιστά ορατή τη συγκεκριμένη διάκριση, ότι δηλαδή ένας πολιτιστικός οργανισμός μπορεί να είναι ιδιαίτερα ισχυρός στη βιωσιμότητα και ταυτόχρονα να έχει ακόμη περιθώριο να αναπτύξει πιο συστηματικά τη φυτική επίγνωση ως μέρος της πολιτιστικής του επικοινωνίας.

5.4 Συγκριτική αποτίμηση των τριών περιπτώσεων

Η συγκριτική ανάλυση των τριών περιπτώσεων δείχνει ότι η σχέση των πολιτιστικών οργανισμών με τον φυτικό κόσμο δεν μπορεί να αποτιμηθεί μόνο με βάση την ύπαρξη ή την έκταση ενός κήπου ή πάρκου. Το κρίσιμο ζήτημα είναι ο τρόπος με τον οποίο ο φυτικός κόσμος γίνεται ορατός, κατονομάζεται, νοηματοδοτείται και εντάσσεται στην εμπειρία και στην επικοινωνία του οργανισμού. Με βάση τους άξονες ανάλυσης που παρουσιάστηκαν στη μεθοδολογία, προκύπτουν πέντε βασικά ευρήματα.

Πρώτον, η παρουσία πρασίνου δεν ισοδυναμεί αυτομάτως με φυτική επίγνωση. Και οι τρεις οργανισμοί διαθέτουν σχέση με το φυσικό στοιχείο, αλλά η σχέση αυτή αποκτά διαφορετικό βάθος σε κάθε περίπτωση. Στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, ο Κήπος διαθέτει σαφή φυτική και σχεδιαστική ταυτότητα, η οποία τεκμηριώνεται στην επίσημη σελίδα του οργανισμού μέσα από αναφορές σε φυτικά είδη, ανθοφορίες, οικολογικές συνθήκες και αισθητικές επιλογές. Ωστόσο, στο επίπεδο της τρέχουσας επικοινωνίας, ο Κήπος προβάλλεται κυρίως ως χώρος εκδηλώσεων, ανάπαυλας και πολιτιστικής συνάντησης. Στην Εθνική Πινακοθήκη, η φυτική διάσταση προκύπτει από τη δυνατότητα σύνδεσης του εξωτερικού χώρου με τη συλλογή, τα υπαίθρια γλυπτά, τη μνήμη του Ιλισσού και τις εικαστικές αναπαραστάσεις της φύσης. Στο ΚΠΙΣΝ, το Πάρκο αποτελεί κεντρικό στοιχείο της ταυτότητας του οργανισμού, αλλά η έντονη περιβαλλοντική του παρουσία δεν μεταφράζεται πάντοτε σε εξίσου συστηματική αφήγηση γύρω από τα ίδια τα φυτά.

Δεύτερον, η ονομασία των φυτών αναδεικνύεται ως κρίσιμο όριο ανάμεσα στο γενικό «πράσινο» και στη φυτική επίγνωση. Όταν τα φυτά περιγράφονται αόριστα ως πράσινο, φύση, τοπίο ή περιβάλλον, λειτουργούν κυρίως ως ατμόσφαιρα ή ως ποιότητα του χώρου.

Όταν, αντίθετα, κατονομάζονται και συνδέονται με ιδιότητες, εποχικότητα, χρήσεις ή συμβολισμούς, αποκτούν μεγαλύτερη ορατότητα. Το Μέγαρο κατονομάζει φυτικά είδη στην επίσημη περιγραφή του Κήπου, αλλά αυτή η γνώση δεν φαίνεται να αποτελεί σταθερό επικοινωνιακό μοτίβο. Η Πινακοθήκη προσεγγίζει τα φυτά κυρίως μέσα από τα εικαστικά τους ίχνη, για παράδειγμα μέσω αναρτήσεων και ξεναγήσεων για τα λουλούδια στη νεοελληνική τέχνη. Το ΚΠΙΣΝ διαθέτει περισσότερες δυνατότητες κατονομασίας και αφήγησης λόγω της κλίμακας και της φυτικής σύνθεσης του Πάρκου, ιδίως μέσα από περιεχόμενο όπως το «Ψηφιακό Ανθολόγιο», τις ψηφιακές ακουστικές ξεναγήσεις στο Πάρκο και τις σημάνσεις φυτών. Συνεπώς, η ονομασία δεν είναι απλή πληροφορία· λειτουργεί ως μηχανισμός μετατόπισης της προσοχής από το αφηρημένο πράσινο στο συγκεκριμένο φυτό.

Τρίτον, η πολιτιστική επικοινωνία με φυτική επίγνωση ενισχύεται όταν τα φυτά συνδέονται με αφήγηση. Η φυτική παρουσία αποκτά μεγαλύτερη ερμηνευτική αξία όταν συνδέεται με ιστορίες, πρόσωπα, μνήμη, τέχνη, υλικότητα ή συμμετοχικές πρακτικές. Η εγκατάσταση της Jenny Marketou στον Κήπο του Μεγάρου αποτελεί παράδειγμα όπου ο κήπος εμφανίζεται ως ζωντανό πεδίο καλλιτεχνικής συνύπαρξης με τις εποχές και το περιβάλλον. Στην Πινακοθήκη, η θεματική γύρω από τα λουλούδια στη νεοελληνική τέχνη μετατρέπει τα φυτικά μοτίβα σε ερμηνευτικά σημεία, ικανά να αποκαλύψουν συμβολισμούς και πολιτισμικές αναγνώσεις της συλλογής. Στο ΚΠΙΣΝ, δράσεις όπως εργαστήρια, περιηγήσεις, φυτεύσεις και ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να μετατρέψουν το Πάρκο από χώρο χρήσης σε πεδίο παρατήρησης, μνήμης και αισθητηριακής εμπειρίας. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει ότι η φυτική επίγνωση δεν παράγεται μόνο από την έκθεση του κοινού σε πράσινους χώρους, αλλά από την ενεργή νοηματοδότησή τους.

Τέταρτον, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν ως πεδίο έντασης ανάμεσα στην επιφανειακή προβολή και στη μικρο-αφήγηση. Και στις τρεις περιπτώσεις, το Instagram χρησιμοποιείται για την επικοινωνία χώρων, εκδηλώσεων, εποχικών εικόνων ή έργων που σχετίζονται με τη φύση. Η διαφορά βρίσκεται στο είδος του νοήματος που παράγεται. Στο Μέγαρο, οι αναρτήσεις προβάλλουν συχνά τον Κήπο ως χώρο πολιτιστικών εμπειριών. Στην Πινακοθήκη, τα reels και τα carousels μπορούν να λειτουργήσουν ως σύντομες ερμηνευτικές μονάδες, συνδέοντας έργα της συλλογής με φυτικά μοτίβα, εποχικότητα και συμβολισμούς. Στο ΚΠΙΣΝ, τα σύντομα videos, οι εποχικές αναφορές και οι ψηφιακές αφηγήσεις μπορούν να κατευθύνουν την προσοχή του κοινού σε επιμέρους σημεία, διαδρομές ή φυτικές παρουσίες του Πάρκου. Επομένως, το ψηφιακό περιβάλλον δεν

λειτουργεί αναγκαστικά εις βάρος της αργής παρατήρησης· μπορεί να λειτουργήσει ως προθάλαμος παρατήρησης, εφόσον δεν περιορίζεται στην αισθητικοποίηση της φύσης.

Πέμπτον, η διάκριση ανάμεσα στη βιωσιμότητα και στη φυτική επίγνωση αναδεικνύεται ως κεντρικό συμπέρασμα της συγκριτικής ανάλυσης. Η βιωσιμότητα εμφανίζεται και στους τρεις οργανισμούς, αλλά με διαφορετικό τρόπο. Στο Μέγαρο συνδέεται κυρίως με τη λειτουργία του Κήπου ως αστικού πνεύμονα πρασίνου και με τις οικολογικές παραμέτρους του σχεδιασμού. Στην Πινακοθήκη συνδέεται με τη νέα χωρική ταυτότητα του μουσείου, τις αρχές αειφορίας και τη σχέση του κήπου με τον δημόσιο χώρο. Στο ΚΠΙΣΝ αποτελεί δομικό στοιχείο της ταυτότητας του οργανισμού και προβάλλεται μέσα από πρακτικές, υποδομές, πιστοποιήσεις και περιβαλλοντική διαχείριση. Ωστόσο, σε όλες τις περιπτώσεις γίνεται σαφές ότι η βιωσιμότητα δεν αρκεί από μόνη της για να καλλιεργήσει φυτική επίγνωση. Η βιωσιμότητα καθιστά ορατές κυρίως τις πρακτικές και τις υποδομές· η επικοινωνία με φυτική επίγνωση στρέφει την προσοχή στα ίδια τα φυτά, στους ρυθμούς τους, στις σχέσεις τους με τον χώρο και στα πολιτισμικά τους νοήματα.

Από τη σύγκριση προκύπτει, επομένως, ότι οι τρεις οργανισμοί βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα ενεργοποίησης ως προς την πολιτιστική επικοινωνία με φυτική επίγνωση. Το Μέγαρο διαθέτει έναν κήπο με φυτική και οικολογική τεκμηρίωση, αλλά η επικοινωνιακή του χρήση παραμένει κυρίως χωρική. Η Πινακοθήκη διαθέτει ισχυρή ερμηνευτική δυνατότητα, επειδή μπορεί να συνδέσει τον κήπο με τη συλλογή, τη μνήμη του τοπίου και τη συμβολική χρήση των φυτών στην τέχνη, όμως η ίδια αναγνωρίζει ότι η στρατηγική αυτή δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί με σαφήνεια. Το ΚΠΙΣΝ διαθέτει το πιο ανεπτυγμένο φυσικό και περιβαλλοντικό υπόβαθρο, καθώς και τις περισσότερες δράσεις που μπορούν να ενισχύσουν τη φυτική επίγνωση, αλλά χρειάζεται να ισορροπήσει περισσότερο ανάμεσα στην επιχειρησιακή γλώσσα της βιωσιμότητας και στη συγκεκριμένη αφήγηση των φυτών. Το βασικό συμπέρασμα του κεφαλαίου είναι ότι οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν να συμβάλουν στην επανασύνδεση του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο, όχι όμως απλώς επειδή διαθέτουν πράσινους χώρους. Η συμβολή τους εξαρτάται από το αν μπορούν να μετατρέψουν το πράσινο από περιβαλλοντική ποιότητα σε πολιτισμικό αντικείμενο προσοχής. Αυτό σημαίνει να δημιουργούν συνθήκες μέσα από τις οποίες ο επισκέπτης δεν βλέπει απλώς έναν κήπο ή ένα πάρκο, αλλά μαθαίνει να παρατηρεί φυτά, εποχές, υφές, ονόματα, ιστορίες και σχέσεις. Με αυτή την έννοια, η πολιτιστική επικοινωνία με φυτική επίγνωση δεν είναι μια πρόσθετη θεματική, αλλά ένας τρόπος επαναοργάνωσης της σχέσης ανάμεσα στον πολιτιστικό οργανισμό, τον χώρο του και το κοινό του.

6. Συμπεράσματα και προτάσεις

6.1 Κύρια ευρήματα της έρευνας

Αρχικό εύρημα της ανάλυσης αποτελεί το γεγονός ότι η παρουσία κήπου ή πάρκου σε έναν πολιτιστικό οργανισμό δεν συνεπάγεται αυτομάτως την καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης. Και στις τρεις μελέτες περίπτωσης ο φυτικός κόσμος είναι παρών αλλά δεν αναδεικνύεται πάντα ως αυτόνομο πεδίο γνώσης, εμπειρίας και νοήματος, αλλά ως αισθητικός περιβάλλον χώρου, ως πλαίσιο εκδηλώσεων ή ως στοιχείο της εμπειρίας του επισκέπτη.

Κατά δεύτερον, η έρευνα ανέδειξε ότι δεν υπάρχει ακόμη, με σαφή και συστηματικό τρόπο, συνειδητή επικοινωνιακή στρατηγική με έμφαση στην φυτική επίγνωση στους οργανισμούς που εξετάστηκαν. Ωστόσο, υπάρχουν επιμέρους δράσεις, αναρτήσεις, ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και καλλιτεχνικές παρεμβάσεις που ενεργοποιούν τη σχέση με τα φυτά, όμως αυτές λειτουργούν συχνά αποσπασματικά ή συγκυριακά. Συγκεκριμένα, η Πινακοθήκη ενώ έχει πλήρως μελετημένο σχεδιαστικά κήπο, χρησιμοποιεί το τεχνικό υλικό μόνο εσωτερικά χωρίς να το έχει μετουσιώσει σε ερμηνευτικό εργαλείο για το κοινό ενώ παράλληλα αναγνωρίζει ότι δεν υπάρχει ακόμη συγκεκριμένη στρατηγική για την επικοινωνία θεμάτων που σχετίζονται με τη φύση και τη χλωρίδα του κήπου της. Στην περίπτωση του ΚΠΙΣΝ, η ανάλυση δεν επιτρέπει να υποστηριχθεί ότι απουσιάζει συνολικά η στρατηγική σκέψη γύρω από το Πάρκο ή τον φυτικό του κόσμο. Αντίθετα, ο σχεδιασμός του Πάρκου, η επιλογή των φυτικών ειδών, ο μεσογειακός χαρακτήρας του τοπίου και η ένταξή του στη συνολική περιβαλλοντική ταυτότητα του οργανισμού δείχνουν ότι η φυτική διάσταση υπήρξε σημαντικό στοιχείο της φυσιογνωμίας του έργου. Ωστόσο, από το διαθέσιμο επικοινωνιακό υλικό και τη θεσμική απάντηση που αξιοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα δεν προκύπτει με σαφήνεια μια αυτοτελής και συστηματική στρατηγική πολιτιστικής επικοινωνίας που προωθεί τη φυτική επίγνωση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η φυτική διάσταση φαίνεται να εντάσσεται κυρίως σε ευρύτερες αφηγήσεις βιωσιμότητας, δημόσιου χώρου, εμπειρίας επισκέπτη και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, παρά να συγκροτεί έναν σταθερό και διακριτό επικοινωνιακό άξονα.

Η διαπίστωση αυτή δεν αποκλείει το ενδεχόμενο ο οργανισμός να έχει εξετάσει στρατηγικά την περαιτέρω ανάδειξη του φυτικού κόσμου και να την έχει ιεραρχήσει διαφορετικά, με βάση το κοινό, τους διαθέσιμους πόρους, τις επικοινωνιακές προτεραιότητες ή τον

ευρύτερο θεσμικό του προσανατολισμό. Επομένως, το εύρημα δεν αφορά την απουσία πρόθεσης αλλά το επίπεδο ορατότητας και συστηματικότητας που αποκτά η φυτική αφήγηση στη δημόσια επικοινωνία του οργανισμού.

Τρίτον, διαπιστώνεται μια ευρύτερη πολιτισμική ιεράρχηση, σύμφωνα με την οποία η τέχνη, η αρχιτεκτονική, η εκδήλωση ή η βιωσιμότητα τείνουν να υπερισχύουν του φυτικού κόσμου ως πεδία νοήματος. Τα φυτά γίνονται πιο εύκολα ορατά όταν συνδέονται με κάτι το οποίο είναι ήδη αναγνωρίσιμο ως πολιτιστικό στοιχείο, παραδείγματος χάρη ένα έργο τέχνης, μια συλλογή, μια εγκατάσταση, μια ξενάγηση, μια εκπαιδευτική δράση ή μια περιβαλλοντική πιστοποίηση. Στην Πινακοθήκη, για παράδειγμα, η φυτική θεματική αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα όταν συνδέεται με έργα της συλλογής, υπαίθρια γλυπτά ή τη νέα site-specific παρέμβαση της Μαρίας Λοϊζίδου. Στο Μέγαρο, ο Κήπος προβάλλεται κυρίως ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων και αστικής ανάπαυλας ενώ στο ΚΠΙΣΝ, το Πάρκο είναι κεντρικό στην ταυτότητα του οργανισμού παρ'όλα αυτά συχνά εντάσσεται στη γλώσσα της βιωσιμότητας, της αρχιτεκτονικής και της δημόσιας χρήσης περισσότερο από ό,τι σε μια ειδική αφήγηση γύρω από τα ίδια τα φυτά.

Τέταρτον, προκύπτει ένας οργανωτικός και θεσμικός περιορισμός. Η καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης δεν απαιτεί μόνο ουσιαστικό περιεχόμενο αλλά και δομές που μπορούν να υποστηρίξουν τη μετάφραση της φυτικής γνώσης σε πολιτιστική επικοινωνία. Σε οργανισμούς όπως το Kew ή το Garden Museum, η φυτική γνώση βρίσκεται στον πυρήνα της ταυτότητας, της στελέχωσης και της δημόσιας αποστολής τους ενώ αντίθετα, στους πολιτιστικούς οργανισμούς που εξετάζονται εδώ, η σχετική γνώση μπορεί να υπάρχει σε γεωπόνους, αρχιτέκτονες τοπίου, κηπουρούς, εξωτερικούς συνεργάτες ή επιμέρους τμήματα, αλλά δεν εντάσσεται απαραίτητα οργανικά στον επικοινωνιακό και πολιτιστικό σχεδιασμό. Επομένως, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η πολιτιστική επικοινωνία που ενισχύει τη φυτική επίγνωση δεν είναι μόνο ζήτημα ύφους ή περιεχομένου αλλά και ζήτημα οργανωτικής δομής, συνεργασίας και διαθέσιμης εξειδικευμένης γνώσης.

Πέμπτον, η ανάλυση δείχνει ότι η επανασύνδεση του κοινού με τον φυτικό κόσμο απαιτεί μια διαδικασία μετάφρασης ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες, τη βοτανική ή περιβαλλοντική γνώση, την καλλιτεχνική ερμηνεία, την επικοινωνιακή στρατηγική και τη βιωματική εμπειρία του επισκέπτη. Όταν αυτές οι γλώσσες παραμένουν χωριστές, τα φυτά τείνουν να παραμένουν είτε τεχνική πληροφορία είτε αισθητικό φόντο. Όταν όμως συνδέονται, μπορούν να παραχθούν πιο σύνθετες μορφές φυτικής επίγνωσης όπου ο

επισκέπτης δεν συναντά μόνο έναν κήπο ή ένα πάρκο αλλά ένα πεδίο μνήμης, αισθήσεων, εποχικότητας, υλικότητας και πολιτισμικού νοήματος.

Συνολικά, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι πολιτιστικοί οργανισμοί έχουν σημαντικές δυνατότητες να συμβάλουν στην επανασύνδεση του αστικού κοινού με τον φυτικό κόσμο αλλά η δυνατότητα αυτή παραμένει μερικώς ενεργοποιημένη. Το κρίσιμο βήμα είναι η μετάβαση από τη φύση ως περιβάλλον της πολιτιστικής εμπειρίας, προς τα φυτά ως ενεργούς φορείς γνώσης, μνήμης, αισθητηριακής εμπειρίας και πολιτισμικού νοήματος.

Ένα από τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας είναι ότι η επικοινωνία της βιωσιμότητας και η πολιτιστική επικοινωνία που καλλιεργεί φυτική επίγνωση είναι έννοιες συναφείς αλλά όχι ταυτόσημες. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί αναγκαίο και σημαντικό πεδίο για τους σύγχρονους πολιτιστικούς οργανισμούς καθώς συνδέεται με την περιβαλλοντική ευθύνη, τη διαχείριση πόρων, την ενεργειακή λειτουργία, την ανθεκτικότητα των υποδομών και τη δημόσια λογοδοσία. Ωστόσο, η ανάδειξη βιώσιμων πρακτικών δεν συνεπάγεται απαραίτητα ότι ο φυτικός κόσμος γίνεται ορατός ως αυτόνομο πεδίο γνώσης, εμπειρίας και πολιτισμικού νοήματος.

Η διάκριση αυτή συνδέεται άμεσα με το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, η φυτική τύφλωση δεν αφορά απλώς την απουσία φυτών από το περιβάλλον αλλά την αδυναμία αναγνώρισης, ονομασίας και νοηματοδότησής τους. Αντίστοιχα, η οικολογική αποξένωση στο αστικό περιβάλλον δεν παράγεται μόνο από την έλλειψη πράσινων χώρων αλλά και από την απουσία καθημερινών πρακτικών, γλωσσών και αφηγήσεων που επιτρέπουν στο κοινό να αναπτύξει σχέση με τον φυτικό κόσμο. Υπό αυτή την έννοια, ένας οργανισμός μπορεί να επικοινωνεί τη βιωσιμότητα του κτιρίου, της λειτουργίας ή των υποδομών του, χωρίς απαραίτητα να καλλιεργεί φυτική επίγνωση.

Η πολιτιστική επικοινωνία που καλλιεργεί φυτική επίγνωση απαιτεί διαφορετική μετατόπιση. Δεν περιορίζεται στην προβολή του πράσινου ως ένδειξης περιβαλλοντικής ποιότητας ή ευεξίας αλλά επιχειρεί να καταστήσει τα φυτά συγκεκριμένες παρουσίες με ονόματα, εποχικούς ρυθμούς, υλικότητα, αισθητηριακές ιδιότητες, πολιτισμικές αναφορές και σχέσεις με τον τόπο. Η πολιτισμική βοτανική, οι αισθητηριακές σπουδές και τα διεθνή παραδείγματα που εξετάστηκαν έδειξαν ότι η σχέση με τον φυτικό κόσμο μπορεί να καλλιεργηθεί όταν η επιστημονική γνώση, η τέχνη, και η διεπιστημονική εμπειρία συνδέονται σε ένα ενιαίο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Η συγκριτική ανάλυση των τριών ελληνικών περιπτώσεων επιβεβαίωσε αυτή τη διάκριση. Στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, ο Κήπος διαθέτει φυτική και οικολογική τεκμηρίωση,

όμως στην καθημερινή επικοινωνία προβάλλεται κυρίως ως χώρος εκδηλώσεων, ανάπαυλας και πολιτιστικής συνάντησης. Στην Εθνική Πινακοθήκη, ο κήπος και τα φυτικά μοτίβα της συλλογής προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες ερμηνείας αλλά η ίδια η σχέση φύσης, χλωρίδας και επικοινωνιακής στρατηγικής δεν εμφανίζεται ακόμη ως πλήρως συστηματοποιημένη. Στο ΚΠΙΣΝ, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί πολύ ισχυρό άξονα της ταυτότητας του οργανισμού, ενώ η φυτική διάσταση του Πάρκου εντάσσεται συχνά σε ευρύτερες αφηγήσεις δημόσιου χώρου, εμπειρίας επισκέπτη και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η διαπίστωση αυτή δεν συνεπάγεται ότι οι οργανισμοί αγνοούν ή υποτιμούν τον φυτικό κόσμο. Αντίθετα, και στις τρεις περιπτώσεις υπάρχουν στοιχεία σχεδιασμού, δράσεις, αναρτήσεις, ξεναγήσεις ή καλλιτεχνικές παρεμβάσεις που μπορούν να υποστηρίξουν μια προσέγγιση που προωθεί τη φυτική επίγνωση. Το ζήτημα παραμένει ότι η φυτική αφήγηση δεν εμφανίζεται πάντα με σταθερότητα, συνέχεια και στρατηγική ορατότητα. Συνεπώς, το βασικό εύρημα δεν αφορά την απουσία πρόθεσης αλλά το επίπεδο στο οποίο η φυτική γνώση και η σχεδιαστική πρόθεση μεταφράζεται σε πολιτιστική επικοινωνία διαθέσιμη προς το ευρύ κοινό.

Συνεπώς, βασικός άξονας των ευρημάτων και προτάσεων της εργασίας αποτελεί η μετατόπιση των πολιτιστικών οργανισμών από την επικοινωνία του «πράσινου» στην επικοινωνία των φυτών. Η πρώτη μπορεί να παραμένει γενική, ατμοσφαιρική ή τεχνική ενώ η δεύτερη απαιτεί ονομασία, αφήγηση, αισθητηριακή ενεργοποίηση και ουσιαστική σύνδεση με την εμπειρία του κοινού. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα παραμένει απαραίτητη αλλά η φυτική επίγνωση αρχίζει εκεί όπου ο φυτικός κόσμος παύει να είναι απλώς περιβαλλοντικό πλαίσιο και γίνεται αντικείμενο πολιτισμικής προσοχής.

6.2 Προτάσεις για πολιτιστική επικοινωνία που ενισχύει τη φυτική επίγνωση

Ωστόσο, ο ρόλος αυτός προϋποθέτει ότι ο φυτικός κόσμος δεν αντιμετωπίζεται ως δευτερεύον στοιχείο του πολιτιστικού χώρου αλλά αντίθετα, όταν εντάσσεται στην ερμηνεία, στην επικοινωνία και στον προγραμματισμό ως φορέας γνώσης, ιστοριών, εποχικότητας και πολιτισμικών νοημάτων, μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης.

Επομένως, οι πολιτιστικοί οργανισμοί έχουν τη δυνατότητα να βοηθήσουν το κοινό να επιβραδύνει, να παρατηρήσει, να ονομάσει και να συνδέσει τον φυτικό κόσμο με εμπειρίες, εικόνες, μνήμες και αισθήσεις.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας, η καλλιέργεια φυτικής επίγνωσης στους πολιτιστικούς οργανισμούς δεν μπορεί να βασιστεί αποκλειστικά σε μεμονωμένες δράσεις ή περιστασιακές αναρτήσεις αλλά να χρησιμοποιηθεί ως στρατηγική επιλογή, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου ο κήπος, το πάρκο ή η φυτική παρουσία αποτελούν από τα βασικά στοιχεία της ταυτότητας του χώρου. Η στρατηγική αυτή δεν είναι απαραίτητο να έχει μεγάλη συχνότητα ή να παράγει συνεχώς νέο περιεχόμενο, επιβάλλεται όμως να έχει σαφή στόχο, συνέχεια και αναγνωρίσιμη θέση στον ευρύτερο επικοινωνιακό και πολιτιστικό σχεδιασμό του οργανισμού.

Πρώτη πρόταση αποτελεί η συνειδητή ένταξη της φυτικής διάστασης στη στρατηγική επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι ο φυτικός κόσμος δεν πρέπει να εμφανίζεται μόνο όταν υπάρχει σχετική εκδήλωση, επέτειος ή περιβαλλοντική αφορμή, αλλά να αναγνωρίζεται ως μέρος της ταυτότητας του οργανισμού. Η προσέγγιση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική σε μια εποχή όπου η καθημερινή σχέση με τα φυτά, την εποχικότητα και τη μη ανθρώπινη ζωή τείνει να αποδυναμώνεται. Η ενίσχυση της φυτικής επίγνωσης δεν αφορά μόνο την περιβαλλοντική ευαισθησία αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον χώρο, τον χρόνο, τη μνήμη, την τροφή, την υγεία, την αισθητηριακή εμπειρία και τη σχέση τους με το μη ανθρώπινο περιβάλλον.

Δεύτερη πρόταση είναι η ανάπτυξη επικοινωνιακού περιεχομένου που αντιμετωπίζει τα φυτά ως αυτόνομα θέματα ενδιαφέροντος και όχι μόνο ως φόντο. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να αξιοποιηθούν για να κεντρίσουν την προσοχή του κοινού, αρκεί να μην αναπαράγουν αποκλειστικά τη λογική της ταχύτητας και της αισθητικοποίησης. Αντί για γενικές εικόνες πρασίνου, οι οργανισμοί μπορούν να δημιουργούν σύντομες ψηφιακές αφηγήσεις γύρω από συγκεκριμένα φυτά, εποχικές αλλαγές, ονόματα, μυρωδιές, χρήσεις, συμβολισμούς, ιστορίες ή σχέσεις με έργα τέχνης και αρχιτεκτονικά σημεία. Με αυτόν τον τρόπο, το ψηφιακό περιεχόμενο δεν λειτουργεί μόνο ως προβολή αλλά ως εργαλείο καθοδήγησης της παρατήρησης.

Τρίτη πρόταση είναι η δημιουργία εκπαιδευτικού και ερμηνευτικού υλικού, τόσο ψηφιακού όσο και επιτόπιου. Σήμανση φυτών, μικρές ιστορίες ειδών, θεματικοί περίπατοι, οδηγοί παρατήρησης, ακουστικοί περίπατοι και βοτανικές ξεναγήσεις, newsletters, εκπαιδευτικά φυλλάδια, εργαστήρια και δράσεις για διαφορετικές ηλικίες μπορούν να ωθήσουν το κοινό

να περάσει από την απλή παρουσία στον χώρο στην ενεργή παρατήρηση. Ιδιαίτερη σημασία έχουν δράσεις οι οποίες εμπλέκουν τις αισθήσεις και τη χειρωνακτική εμπειρία, όπως εργαστήρια φυτικών βαφών, ανθοδετικής, χαρακτηριστικής, βοτανικής παρατήρησης, συλλογής ιστοριών ή εποχικών περιπάτων.

Τέταρτη πρόταση είναι η ανάπτυξη ολιστικών δράσεων ή θεματικών φεστιβάλ τα οποία αντιμετωπίζουν τον φυτικό κόσμο όχι αποσπασματικά αλλά ως πεδίο όπου συναντώνται η επιστήμη, η τέχνη, η οικολογία, η εκπαίδευση, η ευεξία και η καθημερινή ζωή. Ένα τέτοιο πρόγραμμα δεν θα χρειαζόταν απαραίτητα μεγάλη διάρκεια ή συχνότητα αλλά θα μπορούσε να λειτουργεί ως περιοδική κορύφωση μιας ευρύτερης στρατηγικής. Το ζητούμενο δεν είναι η ποσότητα των δράσεων αλλά η ποιότητα της σύνδεσης ανάμεσα στη γνώση, την εμπειρία και την πολιτιστική αφήγηση.

Πέμπτη πρόταση είναι η ενίσχυση της διατμηματικής συνεργασίας και της επιστημονικής τεκμηρίωσης. Η επικοινωνία που προωθεί και καλλιεργεί φυτική επίγνωση απαιτεί συνεργασία ανάμεσα σε τμήματα επικοινωνίας, εκπαίδευσης, προγραμματισμού, περιβάλλοντος, συντήρησης πρασίνου και επιστημονικούς ή εξωτερικούς συνεργάτες. Όταν υπάρχει γεωπονική, βοτανική ή περιβαλλοντική γνώση, χρειάζεται να μεταφράζεται σε γλώσσα κατανοητή, ελκυστική και πολιτιστικά ουσιαστική για το κοινό. Όταν η γνώση αυτή δεν υπάρχει εσωτερικά, οι συνεργασίες με βοτανικούς κήπους, πανεπιστήμια, περιβαλλοντικούς φορείς, καλλιτέχνες, ερευνητές και εξειδικευμένους επαγγελματίες μπορούν να προσφέρουν πιο άμεσα, στοχευμένα και επιστημονικά τεκμηριωμένα αποτελέσματα.

Συνολικά, οι προτάσεις αυτές συγκλίνουν στην ανάγκη να αντιμετωπιστεί ο φυτικός κόσμος όχι ως συμπληρωματικό στοιχείο της πολιτιστικής εμπειρίας αλλά ως πεδίο πολιτισμικής παραγωγής. Μια πολιτιστική επικοινωνία που καλλιεργεί την φυτική επίγνωση δεν χρειάζεται να ανταγωνιστεί την τέχνη ή τη βασική αποστολή των οργανισμών αλλά αντίθετα, μπορεί να τις εμπλουτίσει, προσφέροντας νέους τρόπους ερμηνείας, συμμετοχής και σχέσης με τον χώρο. Κρίσιμος και βασικός παράγοντας είναι να υπάρξει στρατηγική πρόθεση, επιστημονική υποστήριξη και επικοινωνιακή συνέχεια, ώστε τα φυτά να μη μένουν στο επίπεδο του φόντου, αλλά να γίνονται αναγνωρίσιμα ως φορείς ζωής, μνήμης, γνώσης και πολιτισμικού νοήματος.

Τεχνικά ή εσωτερικά υλικά, όπως χάρτες φύτευσης, κατάλογοι ειδών ή αρχαιακά σχέδια κήπων, μπορούν να επανασχεδιαστούν ως δημόσια ερμηνευτικά εργαλεία ή ακόμη και ως

πολιτιστικά προϊόντα, μετατρέποντας τη φυτική τεκμηρίωση σε ορατή και προσβάσιμη αφήγηση για το κοινό.

6.3 Τελικό Συμπέρασμα

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να εξετάσει ένα ζήτημα που συχνά παραμένει δευτερεύον στον τρόπο με τον οποίο οι πολιτιστικοί οργανισμοί αντιλαμβάνονται στρατηγικά και επικοινωνούν τον χώρο τους: τη θέση του φυτικού κόσμου στην πολιτιστική εμπειρία. Η ανάλυση έδειξε ότι τα φυτά δεν απουσιάζουν από τους πολιτιστικούς οργανισμούς αλλά αντίθετα, υπάρχουν στους κήπους, στα πάρκα, στις συλλογές, στα έργα τέχνης, στις εποχικές αναφορές και στις εκπαιδευτικές ή καλλιτεχνικές δράσεις. Εκείνο που συχνά απουσιάζει είναι η σταθερή μετατροπή αυτής της παρουσίας σε αναγνωρίσιμη πολιτιστική αφήγηση.

Το βασικό διακύβευμα, επομένως, δεν είναι μόνο η προστασία ή η διαχείριση του πρασίνου, αλλά ο επαναπροσδιορισμός του τρόπου με τον οποίο αυτό γίνεται αντιληπτό. Όσο τα φυτά παραμένουν ανώνυμο φόντο, η σχέση του κοινού μαζί τους παραμένει περιορισμένη. Όταν όμως αποκτούν όνομα, ιστορία, εποχικότητα, αισθητηριακή διάσταση και σύνδεση με τον τόπο, μπορούν να λειτουργήσουν ως φορείς γνώσης και εμπειρίας.

Η συμβολή της πολιτιστικής επικοινωνίας βρίσκεται ακριβώς σε αυτή τη μετάβαση, από την παρουσία στην παρατήρηση και από το πράσινο ως γενικό και χρηστικό φόντο εκδηλώσεων στο φυτό ως φορέα νοήματος. Σε μια περίοδο όπου η περιβαλλοντική κρίση δεν απαιτεί μόνο τεχνικές λύσεις αλλά και νέες μορφές προσοχής, οι πολιτιστικοί οργανισμοί μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια μιας πιο σύνθετης σχέσης με τον φυτικό κόσμο. Όχι υποκαθιστώντας τον ρόλο της επιστήμης και των περιβαλλοντικών πολιτικών, αλλά ενισχύοντας τους τρόπους με τους οποίους μετατρέπουν τη γνώση, την εμπειρία και τη μνήμη σε κοινό πολιτιστικό νόημα.

Παράρτημα Α: Οδηγός ερωτήσεων προς τους οργανισμούς.

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο παρών οδηγός συνέντευξης σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της έρευνας για τη Μεταπτυχιακή εργασία στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της «Διοίκησης Πολιτισμικών Μονάδων» του

Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτιστικοί οργανισμοί εντάσσουν τη φύση, το αστικό πράσινο και ειδικότερα τον φυτικό κόσμο στην επικοινωνιακή τους στρατηγική και στο πολιτιστικό τους αφήγημα. Στόχος δεν είναι η τεχνική ή βοτανική αξιολόγηση των χώρων πρασίνου, αλλά η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι οργανισμοί επικοινωνούν, ερμηνεύουν και νοηματοδοτούν τη σχέση του κοινού με τη φύση. Οι συλλεχθείσες πληροφορίες θα είναι αυστηρά εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς. Οι ερωτήσεις είναι ανοικτού τύπου και μπορούν να απαντηθούν συνοπτικά ή αναλυτικά, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα και τον χρόνο σας. Εάν κάποια ερώτηση δεν εμπίπτει στο αντικείμενό σας ή δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, μπορείτε να την παραλείψετε ή να παραπέμψετε σε άλλο αρμόδιο πρόσωπο/τμήμα. Η συμβολή σας στην έρευνα είναι πολύτιμη. Σας ευχαριστώ θερμά εκ των προτέρων.

Αγγελική Νάνου

email επικοινωνίας: anglnanou@gmail.com

A. Ταυτότητα οργανισμού και σχέση με τη φύση

1. Με ποιους τρόπους η φύση και ο φυτικός κόσμος εμφανίζονται στον καλλιτεχνικό προγραμματισμό του/της Μεγάρου Μουσικής/ ΚΠΙΣΝ/ ΕΠΜΑΣ;
2. Πώς εντάσσεται ο Κήπος/ Πάρκο στην ταυτότητα του οργανισμού; Αντιμετωπίζεται κυρίως ως χώρος εκδηλώσεων, ως δημόσιος χώρος πρασίνου ή ως μέρος της πολιτιστικής εμπειρίας του/της Μεγάρου Μουσικής/ ΚΠΙΣΝ/ ΕΠΜΑΣ;
3. Πώς θεωρείτε ότι διαφοροποιεί την εμπειρία του επισκέπτη και ποιες δυνατότητες προσφέρει στον οργανισμό σε επίπεδο επικοινωνίας, εκδηλώσεων και σχέσης με τον δημόσιο χώρο;
4. Θεωρείτε ότι ο φυτικός κόσμος αποτελεί μέρος του πολιτιστικού αφηγήματος του οργανισμού; Αν ναι, με ποιους τρόπους;

B. Επικοινωνιακή στρατηγική και Εμπειρία επισκέπτη

5. Υπάρχουν δράσεις ή επικοινωνιακά υλικά που αναδεικνύουν ειδικά τη χλωρίδα ή την εποχικότητα του Κήπου/ Παρκου του/της Μεγάρου Μουσικής/ ΚΠΙΣΝ/ ΕΠΜΑΣ;

6. Υπάρχουν δράσεις ή πρακτικές που ενθαρρύνουν το κοινό να παρατηρήσει πιο ενεργά τον φυτικό κόσμο του χώρου; Για παράδειγμα: περιηγήσεις, θεματικές ξεναγήσεις, εργαστήρια, εκπαιδευτικές δράσεις, φυτικές σημάνσεις, εποχικές αναφορές.

Γ. Ψηφιακή επικοινωνία και social media

7. Πώς αξιοποιούνται τα social media για την ανάδειξη του φυσικού στοιχείου στην τέχνη ή του φυτικού κόσμου του/της Μεγάρου Μουσικής/ ΚΠΙΣΝ/ ΕΠΜΑΣ;

8. Υπάρχουν συγκεκριμένοι τύποι περιεχομένου που θεωρείτε πιο αποτελεσματικούς για την επικοινωνία τέτοιων θεμάτων; Για παράδειγμα: φωτογραφίες, reels, μικρές ιστορίες, εκπαιδευτικά posts, behind the scenes, παρουσιάσεις φυτών, αφηγήσεις ανθρώπων.

9. Θεωρείτε ότι το κοινό ανταποκρίνεται σε περιεχόμενο που σχετίζεται με το πράσινο, τον κήπο, το πάρκο ή τη φύση; Έχετε κάποια ενδεικτική παρατήρηση από την εμπειρία σας;

Δ. Βιωσιμότητα και φυτική επίγνωση

10. Υπάρχει ενδιαφέρον για την ανάδειξη της φύσης όχι μόνο ως εικαστικού θέματος, αλλά και ως σύγχρονου περιβαλλοντικού ή πολιτισμικού ζητήματος;

11. Ποιες δυσκολίες ή περιορισμοί υπάρχουν στην επικοινωνία θεμάτων που σχετίζονται με τα φυτά, τη φύση ή το αστικό πράσινο; Για παράδειγμα: περιορισμένος χρόνος, προτεραιότητες επικοινωνίας, έλλειψη εξειδικευμένου περιεχομένου, ανάγκη συνεργασίας με ειδικούς, ενδιαφέρον κοινού.

Ε. Μελλοντικές δυνατότητες

12. Υπάρχουν σκέψεις ή σχέδια για μελλοντικές δράσεις/ εκδηλώσεις του/της Μεγάρου Μουσικής/ ΚΠΙΣΝ/ ΕΠΜΑΣ που θα αναδεικνύουν περισσότερο τον φυτικό κόσμο, τη χλωρίδα ή τη σχέση του κοινού με τη φύση;

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση / μεταφρασμένη βιβλιογραφία

Coccia, E. (2024) *Η ζωή των φυτών: Μια μεταφυσική της κρίσης*. Μετάφραση Α. Μουταφίδης, Αθήνα: Periplaneta.

- Fischer, P. M., Schwartz, M. P., Richards, J. W. Jr., Goldstein, A. O., & Rojas, T. H. (1991). Brand logo recognition by children aged 3 to 6 years: Mickey Mouse and Old Joe the Camel. *JAMA: The Journal of the American Medical Association*, 266(22).
- Fiske, J. (2010) *Εισαγωγή στην επικοινωνία*. Μετάφραση Β. Μεσσίνη. Αθήνα: Αιγόκερως.
- Γκαζή, Α. και Νικηφορίδου, Α. (2004) 'Κείμενα για μουσεία και εκθέσεις: Προβληματισμός, μεθοδολογία, μελέτη περίπτωσης', *Museology – International Scientific Electronic Journal*, 2, pp. 2–50.
- Ριζοπούλου, Σ. (2025-2026) *Πολιτισμική Βοτανική*. Διδακτικό υλικό/διαλέξεις ΚΕΔΙΒΙΜ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Σηφάκη, Ε. (2015) 'Οπτική επικοινωνία και τέχνες: ένα παράδειγμα ανάλυσης οπτικού σχεδιασμού', στο Μ. Πουρκός (επιμ.), *Βίωμα και βασισμένες στην τέχνη ποιοτικές μέθοδοι έρευνας*. Αθήνα: Νησίδες, σσ. 228–244.
- Wilson, B. (2025) *Αστική ζούγκλα: Το παρελθόν και το μέλλον της φύσης στις πόλεις*. Μετάφραση Χ. Λιθαρής. Αθήνα: Διόπτρα.
- Χαντζαρούλα, Π. (2011) 'Ιστοριογραφικές προσεγγίσεις του φύλου', στο Καντσά, Β., Μουτάφη, Β. και Παπαταξιάρχης, Ε. (επιμ.) *Μελέτες για το φύλο στην ανθρωπολογία και την ιστορία*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ. 129–226.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Amprazis, A., Papadopoulou, P. and Malandrakis, G. (2021) 'Plant blindness and children's recognition of plants as living things: a research in the primary schools context', *Journal of Biological Education*, 55(2), pp. 139–154.
- Avlonitou, C. and Papadaki, E. (2024) 'The role of social media messages in cultural communication: The case study of an Instagram reel', *Online Journal of Communication and Media Technologies*, 14(2), e202415.
- Beery, T., Olafsson, A.S., Gentin, S., Maurer, M., Stålhammar, S., Albert, C., Bieling, C., Buijs, A., Fagerholm, N., Garcia-Martin, M., Plieninger, T. and Raymond, C.M. (2023) 'Disconnection from nature: Expanding our understanding of human–nature relations', *People and Nature*, 5(2), pp. 470–488.
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) 'Using thematic analysis in psychology', *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), pp. 77–101.
- Chung, T.-L., Marcketti, S. and Fiore, A.M. (2014) 'Use of social networking services for marketing art museums', *Museum Management and Curatorship*, 29(2), pp. 188–205.

Daniel, J., Russo, A. and Burford, B. (2023) ‘How might we utilise the concept of botanic gardens in urban contexts to challenge plant blindness?’, *Biodiversity and Conservation*, 32(7), pp. 2345–2364.

European Environment Agency (2022) *Who benefits from nature in cities? Social inequalities in access to urban green and blue spaces across Europe*. Briefing. Διαθέσιμο στο: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/who-benefits-from-nature-in-cities-social-inequalities-in-access-to-urban-green-and-blue-spaces-across-europe> (Πρόσβαση: 27 Ιουνίου 2026).

Kaplan, R. and Kaplan, S. (1989) *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kellert, S.R. and Calabrese, E.F. (2015) *The Practice of Biophilic Design*. Διαθέσιμο στο: <https://www.biophilic-design.com/> (Πρόσβαση: 27 Ιουνίου 2026).

Kellert, S.R. and Finnegan, B. (2011) *Biophilic Design: The Architecture of Life* [viewing guide]. Διαθέσιμο στο: <https://www.scribd.com/document/349916297/Bd-Viewingguide-Revised> (Πρόσβαση: 20/05/2026)

Kellert, S.R. and Wilson, E.O. (eds.) (1993) *The Biophilia Hypothesis*. Washington, DC: Island Press.

Kelly, M. (2015) ‘Visual communication design as a form of public pedagogy’, *Australian Journal of Adult Learning*, 55(3), pp. 390–407.

Lund, A.A.M. (2018) *Room for Rain: The City as a Garden and the Future of Streets*. PhD thesis. University of Copenhagen.

McGinn, A., Donlon, L. and Kacprzyk, J. (2025) ‘Plant memories: Art co-created with the public as a tool for investigating how people build lasting connections with plants’, *Plants, People, Planet*, 7(3), pp. 753–762.

Parsley, K.M. (2020) ‘Plant awareness disparity: A case for renaming plant blindness’, *Plants, People, Planet*, 2(6), pp. 598–601.

Rhizopoulou, S. (2025) ‘Plants, Pictures, and People: Andrew Griebeler, Botanical Icons: Critical Practices of Illustration in the Premodern Mediterranean, Chicago: University of Chicago Press, 2024, ISBN: 9780226826790, 344 pp.’, *Journal of the History of Biology*, 58(2).

Mercan, G. and Varol Selçuk, Z. (2025) ‘Plant Blindness: An Invisible Barrier to Sustainable Development Goals (SDGs)?’, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 10(29), pp. 37–66.

- Sheng, C.-W. and Chen, M.-C. (2012) 'A study of experience expectations of museum visitors', *Tourism Management*, 33(1), pp. 53–60.
- Silva, G.L., Versieux, L.M., Mezzonato-Pires, A.C. and Mattos, A.M. (2025) 'Dance with plants: Taylor Swift's music videos as advance organizers for meaningful learning in botany', *Annals of Botany*, 136(7), pp. 1407–1422.
- Simon, H.A. (1971) 'Designing organizations for an information-rich world', in Greenberger, M. (ed.) *Computers, Communications, and the Public Interest*. Baltimore: Johns Hopkins Press, pp. 37–72.
- Smith, M.M. (2007) 'Producing Sense, Consuming Sense, Making Sense: Perils and Prospects for Sensory History', *Journal of Social History*, 40(4), pp. 841–858.
- Sotiriou, G. and Petropoulou, C. (2022) 'Socio-Spatial Inequalities, and Local Struggles for the Right to the City and to Nature - Cases of Urban Green Parks in Athens', *Land*, 11(11), 1899.
- Spiliopoulou, A.-Y., Mahony, S., Routsis, V. and Kamposiori, C. (2014) 'Cultural institutions in the digital age: British Museum's use of Facebook Insights', *Participations: Journal of Audience & Reception Studies*, 11(1), pp. 286–303.
- Stake, R.E. (1995) *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Ulrich, R.S., Simons, R.F., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A. and Zelson, M. (1991) 'Stress recovery during exposure to natural and urban environments', *Journal of Environmental Psychology*, 11(3), pp. 201–230.
- United Nations Economist Network (2023) *Attention Economy: New Economics for Sustainable Development*.
- Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/attention_economy_feb.pdf (Πρόσβαση: 27 Ιουνίου 2026).
- Wandersee, J.H. and Schussler, E.E. (1999) 'Preventing plant blindness', *The American Biology Teacher*, 61(2), pp. 82–86.
- Wandersee, J.H. and Schussler, E.E. (2001) 'Toward a theory of plant blindness', *Plant Science Bulletin*, 47(1), pp. 2–9.
- Wilson, E.O. (1984) *Biophilia*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yin, R.K. (2018) *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6th edn. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Διαδικτυακές πηγές

Athens Concert Hall *Athens Concert Hall*. Διαθέσιμο στο: <https://www.megaron.gr/> (Πρόσβαση: 27/06/2026).

Athens Concert Hall *Κήπος του Μεγάρου*. Διαθέσιμο στο: <https://www.megaron.gr/kipos/> (Πρόσβαση: 27/06/2026).

Fundação de Serralves, *Serralves Museum*. Διαθέσιμο στο: <https://www.serralves.pt/en/> (Πρόσβαση: 15 Μαΐου 2026).

Fundação de Serralves, *Serralves Park: Treetop Walk*. Διαθέσιμο στο: https://www.serralves.pt/en/institucional-serralves/parque_treetop-walk/ (Πρόσβαση: 15 Μαΐου 2026).

Garden Museum, *Our Museum*. Διαθέσιμο στο: <https://www.gardenmuseum.org.uk> (Πρόσβαση: 10 Μαΐου 2026).

Garden Museum (2025) ‘Gardeners you should know: Ellen Willmott (1858–1934)’. Διαθέσιμο στο: <https://www.gardenmuseum.org.uk/gardeners-you-should-know-ellen-willmott-1858-1934/> (Πρόσβαση: 10 Μαΐου 2026).

MoMA – The Museum of Modern Art (2025) ‘Did you know that Hilma af Klint was a writer as well as an artist?’, *Instagram*, 17 July. Διαθέσιμο στο: <https://www.instagram.com/p/DMNfxNosMDW/> (Πρόσβαση: 9 Μαΐου 2026).

Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλέξανδρου Σούτσου, *National Gallery – Alexandros Soutsos Museum*. Διαθέσιμο στο: <https://www.nationalgallery.gr/> (Πρόσβαση: 27 Ιουνίου 2026).

Royal Botanic Gardens, Kew, *Royal Botanic Gardens, Kew*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kew.org/> (Πρόσβαση: 16 Μαΐου 2026).

Royal Botanic Gardens, Kew, *Endeavour*. Διαθέσιμο στο: <https://endeavour.kew.org/home> (Πρόσβαση: 16 Μαΐου 2026).

Royal Botanic Gardens, Kew, *Plants of the World Online*. Διαθέσιμο στο: <https://powo.science.kew.org/> (Πρόσβαση: 16 Μαΐου 2026).

Royal Museum of Fine Arts Antwerp, *KMSKA in Full Bloom*. Διαθέσιμο στο: <https://kmska.be/en/kmska-in-full-bloom> (Πρόσβαση: 15 Μαΐου 2026).

Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, *Stavros Niarchos Foundation Cultural Center*. Διαθέσιμο στο: <https://www.snfcc.org/> (Πρόσβαση: 27 Ιουνίου 2026).

Wellcome Collection (2022) *Rooted Beings*. Διαθέσιμο στο:
<https://wellcomecollection.org/exhibitions/rooted-beings> (Πρόσβαση: 17 Μαΐου 2026).